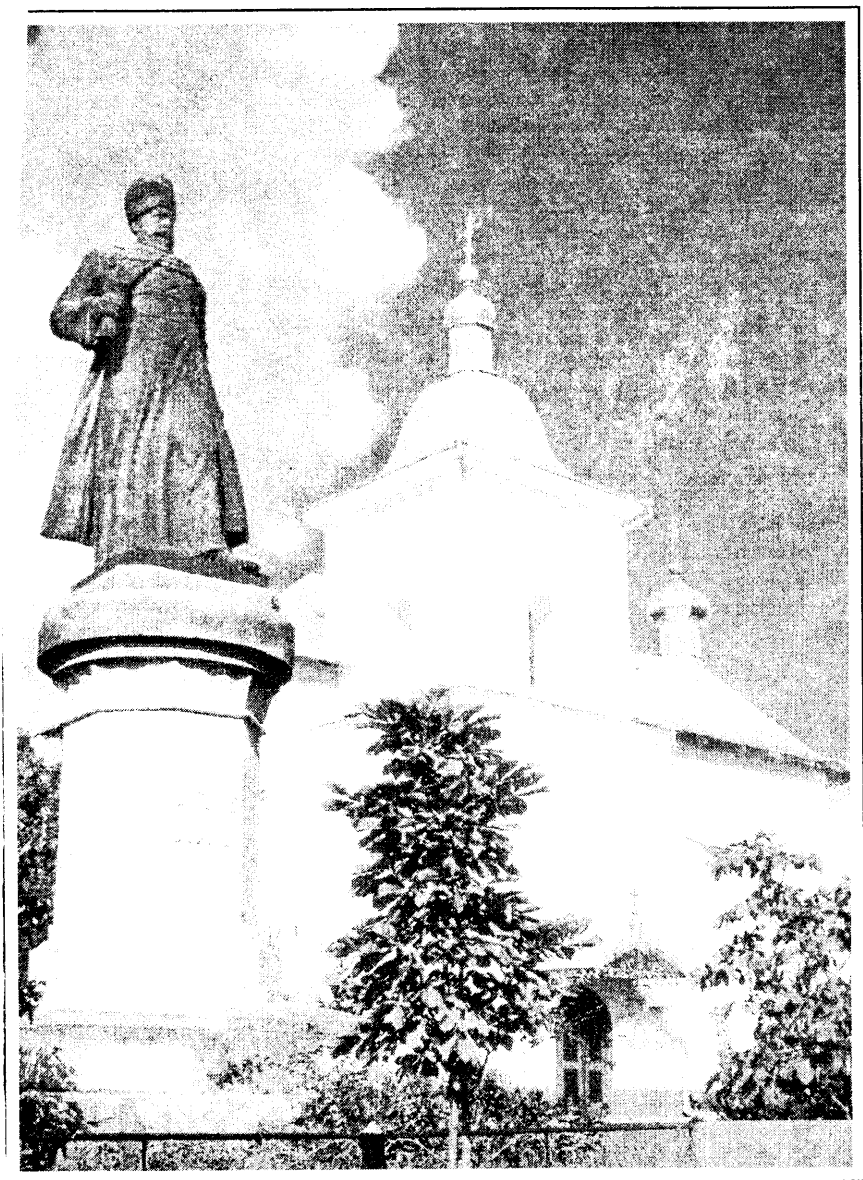
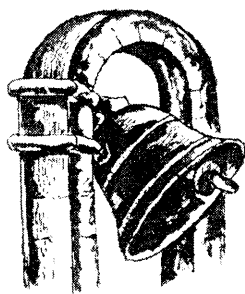

Statuia domnitorului Vasile LUPU (1632-1636) în curtea Soborului Sf. Dumitru din or. Orhei — omagiul codrenilor adus Marelui Voievod.

Petru BUNACALEA, Andrei CALCEA

OSÂNDIȚI LA NEMURIRE

Mișcarea de rezistență “MAJADAHONDA” din Orhei 1940-1941

(Povestire documentară)

Concernul “Presa”
Chișinău, 1999

Închinăm această carte elevilor Liceului Teoretic *Onisifor GHIBU*, Colegiului Pedagogic *Vasile LUPU*, Orhei, succesorii ai elevilor Liceului de băieți *Vasile LUPU* de până la 1940, tinerei generații, tuturor oamenilor de bună-credință.

Dorim ca ea să fie călăuză în viață și exemplu de iubire sfântă și credință în numele libertății și fericirii întregului neam românesc.

Autorii

Petru BUNACALEA.

profesor de istorie, limbă și literatură română la Liceul "Onisifor Ghibu" din Orhei.

Născut în 1927, c. Olișcani, jud. Orhei, din neam de răzeși. Studii: Liceul "Vasile Lupu", Școala Pedagogică Orhei; Institutul Pedagogic din Bălți (1954), Universitatea de Stat, Chișinău (1959).

Învățător, director de școală medie, inspector (25 de ani), profesor de liceu. Distincții: "Lucrător Emerit al Învățământului Public", "Profesor de gradul I", ordine și medalii guvernamentale.

Andrei CALCEA.

născut în 1953, c. Cășlița-Prut, Vulcănești. Absolvent al școlii medii Slobozia Mare (1972). 1973-1975 -- serviciul militar, trupele Ministerului de Interne, or. Krasnodar; 1977-1982 -- studiile la Universitatea de Stat Chișinău, Facultatea de Jurnalism; 1982-1998 -- reporter, șef de secție, secretar de redacție -- ziarul raional "Plaiul Orheiian"; corpondent militar -- "Oastea Moldovei" (1992-1993); redactor-șef -- "Cetatea", lucrător al ziarului "Flux de Orhei".

Participant la luptele din Transnistria (1991-1992), fost ajutor de comandant al Detașamentului de Voluntari "Vasile Lupu Orhei", comandant al Garnizoanei Militare a Frontului Cocieri; decorat cu medalia "Meritul Militar" (1994); distins cu Premiul "Penița de Aur" al Uniiunii Jurnaliștilor din Moldova (1992). Premiul Uniiunii Jurnaliștilor din Moldova.

*Patriotismul nu este numai iubirea
de țară, ci și iubirea trecutului, căci fără
cultul trecutului nu există iubirea de
țară.*

Mihai EMINESCU

CUVÂNT ÎNAINTE

LA MARGINE DE ȚARĂ...

Avem soarta nenorocită a unui neam aflat la margine de Țară. O așezare de oameni ce veșnic a stat în calea tuturor relilor. Și dinspre apus, și dinspre răsărit. Mai cu temei dinspre partea de răsărit. O confirmă întreaga noastră istorie zbuciumată.

Suntem un *Pământ al făgăduinței*, dar și o *Vale a plângerii*. Ducem, de veacuri, în cărcă povara cotropirilor barbare. Am fost călcați de tot soiul de seminții păgâne: de hordale tătare ale nogailor din Crimeea și ale pașalâcurilor Semilunii; dar mai neîndurător de triburile nomade ale slavilor de răsărit și ale urmașilor lor, ce veneau, vorba lui Creangă, “de-a călare”, aducând peste noi “holera în coada cailor...”.

Grea soartă ne-a hărăzit Pronia. Să fim mereu de veghe — zid la hotar să fim. Încă din epoca de aur a lui Ștefan cel Mare și Sfânt, pe când Codrii Orheiului și ai săi oșteni erau *Pieptul Țării Moldovei*, iar sulitarii soroceni — *Scutul Neînfrânt* la apa Nistrului, la cetate. Și mai apoi, în vremuri de glorie a vitejilor din *Neamul Șoimăreștilor*, tot de strajă la moșie am stat.

Din vremuri fără vârstă, zic, și hăt încoace — în anii '40-'50 ai timpurilor noastre — am tot stat la hotar de pază în calea năvălitorilor. Tânăr și bătrân s-au ridicat împotriva invaziei muscalilor bolșevici în 1940. Să pună stavilă antihriștilor sovietici. Am fost martorul acelor vremuri, am trăit deopotrivă cu părinții și bunicii, cu întregul sat acei ani crunți de teroare roșie. Am văzut cu propriii mei ochi tancurile sovietice, dând năvală în satul natal, apoi îndurând tragedia mare a războiului, a foametei și tifosului, a corvoadelor, a impozitelor, a deportărilor și

— culmea! — a colectivizării silnice. Cei ce s-au ridicat împotriva au fost duși la urșii albi în Sibir. Opuneau rezistență bieții țărani. Însă lupta era inegală. Mașina terorii roșii n-avea asemănare în lume. Spun azi documentele, scriu oamenii de bunăcredință, patrioți ai neamului: cercetători științifici, istorici, muzeografi, scriitori, ziariști, dascăli de școală, că Basarabia anilor '40-'50 a fost un adevărat bastion al luptelor de rezistență împotriva invaziei bolșevice.

Mărturie ne stau zeci de cărți și broșuri proaspăt apărute de sub teascurile editurilor. O dovadă mult grăitoare sunt, firește, materialele inedite scoase de prin arhive și mărturiile oamenilor înșiși, publicate ultimii ani în paginile săptămânalului *Literatura și arta* la tradiționala rubrică *Clopotnița memoriei*. Mulțumită osârdiei colaboratorilor acestei publicații și a numeroși autori externi, revista a adus la cunoștință publicului larg de cititori despre mișcarea de rezistență a românilor din Basarabia anilor 1940-1950 împotriva ocupației sovietice; despre cauzele ce-au generat fenomenul mișcării de rezistență, despre eroica luptă ilegalistă a tineretului studios, vărsând lumină asupra obiectivelor principale ale mișcării de rezistență, a formelor și metodelor de manifestare a stărilor de spirit combative, a actelor de eroism săvârșite de formațiunile și grupările de luptă antisovietică.

Este vorba de lupta eroică desfășurată împotriva ocupanților sovietici de formațiunile naționale clandestine *Arcașii lui Ștefan cel Mare*, *Partidul Libertății*; de grupul vestitului luptător de codru *Filimon Bodiu*, ce a activat în părțile Chișcărenilor, Telenestilor, Călărașilor; de *Uniunea Democratică a Libertății*, *Armata Neagră* ș.a.

Cărțulia de față pune în lumină faptele de luptă conspirativă a unei noi organizații de tineret, puțin cunoscută sau aproape deloc, ce a activat în anii 1940-1941 în ținutul Orheiului — străveche așezare de codru, vezi bine, cu tradiții istorice de luptă împotriva cotropitorilor străini. Ca rezultat al ocupării în '40 a Basarabiei de către armatele sovietice, un grup de tineri învățaței de la Liceul *Vasile Lupu*, însuflețiți de chipul și cuvântul iubitului lor profesor, *Vasile Mahu*, s-au ridicat la lupta cea

dreaptă și sfântă pentru Patric și popor. În acest scop liceenii s-au unit în organizația clandestină *Majadahonda*.

Despre faptele de vitejie săvârșite de membrii acestei organizații vorbește în cărțulia de față dnii *Petru Bunacalea*, profesor de limbă, literatură și istorie română la Liceul *Onisifor Ghibu* din Orhei, un cronicar activ al săptămânalului *Literatura și arta*, un împătimit de istoria neamului, luptător înflăcărat la cei 72 de ani ai săi pentru drepturile naționale. și *Andrei Calcea*, ziarist de profesie, colaborator la ziarul raional *Flux de Orhei*, fost participant la luptele din Transnistria din 1991-1992 pentru întregirea și independența țării, fost șef adjunct al Statului-Major al Brigăzii 3 I. M., adjunct al comandantului Detașamentului de voluntari *Vasile Lupu* din Orhei, comandant al Garnizoanei Militare a Frontului Cocieri, decorat cu medalia *Meritul Militar*.

Faptele eroice săvârșite de tinerii patrioți orheieni vin să completeze o nouă pagină de istorie a luptei naționale de libertate, integritate și neatârnnare în fața cotropitorilor străini. Or, marca bătălie pentru statornicirea neamului, pentru victoria lui deplină n-a luat sfârșit. Ea continuă. Cauza supremă este, firește, anularea Pactului Ribbentrop-Molotov și întregirea Țării. Combătând vehement această mare nelegiuire, cunoscutul scriitor *Gala Galaction* avea să scrie la 2 iulie 1940 în jurnalul său: *Ce le trebuia acestor monștri — întinși pe două continente — bietul nostru pământ? Și cum poate fi justificat, în logica omenească, faptul odios al acestei tâlhării internaționale?...*

De bună seamă, ce le trebuia? Situația nu s-a schimbat. Basarabia a rămas același *Pământ al făgăduinței*, după care jinduiesc multe seminții de pe aiurea.

Sergiu NUCĂ

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

Gândul de a izvedi această carte, de a reînvia această pagină tragică din istoria Basarabiei, aceste file de glorie și dragoste nețărnută față de Țară și popor, de luptă eroică a tinerei generații a anilor patruzeci — ani de grea cumpănă pentru neamul nostru și întreaga omenire —, ne preocupă de multă vreme. Ceva necunoscut, ceva tainic ne urmărea pretutindeni, ne frământa sufletele, ne îndemna să facem acest pas răspunzător.

Petru BUNACALEA:

— În ceea ce mă privește, totul a început dintr-o simplă întâmplare... A fost asta să fie prin anul 1947. Lucram învățător la țară. Venisem la Chișinău după cumpărături. Criza foametei ne chinuia strașnic. Din lipsă de transport, am rămas pe noapte la Gara Visterniceni. Între timp, o femeie ne propuse să dormim la ea cu o plată mică. Am plecat. Am ridicat strada Pavlov în deal, spre centrul orașului. Pretutindeni — ruine și întuneric. "E aproape, acugi ajungem", zise femeia. Nu zăbavă, am ajuns în fața unei porțițe. Am intrat, am urcat niște scări de lemn ce scârțâiau sub picioare, pomenindu-mă într-o cămăruță mică. Gazda a aprins o lampă de gaz. "Iată aici trăim, spuse ea. Soțul este paznic de noapte la gară".

Se așeză pe un scaunel în fața sobei, aprinse focul, puse să fiarbă un ceai. "Casa noastră a fost distrusă de o bombă în '44, spuse femeia după puțin timp. Ne-am acuat aici. O ducem greu. De aceea și luăm un om, doi la dormit, măcar pentru pâine". Tăcu. Se lăsă o liniște apăsătoare. "Și zici că ești de la Orhei?", întrebă gazda după un timp. "Da, acolo am născut, am copilărit.

la Orhei am învățat”, zic eu. “Dar acum?”. “Acuma lucrez învățător la o școală din părțile Teleneștilor”.

A tăcut multă vreme, întezind, din când în când, focul în sobă. Apoi către mine: “Din Orhei, zici?...”, întrebă ea din nou, dusă pe gânduri. S-a apropiat de icoană, și-a făcut semnul crucii, șoptind cuvintele unei rugăciuni numai de ea știute.

“S-a întâmplat aceasta în vara anului 1941. Începu femeia să vorbească mai mult în șoaptă, tainic. Venise războiul peste noi...”.

Și stăpâna casei porni să-mi destăinuie tragedia unei întâmplări care se petrecuse în curtea unei clădiri din apropiere, sub un gard de scânduri, ai cărei martori, fără voce, au fost ea și soțul. Despre un mormânt proaspăt descoperit de câinele lor îmi povesti, oftând mereu cu ochii înlăcrimați. Despre un tânăr însângerat, îngropat de viu îmi vorbi, care reuși să scoată capul în afara gropii și să articuleze câteva cuvinte răzlețe despre niște crime odioase făptuite de către ocupanții ruși...”Tare mi-i scârbă că n-am putut să-l salvăm atunci, încheie femeia istorisirea tainică, pe care o purta ca un talisman la piept. Ar fi destăinuit băiatul tot... tot... Erau nouă... opt morți în groapa ceea de sub gard... Lumea trebuie să știe ce crime au săvârșit antihriștii... Numele lor nu trebuie uitat...”.

I-am jurat atunci bunei românce că voi păstra totul în taină. În 1950 am făcut iar un drum la Chișinău cu gândul să mă întâlnesc cu familia ce mi-a povestit această istorie tragică. Dar n-am mai găsit-o. Vecinii mi-au spus că în 1949 au fost deportați și că mai bine ar fi să nu mă arăt pe acolo. Despre soarta acestor oameni n-am mai aflat nimic...

A trecut amar de vreme de atunci. Abia acum, cațiva ani în urmă, dl Andrei Calcea și eu, independent unul de altul, am început să adunăm, fărămă cu fărămă, materiale despre activitatea organizației ilegale de rezistență “Majadahonda” a tinerilor elevi de la Liceul de băieți *Vasile Lupu* din Orhei (1940-1941). căci despre ei este vorba în această povestire

documentară, a cărei început are loc, vezi bine, în destăinuirea acelei biete femei, căzută și ea jertfă a regimului totalitar comunist...

Andrei CALCEA:

— Soarta membrilor organizației ilegale de rezistență antisovietică “Majadahonda” a început să mă preocupe încă din anii studenției, Facultatea de Ziaristică a Universității de Stat (1977-1982). Mai precis, în urma unei deplasări făcută cu acest prilej la Orhei, la Școala Pedagogică *Vasile Lupu*. Deși era o întreprindere riscantă, totuși, am început să adun date, informație cu informație, să stau de vorbă cu foști martori oculari. În 1982, după absolvirea Universității, am avut norocul să fiu repartizat corespondent la ziarul raional “Plaiul Orheian”. În acest răstimp am avut numeroase întâlniri și convorbiri cu foști colegi și rude apropiate ale membrilor organizației ilegale: cu mama lui Victor Brodețchi, dna Vera Brodețchi, în vârstă de 80 de ani, fostă profesoară la școala din Puținței, Orhei, cu dl Gheorghe Martânov și dl V. Așvitz, dl Nicanor Vechiu, care l-a cunoscut pe Gh. Martânov, unul dintre puținii membri supraviețuitori ai organizației, dna Valentina Popescu (Mihu) din comuna Pelivan, Orhei, sora lui Grigore Mihu, condamnat la moarte, dna Elena Moraru (Ciobanu), sora lui Vlad Ciobanu, decedat în lagărele staliniste, dna Maria Guranda-Ciumac, fostă deportată în 1941, care l-a cunoscut foarte bine pe Leonid Budeanu, consăteanul ei din comuna Peresecina, unul dintre cei mai activi membri ai organizației ilegale, să cercetez mai târziu (pe parcursul a 10 ani) unele materiale de arhivă (11 dosare a câte 1000 de pagini fiecare!).

În urma unei convorbiri avută cu dl Boris Dânga, pedagog, fost elev al Liceului de băieți *Vasile Lupu*, am notat următoarele:

“La noi, la Liceu, se făcea carte serioasă. Fiecare avea un scop bine determinat în viață și perspective reale, însă ocupația sovietică ne-a distrus viitorul. Liceenii nu s-au putut împăca cu regimul sovietic de oprimare și s-au ridicat la luptă inegală. Unii

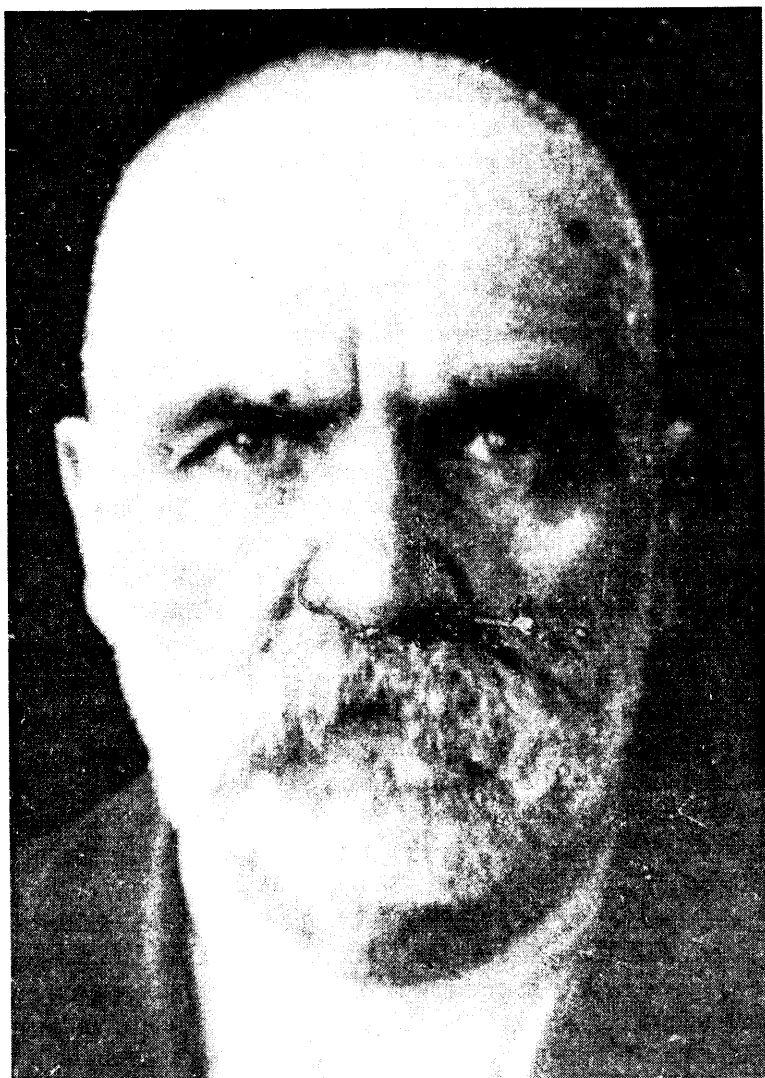
au fost torturați și executați în chip sălbatic, alții au rămas să zacă în pământul înghețat al Siberiei; puțini, foarte puțini, abia au scăpat cu viață din gulagurile staliniste. Personal am supraviețuit ca prin minune. Veți trăi și veți înțelege multe lucruri despre faptele pline de glorie ale liceenilor orheieni. Și nu numai ale lor...”.

* * *

Apariția acestei cărți este rodul unei munci îndelungate și fructuoase, de cercetare și studiere a unui volum imens de materiale de arhivă și mărturii ale oamenilor vremii. Aducem pe această cale mulțumiri cordiale rudelor și prietenilor apropiați, tovarășilor de luptă și suferință, care au avut bunăvoința de a ne pune la dispoziție date și informații suplimentare, corespondențe, memorii, fotografii etc. Exprimăm, de asemenea, toată recunoștința dlui Oleg Frunză, domiciliat în România, fost membru activ al organizației ilegale, dlui Valentin Țigău, corespondent, România, dlui Valentin Golub, directorul Muzeului de Istorie și Etnografie Orhei, pentru amabilitatea cu care ne-au pus la dispoziție bogate mărturii inedite. Aceleași sentimente de profundă recunoștință exprimăm față de colectivele redacțiilor “Literatura și arta”, “Flux”, “Țara”, “Glasul Națiunii”, “Plaiul Orheian” ș.a., care și-au dat tot concursul la elucidarea unor crâmpoșe din viața și faptele de luptă ale membrilor organizației “Majadahonda”.

Și, firește, nu în ultimul rând, aducem cele mai calde și sincere mulțumiri dlui Anatol Josanu, Președintele Companiei «JAS Group», fiu de codrean de viță veche, om de omenie cu suflet mare de patriot al neamului, animator al istoriei și culturii naționale, susținătorul material al apariției acestei cărți.

AUTORII

Vasile MAHU, Primar de Orhei (1938-1940), mare patriot basarabean, absolvent al Universității din Iuriev, profesor de matematică și director la Gimnaziul de băieți din Orhei (1909), apoi al Liceului "Vasile Lupu". Fost președinte al Partidului Țărănesc (1918-1925). Arestat de sovietici în 1940, condamnat la închisoare, exilat în ținutul Krasnoiarsk, Siberia, unde a murit în chinuri groaznice.

VASILE MAHU — PRIMARUL DE ORHEI

Veni târziu acasă. Toată ziua alergase. Treburile Primăriei erau multe, dar din clipa în care aflase știrea despre nenorocirea ce se apropia, nu-și putea găsi locul, totul îi mergea anapoda. La prima vedere s-ar fi părut că nu erau pricini serioase să se neliniștească: anul se arăta bun, treburile în oraș mergeau bine de când a fost ales primar de Orhei. Ce e drept, din când în când, îl nelinișteau veștile de la Nistru, de la granița cu sovieticii, dar, mă rog, ele au existat mereu din 1918 încoace.

Lucrările de fortificare a graniței în ultima vreme se desfășurau intens, participa și populația orașului cu brațe de muncă, cu mijloace de transport, cu produse alimentare. Avântul patriotic, ce cuprinse întreaga țară, îi insufla optimism. Cu toate acestea, veștile de la Nistru îl puneau pe gânduri. În ultimele luni bolșevicii își îndesiseră acțiunile subversive: au fost împușcați doi grăniceri români în satul Jora, iar la Lopatna s-a încercat lansarea unui grup de parașutiști. Grănicerii aveau dispoziții să nu răspundă la provocări, dar în nici un caz să nu admită încălcarea hotarului Țării. Două nopți în urmă a trecut Nistrul înot, pe sub apă, un ostaș moldovean din armata rusă. La ieșirea pe malul drept l-a ajuns un glonte tras de pe celălalt mal, dar nu mortal. Odată cu el a fost rănit și grănicerul român, care-i ajuta să iasă din apă. Față de medic și comandantul regimentului de grăniceri a declarat că a venit să preîntâmpine despre concentrarea intensă a forțelor sovietice de ocupație a Basarabiei, că arc rude pe acest mal la Văscăuți.

Însă toate știrile nu păreau atât de grave ca vestea adusă de la Chișinău de prefectul județului, dl P. Manolescu: "Basarabia va fi cedată rușilor..." "Ce va fi mai departe?" Întrebarea îi tăia răsuflarea.

N-a putut să nu-i destăinuie soției vestea îngrozitoare, rugând-o să nu spună copiilor. Ea a izbucnit în plâns. În casă s-a așternut o liniște apăsătoare. Au avut o noapte zbuciumată. De două ori i-a trezit din somnul neliniștit sunetul telefonului. Au avut loc noi accidente la graniță. La Susleni au fost prinși doi spioni cu radioemițător și explozive, ce țineau calea spre oraș.

S-a sculat cu noaptea în cap, îl frământa gândul despre instituțiile de învățământ și în special soarta Liceului de băieți "Vasile Lupu", în care și-a petrecut o bună parte a vieții ca director. În oraș activau două licee, gimnazii și școli. Ce va fi cu ele, cu elevii? Trebuiau evacuate.

Postul de primar îl socotea temporar. Gândurile îi erau mai mult la liceu. El a fondat acest liceu din fostul gimnaziu de băieți. Chiar și după alegerea în postul de primar trăia cu viața liceului în suflet. Știa pe fiecare elev, numele, părinții lui, situația familială, cunoștea orice colțișor al liceului, chiar și al noii clădiri în curs de finisare. Ca primar, însă, purta grijă tuturor elevilor: și celor de la Liceul de fete "Maria Doamna", în frunte cu directoarea Alexandra Anghel.

Avea obiceiul să colinde orașul în zorii zilei ca să-și termine vizitele la liceu. Nu și-a schimbat obișnuința nici în această dimineață, deși știa că groaznica știre va fi adusă la cunoștință populației și va produce o nespusă învălmășeală și suferință. Jandarmii, polițiștii erau obișnuiți să-l vadă în toate colțurile orașului singur sau însoțit de unii din consilieri. Locuitorii se deprinseseră cu aceasta, dându-i binețe. În cei aproape doi ani de când era primar se schimbaseră simțitor înfățișarea orașului, devenise mai curată, mai îngrijită, toate serviciile își îndeplineau îndatoririle conștiincios, străzile erau curate, patrularea lor se făcea regulat zi și noapte, pretutindeni era liniște și ordine.

Era o dimineață caldă și frumoasă în acea lună de cireșar a anului 1940. Primarul pășea pe străzi, ascultând trezirea orașului, care încă nu știa ceasul ce-l așteaptă. Era extrem de tulburat. În această zi urma să anunțe oficial populația despre actul cedării Basarabiei rușilor... Textul apelului îl avea gata pregătit. Trebuia să organizeze evacuarea organelor administrative, întâlnirea cu prefectul și comandantii unităților militare dislocate în ținut, cu șeful siguranței și directorul închisorii. Dar toate acestea ceva mai târziu. Acum pașii îl purtau spre liceu. Zbuciumul sufletește l-a oprit pe loc: "Ce le voi spune?" "Cum vor primi spusele mele?" "Mă vor înțelege?" Acestea și alte zeci de întrebări îl făceau să se cutremure. Se simțea oarecum vinovat în fața elevilor de dezastrul ce avea să urmeze. "Cine va rămâne viu în acest iad care, iată-iață, se apropie?" În minte i se cristaliza hotărârea definitivă: "Nu, eu nu voi pleca nicăieri de pe pământul meu! Voi împărți aceeași soartă cu elevii mei..."

ÎN FAȚA CAREULUI

Curtea liceului era plină de elevi. Lecțiile încă nu începuseră. A fost de ajuns ca primarul să treacă pragul porții, ca atenția tuturor să fie îndreptată spre el. Îi plăcea să-și salute discipolii primul. La binețele lui i-a răspuns un cor puternic de băieți. Fețele tuturor, aprinse de bucurie, s-au întors spre el. Venise în ospetie unul din cei mai onorați oameni, mult dorit și așteptat, ca un adevărat părinte, un om cu suflet mare și bun ca pâinea caldă, un profesor ce-i stima și iubea. Această stimă, această onoare și iubire licenții i-o întorceau însutit. Ochii tuturor l-au petrecut cu profund respect spre cancelarie. Unii din ei, cei mai mari, au observat pe fața lui o tristețe neînțeleasă, un fel de durere ascunsă, pe care n-o cunoscuseră înainte la profesorul lor îndrăgit.

Profesorii l-au primit cu căldură pe fostul coleg și director al acestei instituții prestigioase de învățământ din oraș și

județ, pe fondatorul și mândria Liceului de băieți, domnul Vasile Mahu, om onest, care toată viața și-a închinat-o poporului și vocației de pedagog, iar din 1938 este ales primar al orașului Orhei. Fecior de țăran basarabean din județul Soroca, s-a tras la carte ca planta spre lumină, a absolvit Facultatea de Matematică a Universității din Iuriev și a fost trimis ca profesor de matematică la Orhei, unde a activat ca profesor din 1909, apoi ca director al Gimnaziului de băieți, reorganizat în Liceul de băieți “Vasile Lupu”. Avea o deosebită grijă pentru învățătura copiilor de țăranii, pe care îi selecta personal cu deosebită atenție la diferite concursuri. Erau primiți la liceu copiii de la țară care dădeau dovadă de cunoștințe și de inteligență, le dădea burse, arendase pentru ei în oraș o clădire pentru cămin și cantină. Avea un crez al său anume: “Viața întreagă am acordat atenție dezvoltării personalității elevilor și cred că n-am greșit. Trebuie să creștem mai întâi de toate oameni și apoi profesioniști”. Din 1918 și până în 1925 a fost ales președinte al Partidului Țărănesc, fiindcă se socotea țăran și scopul îi era să îmbunătățească viața țăranilor, iar după 1925 își închină anii muncii organizatorice de pedagog. Alături de el, acum pășea prietenul său nedespărțit, secretarul liceului, domnul Orlov, cu care lucrase mulți ani împreună, care-l înțelegea după glas, gesturi, mimică, fără a i se spune un cuvânt. Profesorii îl știau ca pe un părinte, ca pe un coleg mai mare, cu experiență, acei profesori pe care el personal i-a selectat și i-a crescut ca specialiști. Nu în zadar corpului didactic i se spunea “de elită”. Acum ei, ca și elevii, au observat tristețea scrisă pe fața lui, iar glasul îi trăda durerea sufletească, pe care nu putea s-o ascundă, întreaga lui ființă reflectând starea de deprimare ce-l apăsa.

Până a trecut în cabinetul succesorului său, dl Varzapov, profesorii și-au dat seama că vizita fostului director nu este ordinară. Nu zăbavă clopoțelul chema insistent elevii și profesorii la un careu deosebit, neplăcut.

Domnul primar Vasile Mahu a vorbit calm, căutând să ascundă neliniștea din suflet, despre situația din oraș, despre

ajutorul acordat de primărie la finisarea noilor săli de clasă și a căminului liceului... Dar s-a oprit, parcă, pentru a-și mai trage sufletul după o muncă istovitoare. După ce i-a cuprins pe toți cu o privire compătimitoare și parcă dându-și seama că pauza e prea lungă, a continuat cu alt ton:

— Bunii mei prieteni, profesori, dragi elevi! Ne aflăm în pragul unei vacanțe mari, în pragul susținerii examenelor... Scumpii mei!... Suntem în pragul ocupației Basarabiei de către sovietici...

Știrea a căzut ca o bombă. Un fior de neliniște a trecut ca un fulger prin tot carcul. Toți s-au cutremurat de parcă au fost electrizați. Pauza, făcută de primar din cauza unui spasm ce-i frânse glasul, se prelungi, dar își reveni.

— De aceea un singur lucru v-aș ruga. Orice s-ar întâmpla, oricât timp ar dura ocupația, să nu uitați că sunteți sânge din sângele lui Ștefan cel Mare. Suntem din viță veche românească. Să fiți demni de faptul că ați fost pedagogi și elevi ai Liceului de băieți "Vasile Lupu" din Orhei...

Anatol Gumă, elev din clasele superioare, originar din satul Ordășei, trăitor apoi în Brânzeni, județul Orhei, s-a adresat colegilor. Toți îl cunoșteau bine. Era activist de frunte în toate manifestările din liceu și oraș, iubit de profesori ca elev bun, stimat de colegi.

— Băieți, a venit timpul să dovedim în fapte cine suntem și ce trebuie să facem. Fiecare va fi prețuit după faptele lui acolo unde se va afla în timpul ocupației.

— Dar poate e numai un zvon?

— Ce vorbești? N-ai auzit ce-a spus domnul Mahu?

— Crezi că el a venit să ne spună brașoave?

— Lăsați, băieți, îi liniști Anatol. E un fapt incontestabil. Trebuie să ne pregătim. Unii vor trece Prutul cu părinții. Majoritatea suntem de la sate. Cei care vor rămâne ne vom organiza, să dovedim că ne iubim Patria, că suntem români, că nu admitem ocupația. Să ținem minte cuvintele dlui Mahu...

Sunetul întârziat al clopoțelului îi chema insistent pe liceeni în săli, profesorii însă zăboveau.

Elevii din clasele mari s-au adunat în una din săli, îndemnați de un sentiment necunoscut, netrăit până atunci. Era sala de clasă a lui Anatol.

— În curând ne vom despărți, zise el, plecăm în vacanța mare de vară, dar, după cum ați auzit de la dl primar Mahu, până ne vom reîntoarce la lecții multe se pot întâmpla. Însă oriunde am fi, oriunde ne va arunca vitregia sorții, să nu uităm cele spuse de dl profesor Vasile Mahu. Nu vreau să le repet. Cuvintele multe în asemenea împrejurări sunt de prisos. Poate că anume acum a sosit timpul când noi, cei ce am învățat și citit atâta despre demnitate, libertate, iubire de neam și țară, noi, liceenii orheieni, să dăm dovadă de tărie, curaj, să transformăm vorbele, convingerile patriotice în fapte concrete, să ne arătăm dragostea față de pământul sfânt pentru noi toți, să ne manifestăm în fața poporului din sânul căruia am crescut și ai cărui fii suntem...

Apoi adăugă:

— N-avem dreptul moral să admitem ca pământul nostru, apărât de strămoși cu prețul vieții, să fie pângărit de bolșevici. N-avem nici mult timp de gândit. Trebuie să fim gata în orice moment. E necesar să creăm și să ne unim într-o organizație clandestină a tineretului, care să-și pună ca scop lupta pentru independență, integritatea Țării Românești, dacă sovietele vor ocupa Basarabia. Cred că sunt înțeleș. De aceea mă și adresez vouă, colegilor și prietenilor, să punem umărul și noi în lupta pentru păstrarea integrității neamului românesc chiar și în condițiile grele ale viitoarei ocupații...

— Jurăm! — a izbucnit din sufletul celor prezenți o unică și singură hotărâre, izvorâtă din inima fiecăruia.

— Bine, băieți. Deci, socotiți că aici, la această oră, în această clasă, a avut loc prima ședință a viitoarei organizații ilegale de luptă a tineretului studios din orașul și județul Orhei. Dacă unii gândesc altfel sau le e frică, pot pleca.

Nimeni n-a părăsit sala.

— Vă mulțumesc, zise Anatol. Să ne înregistrăm, dar atent, să fim vigilenți.

Gheorghe Martânov a început să scrie numele și prenumele colegilor organizației ilegale de tineret, proaspăt constituită, — organizație de luptă împotriva ocupației Basarabiei. Pe listă se înșirau prenumele și numele liceenilor: Anatol Gumă, fratele său, Victor Gumă, Dumitru Avramoglo, Grigore Mihu, Vichenție Eprov, Dumitru Dobândă, Constantin Sârbu, Pavel Boguș, Anatol Cotun, Vlad Alexeev, Vsevolod Ciobanu, Ion Bacalu... Venirea profesorului a întrerupt înscrierea. Toți s-au pornit spre sălile lor ca, după lecții, să continue lista membrilor fondatori ai organizației.

OCUPANȚII

Nu zăbavă știrea despre ocuparea Basarabiei a fost cunoscută de tot orașul. O atmosferă apăsătoare domnea asupra locuitorilor. Despre cele ce se petreceau peste Nistru știau până și copiii. Cei ce răzbăteau de acolo prevesteau cu groază și durere despre iadul bolșevic. Oamenii erau cuprinși de spaimă. Locuitorii asaltau magazinele, procurând produse alimentare. Drumurile, străzile erau împânzite de patrulare militare, de poliție, jandarmerie.

Strașnica știre i-a paralizat pe toți. Tratatările dintre Molotov și Ribbentrop deveneau o realitate. Ultimatumul sovietic impunea categoric: "Evacuarea Basarabiei în 48 de ore!" A început marea tragedie a neamului românesc din Basarabia și Bucovina.

Armata urma să se retragă odată cu organele administrative de stat. Oamenii ce se evacuaau peste Prut din calca barbarilor de la răsărit au umplut drumurile cu tehnică, care și căruțe încărcate cu tot ce se putea lua de acasă. În gări așteptau trenurile zeci și sute de mii de evacuați. Agenții bolșevici, strecurați sau parașutați de peste Nistru și cei locali, pregătiți anterior, blocau drumurile, dezarmau unitățile militare, prădau pe cei refugiați de mașini, cai, boi, trăsuri, căruțe, avere.

Tancurile sovieticilor n-au așteptat cele 48 de ore ale ultimatumului și, ca o lavă metalică, s-au năpustit spre Prut, punând graniță între frați, dezarmând armata și prădând pe cei refugiați, pe mulți dovedind să-i întoarcă la locurile de trai, ca apoi să umple Siberia cu ei.

Basarabia, ca și Bucovina, a fost ocupată cu forță armată. Tancurile și cavaleria, infanteria motorizată, cercetașii, parașutați peste noapte, ocupau fiecare sat și oraș, stabilind noua putere administrativă din elementele declasate ale societății, oameni necărturari, lipsiți de orice principii morale.

“Eliberarea” s-a început cu distrugerea și prădarea magazinelor, prăvăliilor, consumarea băuturilor spirtoase, spargerea beciurilor oamenilor, ca apoi “eliberatorii” să se tăvălească pe străzi noaptea întreagă, făcându-se vinovați de încăierări sângeroase. Drumurile erau pline de sticle sparte, manufactură terfelită și murdară, de bani românești aruncați, de câini și cai împușcați, de oameni caliciți și morți. Rugurile de cărți și literatură românească din școli, biserici, sinagogi își ridicau limbile de foc spre cer ca un blestem, cerând îndurare. Peste tot apăruse lozinci sovietice, placate ce propagau raiul bolșevic. Elementele șovine organizau mitinguri, pázite de soldați.

Stabilirea noii puteri s-a făcut în scurtă vreme, fiindcă totul era pregătit din timp. Trădătorii de neam lucrau intens. Aceștia au și ocupat posturile cheie sub protecția diriguitoare a ocupanților. Până și listele negre erau pregătite cu concursul lor, fiind completate cu noi victime urmând să bea până la fund paharul pierzaniei.

CALVARUL

Vacanța mare era în toi, dar trecea sub semnul mării tragedii a neamului românesc din Basarabia și Bucovina, lăsate de izbeliște de către Consiliul de coroană, contrar voinței Armatei Române, Guvernului și populației.

La trei iulie, o mulțime de enkevediști, cu mașini numite de popor “corbii negri”, prevestitori de rele, înarmați până în dinți, au înconjurat casa primarului Vasile Mahu, l-au arestat ca pe un criminal și l-au dus într-o direcție necunoscută, că nici până în ziua de astăzi nu se știe unde îi este mormântul, unde-i zac osemintele.

Arestat numai la cinci zile după ocupația Basarabiei, i s-a intentat dosarul penal nr. 724, început la 3 iulie și încheiat la 13 iulie 1940. În 10 zile dl Vasile Mahu a fost condamnat de C.P.P. ca dușman al poporului, al clasei muncitoare și al țărănimii.

La acuzațiile aduse de colaboratorul grupului operativ din Orhei al direcției securității de stat, sergentul Goncareenko, răspunse hotărât și cu demnitate:

— Nu recunosc acuzațiile ce-mi aduceți. N-am desfășurat practic nici un lucru în cadrul Partidului Țărănesc împotriva clasei muncitoare, personal n-am întreprins nimic subversiv.

Fiind învinuit până și de decorațiile cu care era distins, a răspuns cu mândrie:

— Da, am primit trei decorații pentru activitatea pedagogică. Una din partea Guvernului Rus și două din partea Guvernului Român, dar nu pentru politică. Prima decorație: *Ordinul Stani-slav*, gr. II — din partea Guvernului Rus, până la revoluție, pentru activitate pilduitoare în gimnaziu; a doua — din partea regelui României — pentru muncă conștiincioasă în școală, mi-a fost înmănată la București de însuși Ministrul învățământului, dl Andreescu; a treia — tot acolo, pentru succese în munca de pedagog.*

Martorii Vasile Corcescu, Ilie Ciloci, Nicanor Stici au dovedit că dl Mahu Vasile este om cinstit, bun la suflet, de rară inteligență. Dar toate aceste calități nu-i interesau pe călăi, scopul lor era unic — nimicirea intelectualilor basarabeni.

Locțiitorul procurorului RSSM, I. Bugacv, l-a considerat

* Dosarul penal nr. 724, “Vasile Mahu”

element periculos pentru puterea sovietică și la 1 noiembrie 1940 l-a determinat consfățuirii speciale, care trebuia să-i hotărască soarta, cu toate că nu avea nici o vină, doar ca om nedorit regimului de ocupație.

Judecata a avut loc la 26 noiembrie 1940 cu ușile închise. Sentința a fost egală cu moartea:

“Pentru activitate contrarevoluționară a-l exila pe Mahu Vasile în ținutul Krasnoiarsk, pe termen de cinci ani, din ziua de 3 iulie 1940 (data arestării)”.

Era o adevărată minciună bolșevică. Abia peste cincizeci de ani, cei apropiați aveau să afle că a murit în spitalul din Krasnoiarsk, dar cine poate ști adevărul? Asemenea oameni erau, simplu, împușcați. Răspunsul era o altă versiune de mascare a crimelor KGB-iste, o minciună. De abia în 1990, Vasile Mahu a fost reabilitat post-mortem.

Tot atunci a fost arestat și executat avocatul Ion Ciobanu. Peste câteva zile aceeași soartă a împărțit-o și deputatul Parlamentului, dl Trofim Bacalu. Apoi șirul martirilor a urmat la nesfârșit.

Locuitorimea recunoscătoare a înălțat în memoria lui Vasile Mahu o cruce în cimitirul orașului, unde permanent sunt flori vii, iar strada pe care se află Colegiul Pedagogic, situată în clădirea fostului Liceu de băieți, poartă numele celui de i-a însuflețit pe elevi la lupta de eliberare națională — fiul martir al neamului, Vasile Mahu.

În tot timpul acesta de represii și teroare bolșevică, foștii săi elevi de la Liceul “Vasile Lupu” se organizau, elaborau planuri de luptă ilegalistă împotriva ocupanților. Anatol Gumă a înțeles că locul lui e în oraș, pentru a organiza tineretul la acțiuni de protest și luptă. A făcut legătură cu liceenii fideli. Locul adunării a fost stabilit lângă izvorul îndrăgit de elevi de la vila lui Pavel Boguș, la Tabăra. Au fost prezenți Victor Gumă, Grigore Miha, Constantin Sârbu, Onisim Cozma și alții.

* Dosarul penal nr. 724, “Vasile Mahu”

— Fraților, mă bucur că v-ați prezentat la primul apel, i-a întâmpinat cu înflăcărare Anatol Gumă. Avem vești foarte triste. A fost arestat Primarul orașului, dl Vasile Mahu, părinți prietenilor noștri Ion Bacalu și Vsevolod Ciobanu și mulți alți oameni din oraș. Acesta e numai începutul. Ne așteaptă vremuri grele. De aceea vreau să vă spun că cei de sunt membri ai organizației noastre și încă vor mai fi, trebuie să fie devotați cu trup și suflet măreței cauze, să fie conștienți de faptul că ne așteaptă o luptă crâncenă și neegală. Bolșevicii au un aparat puternic de oprimare și represalii. Sunt porniți pe nimicire fizică și morală a patrioților neamului. Trebuie să fim convinși de faptul că rușii nu ne vor lăsa în pace, că nu ne vor cruța. De aceea vă rog pe fiecare, cântăriți totul înainte de a porni la marea luptă. Întoarcere nu există. Personal sunt hotărât definitiv. Acum doresc să ascult deciziile fiecărui membru în parte.

— Eu sunt hotărât demult, a zis Ion Bacalu. Trebuie să mă răzbun nu numai pentru tatăl meu, membru al Parlamentului Românesc, nu numai că noi, copiii lui și mama, am fost aruncați în stradă. Eu sunt convins și hotărât să lupt pentru dreptate, pentru libertatea și demnitatea noastră. cum ne-a învățat iubitul nostru director, dl Vasile Mahu, să răsbunăm în luptă moartea lui. Eu nu am ce pierde, nu mă înspăimântă teroarea bolșevică.*

— Eu am venit din convingere și necesitatea de a lupta împotriva contropitorilor, la fel să mă răzbun pentru tatăl meu, își spuse cu fermă încredere cuvântul Vsevolod Ciobanu. De aceea, mă oblig să execut angajamentele organizației. **

— Scopul nostru este lupta contra puterii sovietice și prin aceasta vom contribui la eliberarea Basarabiei de sub jugul bolșevic, a spus Grigore Mihu. ***

— Numai prin consolidarea rândurilor și acțiunilor noastre comune vom putea contribui la trezirea conștiinței naționale.

* Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 691.

** Dosarul penal nr. 2233, vol. III.

*** Dosarul penal nr.2233, vol. III, pag. 316.

De aceea și avem nevoie de o organizație puternică, disciplinată și locul meu e aici orice ar fi, a confirmat Constantin Sârbu.

— Trebuie să întreprindem tot ce depinde de noi ca bolșevicii să nu se simtă stăpâni în casa noastră, și-a exprimat gândul Gheorghe Martânov. Mai ales acum, când mulți din colegii noștri au devenit elevi ai școlii normale, sau pedagogice, cum îi spun în prezent. Vom fi mulți și vom fi împreună. Propun ca după 1 septembrie să ne adunăm din nou aici, la Tabăra, mai departe de oraș. Până atunci să ne gândim și la alte acțiuni. De exemplu, să pregătim un ziar al organizației, ca prin el să propagăm ideile luptei de eliberare în mijlocul populației.

— Sunt de acord cu Martânov, a susținut Anatol Gumă. Avem nevoie de ziar și de proclamații, de propagandă scrisă și orală, deci și de membri care scriu frumos, pictează, au spirit oratoric, cântă bine. Rog la ședința următoare să vă expuneți propunerile concrete pe această problemă și, mai ales, referitor la structura organizației, componența nominală, denumirea ei și programul de activitate. **

JURĂMÂNTUL

După unu septembrie, mulți foști liceeni deveniseră deja elevi ai Școlii Pedagogice din Orhei: Anatol Gumă, Onisim Cozma, fost elev al Seminarului Teologic din Chișinău, Victor Brodețchi, Dumitru Avramoglo, Victor Gumă, Dumitru Dobândă, Grigore Mihu, Gheorghe Martânov, Anatol Cotun, Ion Bacalu, Pavel Boguș, Oleg Frunză, fost elev al Liceului Militar din Chișinău, și alții; o altă parte din liceeni erau elevi ai Școlii medii nr. 2 din oraș.

Următoarea adunare a ilegalistilor a avut loc în prima du-

* Dosarul penal nr. 2233, vol. III.

** Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 320.

minică a lui octombrie în pădurea de la marginea Orheiului. Motivul adunării — excursie, a petrece o zi de toamnă în pădure. Săptămâna a trecut în frământări și căutări. Mulțimea de tineri prezenți, hotărâți de a se încadra în lupta activă de eliberare, a întrecut orice așteptare. Printre cei peste treizeci de tineri, foști liceeni, seminariști, elevi ai școlilor militare, pentru prima oară asistă și o grupă de fete, eleve ale Școlii nr. 2, foste liceene ale Liceului de fete “Maria Doamnă”**

— E îmbucurător faptul că la ședință participă și domnișoare, a spus Anatol Gumă.

Victor, fratele său, a prezentat liccențele: Eleonora Vascan, Tamara Jovmir, Maria Vascan, Larisa Martânov, Rita Stoianov. Sunt fete neîncficate, disciplinate și gata de luptă pentru ideea libertății.**

— Sunt de părere să susținem inițiativa patriotică a fetelor, dorința, curajul lor de a fi membre ale organizației noastre, a zis Anatol. Sunt alte păreri?

Nimeni n-a fost împotriva și fetele au fost primite unanim.***

— Eu am îndeplinit misiunea organizației, interveni Victor Brodețchi, vi-l prezint pe elevul Școlii nr. 2 Eugen Brașoveanu.****

Brașoveanu Eugen și Cotun Anatol au fost primiți în rândurile organizației.

— Avem, deci, înscriși 32 de membri activi, declară Anatol Gumă. Putem considera că există deja o unitate. E necesar să-i dăm o denumire.

Propuneri au fost multe, care de care mai impresionante și mai romantice.

— Am și eu o propunere, zice Anatol. În 1937, un detașament de basarabeni, dislocat în orașelul Majadahonda din Spania, a luptat împotriva lui Franco. Oricât s-au zbatut

* Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 3761

** Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 3762

*** Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 378

**** Dosarul penal nr. 2233, vol. I, pag. 306

fasciștii, nu i-au putut clinti pe compatrioții noștri din oraș. După plecarea basarabenilor, Majadahonda a devenit orașul simbol al rezistenței, bărbăției și eroismului. Să facem și noi aici o "Majadahondă Orheiană".*

— Un *No pasaran* pentru cotropitorii bolșevici! zise cu înflăcărare Larisa Martânov.

Toți cei prezenți au fost de acord cu denumirea organizației. Apoi s-a trecut la alegerea conducerii. Fără multe dezbateri, conducător al organizației ilegale de luptă împotriva ocupanților sovietici "Majadahonda" a fost ales Anatol Gumă, iar adjunct fratele său Victor. A fost ales și un consiliu coordonator în care, în afară de președinte și adjunct, au fost propuși șefii echipelor active și redactorul ziarului.

— Ca lucrul nostru subversiv să fie concret, multilateral, executat cu strictețe, să avem o disciplină severă, ne vom împărți în echipe cu un responsabil în frunte, declară Anatol. În prima echipă vor fi incluși Victor Brodețchi, Ion Bacalu, Pavel Boguș, Grigore Mihu, Oleg Frunză, Anatol Duca, Iurie Mihălache. Când eu voi lipsi, șeful echipei va fi Victor Brodețchi. Aceasta va fi echipa de șoc. Echipa a doua va fi condusă de Victor Gumă. În componența ei vor fi următorii colegi: Vichentie Eprov, Constantin Sârbu, Eugen Brașoveanu, Leonid Budeanu, Veaceslav Așvitz, Vlad Dodon, Valerian Dumitrescu. Adjunctul comandantului echipei va fi Vichentie Eprov. Echipa a treia va fi condusă de Dumitru Avramoglo. Componența echipei: Dumitru Dobândă, Onisim Cozma, Vsevolod Ciobanu, Dumitru Stici, Mihai Druguș, Mihail Cotun, Vlad Alexeev, Mihai Grădianu.

Echipa de fete va fi condusă de Eleonora Vascan, în următoarea componență: Maria Vascan, Tamara Jovmir, Larisa Martânov, Rita Stoianov, Dusea Creciun. Din echipa de rezervă, condusă de domnișoara Maria Majaru, profesoară de filosofie la Școala Pedagogică, vor face parte Vladimir Gumă, Gheorghe Croitoru, Sergiu Buiuc. *

* Dosarul penal nr. 2233, vol. II, pag. 497

** Dosarul penal nr. 2233, vol. V, pag. 1444

Din clipa de față acesta este ordinul nr. 1 al organizației și devine obligatoriu pentru toți.

Băieții și fetele, care până acum ședea pe covorul frumos, foșnitor, țesut din frunzele aurii ale toamnei, au devenit deodată mai serioși, cutezători.

— Amintesc, zise șeful organizației pe un ton cât se poate de serios, ultimativ, încă o dată că cei care se tem de greutate și răspundere, cei de le e frică de moarte, ce ne va paște la fiecare pas, pot să plece, să nu ne încurce pe noi, cu atât mai mult să ne trădeze. Tot ce hotărâm în această componență e sfânt și nimeni, pentru nimic în lume, nu trebuie să afle; nimeni, nici chiar cei mai apropiați. Ordinele se execută. Dacă unul cade în capcană, nu știe și nu cunoaște pe nimeni. A acționat de unul singur. Nu pleacă nimeni? a întrebat hotărât Anatol.

— Nu! a izbucnit din piepturile tuturor tinerilor.

— De azi înainte suntem ostași ai frontului invizibil împotriva ocupanților. Scopul organizației și luptei noastre este reîntregirea țării. Reîntoarcerea Basarabiei la sânul Patriei-Mame. Acum vine clipa cea mai solemnă și de răspundere. Vom da jurământul.

— Victor, s-a adresat șeful organizației lui Victor Brodețchi, scoate drapelul!

Acesta își desfăcu haina și scoase la lumina zilei Drapelul Tricolor, sub fâlfăirile căruia au mers în marș nu o singură dată. Era unul din drapelele liceului, pe care l-a ascuns și salvat de ocupanți. L-a desfăcut, razele soarelui s-au înfîpt în cele trei culori, dându-i și mai mare strălucire. Toți s-au așezat în genunchi.

— Eu voi rosti cuvintele jurământului, voi le veți repeta după mine, veți săruta pânza drapelului, apoi veți pune semnáturile pe marginea lui, ca să rămână mărturie pentru urmași.

Vântulețul toamnei, fremătând printre pomii dezgoliți,

flutura pânza drapelului. În văzduhul plin de lumină au răsunat solemn cuvintele jurământului tinerilor ilegaliști:

— Eu, cetățean al României, patriot al neamului românesc din provincia Basarabia, în aceste clipe grele pentru țara noastră, jur:

Jur să nu-mi precupețesc puterile și viața în lupta cu ocupanții sovietici;

Jur să lupt cu toate mijloacele posibile pentru eliberarea pământului strămoșesc de sub călcâiul bolșevic;

Jur să lupt până la ultima picătură de sânge pentru eliberarea Basarabiei și unirea cu Patria-Mamă;

Jur, în caz de voi cădea în mâinile călăilor, să nu-mi trădez cauza și tovarășii de luptă;

Dacă sub torturi voi divulga secretele organizației sau numele colegilor mei, blestemul și sângele lor să cadă nu numai asupra mea, ci și pe tot neamul meu.

Dacă voi încălca acest jurământ, pedeapsa lui Dumnezeu și a colegilor mei să mă șteargă de pe fața pământului ca trădător ticălos, iar numele meu să fie batjocorit în veac. Moarte ocupanților bolșevici și trădătorilor de neam!

Cuvintele rostite de Anatol erau urmate de toți cei de față, rostindu-le sacadat și hotărât, ca apoi vântul să le ia pe aripile sale și să le ducă în înaltul cerului senin de toamnă, în fața lui Dumnezeu.

Băieții și fetele se apropiau, rând pe rând, îngenunchind în fața drapelului și sărutându-i pânza, își puneau pe ea semnătura. Totul se petrecea solemn, într-o liniște desăvârșită.

— Vă mulțumesc! zise Anatol plăcut surprins de evoluarea lucrurilor. Acum să vorbim despre deschiderea ziarului nostru. Ne trebuie un redactor. Cred că cea mai bună e candidatura lui Gheorghe Martânov.

Toți au fost de acord. Îl cunoșteau bine. El scria poezii, povestiri, articole pentru ziarul liceului.

— Dar cum vom intitula gazeta noastră? a întrebat cineva.

— Mic îmi pare, a început Martânov, că cel mai nimerit titlu al ziarului nostru trebuie să fie “Cu fruntea-n sus”.

Unii nu erau de acord, au fost date și alte denumiri, a fost propus și titlul ziarului liceului, dar Martânov a insistat.

În cele din urmă titlul ziarului a fost acceptat cu majoritate de voturi conform propunerii redactorului Martânov. Bucuros, el le-a spus colegilor că a adus deja pentru noul ziar câteva articole demascatoare ale faptelor ocupanților.

LA LUPTĂ, FRAȚI ROMÂNI!

Până aproape de sărbătorile Crăciunului tinerii ilegaliști din Orhei au întreprins un șir de acțiuni subversive împotriva ocupanților. Au început să apară proclamații, care dădeau în vileag minciunile cu privire la politica de “eliberare” dusă de ocupanți. Au apărut inscripții pe pereți: “Nu credeți ocupanților bolșevici!”, “Cărați-vă acasă, barbarilor!”, “Moarte ocupanților staliști!”. Știrile se răspândeau repede, fiindcă miliția și enkavediștii se alarmaseră la culme, scotoceau pretutindeni; iscodeau oamenii, ba chiar se vorbea de la tribună pe la diverse adunări cu amenințări sângeroase:

— Cine știe ceva despre acești “bandiți” să anunțe miliția, altfel îi vom aresta pe toți, cei vinovați și nevinovați, a preîntâmpinat populația la o adunare din oraș un mare “nacialnik”.

Lumea era îngrozită de atâtea arestări și dispariții de oameni. “Corbii negri” cărau zi și noapte spre închisoarea din oraș, iar de aici spre cea din Chișinău, sute, mii de cetățeni.

În postul Crăciunului, la una din adunările conspirative de pe strada Dorobanților nr. 3, au fost prezenți ilegaliștii Anatol Gumă, Victor Gumă, Constantin Sârbu, Anatol Co-

tun, Ion Bacalu, Mihai Grăjdianu, Dumitru Dobândă, Gheorghe Martânov, Vichentie Eprov, Eugen Brașoveanu, Victor Brodețchi, Pavel Druguș. *

Ceilalți nu au venit, din motive conspirative. Copiii bolșevici și “cozile de topor” urmăreau tot mai des orice mișcare pe stradă, căutau insistent făptașii tulburători ai ordinii publice.

Adunarea a fost scurtă, petrecută pe întuneric.

— A sosit ceasul să ne spunem cuvântul decisiv prin acțiuni și fapte mari, să dăm dovadă că suntem o forță de luptă activă, a menționat Anatol Gumă. Lumea trebuie să știe de existența noastră, să clătinăm încrederea ocupanților că ne-au pus în genunchi, să trezim sentimentele patriotice ale populației, speranțele și încrederea ei. Propun ca în ajunul sărbătorilor de iarnă să arborăm Tricolorul pe unele clădiri din oraș chiar în locul cârpei bolșevice însângerate. În acest scop am alcătuit trei grupe de acțiune și una de rezervă cu un număr restrâns de activiști. În prima grupă vor intra Anatol Gumă, Gheorghe Martânov, Grigore Mișu, Oleg Frunză; din grupa a doua, în frunte cu Victor Gumă, vor face parte Constantin Sârbu, Anatol Cotun, Mihai Grăjdianu, Victor Brodețchi. În grupa a treia, în frunte cu Victor Eprov, vor fi incluși: Dumitru Dobândă, Eugen Brașoveanu, Pavel Druguș. Ion Bacalu și Pavel Boguș vor alege grupa de rezervă din fete și băieți, condusă de Eleonora Vascan, care va avea rolul de observator și agent de legătură dintre grupe și centru. Prima grupă va arbora Tricolorul pe clădirea NKVD-ului, a doua — pe clădirea Comitetului de partid bolșevic, fosta clădire a Prefecturii, iar a treia — pe fosta clădire a Primăriei.

— Sunt gata să execut ordinul! zise hotărât Grigore Mișu.

— Gata oricând! a exclamat Victor Brodețchi.

— Suntem cu toții gata! au rostit tinerii ilegaliști într-un glas.

* Dosarul penal nr. 2233, vol. V, pag. 1444

... Orașul Orhei este așezat pe coasta de nord-vest a bătrânei stânci și pâraiașul Ivanos, care se frânge brusc în albia râului Răut, iar mai departe se întinde parcă special, făcând aici o trecere, pe panta altei înălțimi ce vine dinspre nord, sfârșindu-se lent aproape de podul peste Răut spre Slobozia Doamnei și Soborul Sf. Dumitru, ctitoria lui Vasile Lupu, a cărui statuie întâmpină călătorul la intrarea în oraș. După ce parcurgi suburbia Slobozia Doamnei, fosta moșie a doamnei lui Vasile Lupu, cobori ușor spre șesul râului, ce fusese cândva un lac mare despre care citim în documentele vechi istorice, mărginit de un alt șes lung până spre Brăviceni și mai departe — iată aici, a luat naștere la câteva decenii după arderea Orheiului Vechi de către tătari, orașul despre care se pomenește în hrisoavele vechi încă pe la 1437. În alte documente aflăm că până la 1240 aici au trăit geții. Orheiul a fost cetatea de veghe a Țării Moldovei dinspre răsărit. Aici trăiau strămoșii vitejilor oșteni ai lui Ștefan cel Mare. Din aceste părți, spun hrisoavele vechi, recruta domnitorul la oaste pe cei mai buni luptători, arcașii de Orhei. În vechiul oraș Orhei Ștefan cel Mare a construit vestita cetate. În noul oraș luminatul domnitor al Moldovei Vasile Lupu a ridicat una din cele mai frumoase ctitorii ale sale — Soborul Sfântului Dumitru, după chipul și asemănarea căreia a zidit vestita mănăstire Trei Ierarhi din Iași. Orașul a adus slavă întregului ținut orheian ca centru administrativ și cultural, prin iarmaroacele sale vestite și bogate, prin creația sa folclorică originală, prin meșteșugărit, slăvite școli cu bogate tradiții, prin cunoscuți oameni cărturari și podgoreni harnici care înmulțeau belșugul prin osârdia lor...

În ultima vreme, pe timpul prefectului A. Mironescu și a primarului Vasile Mahu, orașul căpătase o nouă înfățișare, devenise un adevărat centru de cultură, cu o economie dezvoltată.

Acum, însă, odată cu năvălirea bolșevicilor, o bună parte din populație s-a evacuat peste Prut, altă parte a fost dusă cu sila, spre lungul drum al Siberiei, iar o mare parte a fost

azvârlită în închisori și subterane, ca să nu mai vadă soarele. Orașul părea ca și mort. Mai ales că iarna anului 1940-1941 a fost geroasă, cu multă zăpadă și înghețuri mari.

TRICOLORUL

Odată cu venirea serii orașul se cufunda în beznă. Locuitorii se încuiau în case. Pe străzile cândva pline de lume și veselie, cu răs zglobiu de copii, ieșiți cu părinții la plimbare, acum nu mai vedeai țipenie de om. Și aceasta le plăcea ocupanților, erau mai liniștiți. Din cauza zăpezii mari, nici "corbii negri", nici mașinile enkevediste, care până nu demult cărau, zi și noapte, victime nevinovate spre închisoare sau interogatorii, acum nu mai circulau pe străzi. Ziua scoteau oamenii cu forța la curățatul străzilor, însă viscolul de peste noapte reducea truda populației la nimic, sulurile de zăpadă creșteau din nou și mai mari.

Era în ajunul Crăciunului. Dacă în alți ani dangătul clopotelor chema credincioșii la vecernie, acum el amuțise, bisericile erau închise. O parte de preoți se evacuase, altă parte era executată sau achitată.

Începuse din nou să ningă. Fulgii mari, ca niște fluturi, cădeau ca o perdea, nestăviliți, mânați de un vântișor de abia aburind.

Câteva figuri dichisite în haine albe de zăpadă, la o depărtare de câțiva pași una de alta, se strecurau prin beznă întunecoasă spre clădirea NKVD-ului județean dinspre brutăria lui Berștein, în subsolul căreia, în curs de câteva săptămâni, "corbii negri" au cărat mulțime de oameni, ca să-i prefacă în cadavre, pe care să le arunce în niște catacombe părăsite, de unde cândva se scotea piatră pentru construcția caselor. De aici, zi și noapte, se auzeau răcnete și împușcături înfundate. Numai în cele mai fericite cazuri cei torturați erau transferați la închisoarea de alături.

Pe străzi nu se vedea nici țipenie de om. Dacă cineva ar fi

îndrăznit chiar să iasă din casă, să umble prin oraș, n-ar fi putut. Era interzisă în timpul nopții orice circulație. Pe un asemenea viscol nu se arătau nici păzitorii regimului, se ascundeau de viscolul aprig și santinelele.

Fantomеle grăbeau pe strada pustie, vârtejită de spulber, să-și facă datoria, celelalte grupuri plecaseră în direcțiile stabilite. Fiecare își avea misiunea sa. Tinerii porniseră în noapte, se înfundaseră ca într-un abis și numai într-o casă, în semiîntunericul unei lumânări, la punctul de comandă, așteptau cu răsuflarea întretăiată de emoție rezultatele acțiunilor. Alți tineri urmăreau din diferite case aflate pe traseu pe cei cufundați în noaptea înfiorătoare, însoțindu-le cu gândul pașii, verificându-le acțiunile.

Înapoi nu s-a întors nimeni. Totul decurgea normal, dar nici nu avea dreptul să se întoarcă. Echipele de legătură aveau să transmită rezultatele acțiunilor când vor vedea tricolorurile falfăind.

Trei figuri, trei mogâldețe pline de zăpadă, au ajuns lângă colțul din dos al clădirii NKVD-ului. S-au oprit puțin să răsuflе. Prăjina, gătită din timp de un ilegalist, era la locul ei în zăpadă. El îi anunțase din timp. Gheorghe Martânov a scos de sub cojoc Tricolorul, care le-a luminat parcă fața în întuneric. Au prins pânza binc de prăjină. Anatol Gumă era gata să ridice prăjina cu drapelul, dar Grigore Mihu l-a oprit. El era mai sprinten și, plus la aceasta, cercetase din timp împrejurimile. De pe copacul de alături s-a cățărat pe acoperișul înzăpezit al clădirii. Imediat după el au urcat Oleg Frunză și Onisim Cozma. Unul a tăiat sârma cu care era legată bara cu steagul sovietic și le-a aruncat jos în zăpadă, iar în locul lor au legat prăjina cu Drapelul Tricolor. Rafalele viscolului acopereau orice zgomot, dar le smulgeau prăjina din mâini. Vântul a întins pânza drapelului, a început s-o fluture. Tricolorul falfăia triumfător. Ca o izbândă flutura în bătaia vântului puternic.

În ajunul Crăciunului, deasupra orașului s-a înălțat Tricolorul Românesc, și nu unul singur, ci trei drapele, din diverse colțuri

ale oraşului, de pe cele mai de seamă şi mai temute clădiri, vesteau ocupaţiei, cât şi locuitorii că lupta împotriva bolşevicilor continuă, că poporul român basarabean nu poate fi îngenuncheat cu una-cu două. Bucuria băieţilor n-avea margini. Săvârşiseră un act de mare eroism. Tinerii luptători Anatol Gumă, Gheorghe Martânov, Grigore Miha, Oleg Frunză, Onisim Cozma, bucuroşi pentru misiunea înfăptuită, s-au topit pe dată în noapte. Statul-major al organizaţiei ştia de acum despre reuşita operaţiei. Primele semnalele respective la timp prin sclipirile lumânărilor din geamurile de pază.

A doua zi dimineaţa, de Ziua Naşterii lui Iisus Hristos, sărbătoarea Crăciunului, în cerul înseninat fâlfâiau deasupra oraşului trei Drapele Tricolore.

Vestea s-a răspândit cu iuţeala fulgerului. Ocupaţiei alergau turbaţi pe străzi. Dar natura a avut grijă să vină în ajutor vitejilor, ascunzând urmele lor de copoi păgâni. N-au ajutat nici câinii aduşi.

De ciudă, ocupaţiei au început un val groaznic de arestări. Toţi cei trecuţi în listele negre au fost arestaţi şi anchetaţi, unii aruncaţi în beciuri fără nici o vină. Străzile erau patrolate nu numai de miliţieni, encevedişti, ci şi de militari din unităţile dislocate în apropiere. Au fost aduse tanchete militare pentru patrulare. Cercetările autorităţilor au fost zadarnice. Făptaşii parcă intraseră în pământ.

REVELIONUL

Crăciunul trecuse de acum. Sosi Anul Nou. În seara de ajun, statul-major al organizaţiei “Majadahonda”, în frunte cu Anatol Gumă, s-a adunat din nou. De astă dată la vila doctorului Coteanu din afara oraşului. S-au adunat pe rând, fără a atrage atenţia cuiva, mai ales că era seara de revelion. Fiecare a venit cu ceva bucate. Au adus cu ei un patefon şi discuri. Când s-au adunat cu toţii, paznicul a încuiat poarta, ca să fie în siguranţă.

— Sunt bucuros că ne aflăm din nou împreună, începuse vorba Anatol Gumă. Să facem unele totaluri ale celor împlinite. Acțiunea noastră a reușit. Au fost arborate toate drapelele. Toate grupele au acționat bine. Operațiile au fost concepute și pregătite minuțios. Menționez îndeosebi băieții care au arborat drapelul pe clădirea NKVD-ului. Au dat dovadă de un adevărat spirit de ingeniozitate și eroism. Alături se află și închisoarea. Clădiri întărite și bine păzite de copoi. Arborarea drapelelor este un act de mare răspundere a organizației noastre. Acțiunea are o mare însemnătate. Mai întâi, am dat o lovitură puternică regimului de ocupație, le-am dat de înțeles cuceritorilor că noi nu ne vom împăca cu această situație de subjugare și teroare roșie, că ei sunt vremelnici pe pământul nostru, că din cauza condițiilor istorice nefavorabile pentru țara noastră, trădată de aliați, ei au luat Basarabia cu hapca.

În al doilea rând, a continuat șeful organizației, am dovedit prin fapte în fața populației că nu e pierdut totul, că sunt forțe gata să țină sus Drapelul Tricolor și în condițiile regimului de ocupație și terorii bolșevice, am insuflat încrederea în popor. Ați observat bucuria oamenilor când au văzut Tricolorul fâlfâind deasupra orașului. Lumcea vorbea în șoaptă, mirându-se de curajul celor care au săvârșit acest act eroic. Oamenii încep să înțeleagă că există forțe neînficcate, gata să se jertfească pentru binele patriei și poporului.

— A fost primul nostru examen și cred că nu va fi ultimul. Am trezit speranța în sufletele oamenilor îngroziți, a zis Martânov.

— Dacă ați fi văzut cum plângea bunica de bucurie, privind prin geam cu ochii înlăcrimați la Tricolorul de pe clădirea NKVD-ului, le destăinui bucuria celor împlinite și văzute Tamară Jovmir. — În acea noapte ea făcuse de serviciu la punctul central de observație. Spre dimineață ninsoarea a încetat, vântul se liniștise, cerul se înseninase. Primele raze ale soarelui, ce străbăteau prin perdeaua rară a norilor, dezmierdau flamura Drapelului Tricolor. — Bunica m-a trezit din somn, căci spre

ziuă adormisem. Când am văzut și eu drapelul, am izbucnit în plâns. Ai noștri toți s-au adunat la geam și nu-și luau privirile de la el.

— Dumnezeu e cu noi și cred că va fi mereu, căci facem lucruri mari și le facem nu pentru noi, ci pentru cauza sfântă a neamului nostru, și-a expus gândul Dumitru Dobândă, un băiat rușinos, cu chipul blând, tăcut.

— Eu aș zice, spuse Vsevolod Ciobanu, personal am început lupta pentru răzbunarea dlui Vasile Mahu, a tatei... glasul i se frânse. Dacă aș avea un revolver...

— Liniștește-te, Vsevolod, caută să-l consoleze Anatol Gumă. Ce ai face cu un revolver împotriva acestei haite, înarmată până în dinți? Ai împușca unul, doi, zece și... vei fi și tu împușcat. Avem și ceva arme, dar trebuie să luptăm cu alte mijloace, care vor fi mai eficiente. Mă înțelegeți?

— Da, desigur, au afirmat ceilalți.

— Acum trecem la altă etapă a luptei noastre. La pregătirea și răspândirea foilor volante. Cât mai multe foi volante — hulubași albi cu pete sângerii... cu cuvinte cât mai țepoase, usturătoare la adresa ocupanților. Textele să fie ucigătoare ca gloanțele. Cu răspândirea lor se vor ocupa alte grupuri — din cei mai tineri și fetele. Trebuie să ne aprovizionăm din timp cu hârtie, fie și subțire, dar rezistentă, să n-o rupă vântul. Vom scrie cu tuș. Ar fi de dorit de culoare roșie, ca să se vadă de departe. Avem un șapirograf, dar literele sunt mărunte. Îi vom numi pe cei care scriu frumos. Și principalul — să răspândim cât mai mulți asemenea hulubași albi.

Abia au pus totul la cale și s-au așezat la masă — se apropia miezul nopții, un Nou An, că au început să latre câinii. Cei de serviciu s-au strecurat afară.

Mihai Druguș își pregătise arma de vânătoare.

— Cineva bate la poartă, cere să-i deschid, îi șopti paznicul.

— Cine-i acolo? întrebă Mihai hotărât.

— Ce, nu mă cunoașteți, băieți?

— De unde să te cunoaștem noaptea și încă de după poarta înaltă?

— După glas.
— Nu lungi! Cine ești și ce dorești?
— Nu m-am așteptat de la voi la așa primire. Doar suntem...
— Parola!
— Ce parolă! Sunt Arcadie Țelea. Am lipsit din oraș. V-am căutat pretutindeni. Am dorit să petrecem împreună revelionul.

— Cheamă-l pe Anatol, îi propuse Druguș lui Mihai Grăjdianu.

— Du-te tu, Mihai.

— Cred că mai bine e să-i deschidem, ca să aflăm cum ne-a găsit. Doar el nu știe parola, n-a fost poftit, îi șopti acesta lui Mihai, după ce-l trase mai la o parte.

— Poate ai dreptate, se uni el. Grăjdianu, deschide.

Nou-venitul a fost întâmpinat cu nedumerire. El era mai mult o pasăre călătoare. Ba apărea în oraș, ba dispărea. Toți aveau un fel de neîncredere față de el. Băieții și fetele nu-l cunoșteau. Nimeni nu-și aducea aminte cum a nimerit el în organizație, cine l-a adus. Spunea că a fost student la Iași și că e de loc din Soroca, nedovedind să se evacueze, că trăiește la niște rude la Peresecina. Serata de revelion s-a prelungit cu același elan tineresc. Discurile de patefon se schimbau unele după altele, dansurile îi înfierbântau pe băieți.

Urarea de Anul Nou 1941 a fost scurtă, se înțeleseseră prin semne. Au păstrat un minut de reculegere în memoria directorului liceului, dl Vasile Mahu, părinților arestați ai colegilor, a celor deportați și vârați în închisori.

În curând s-au împrăștiat prin oraș. Mergând la braț cu Anatol Gumă, Eleonora Vascan îi împărtășii neliniștea:

— Nu știu de ce, dar am o presimțire rea, mă cuprinde o mare neliniște când mă uit la acest Arcadie.

— Ai dreptate, îi răspunse Anatol îngândurat. Ceva nu e la locul lui. Nu în el e pricina. Dar să sperăm că va fi totul bine.

— Crezi?

- Da, cred... El duse mânuța ei caldă la buze și o sărută.
Ea se lipi mai strâns de el și cu răsuflarea întretăiată îi șopti:
— Să dea Dumnezeu. Mă tem pentru tine.
— Și eu pentru tine.

FLUTURAȘII ÎNSÂNGERAȚI

Zilele treceau la galop. A rămas în urmă vacanța de iarnă cu toate sărbătorile. Au început lecțiile. S-a așezat o iarnă liniștită, cu multă zăpadă. Organele de represalii își urmau cursul obișnuit de teroare, continuau arestările oamenilor “suspecți”. Închisoarea era arhiplină. În fiecare noapte camioane speciale încărcate cu arestați ieșeau pe poarta închisorii, luând calea spre Chișinău. Orașul părea cuprins de o încordare supranaturală, trăindu-și zilele de azi pe mâine. Despre întâmplarea cu Drapelul Tricolor pare că uitaseră toți. Dar aceasta numai la prima vedere...

Nimănui nu-i trecea nici prin gând că ar exista o organizație ilegală de tineri care le făcea zile fripte ocupanților. Dar ea exista și ca dovadă erau foile volante, hulubașii albi care apăreau tot mai des pe uși, pereți, pe străzi, de parcă cineva din altă lume le semăna pretutindeni. “Trăiască neamul românesc!” citeau orașenii într-o zi. Peste un timp — “Jos călăul Stalin!”, în alte zile — “Jos NKVD-ul barbar!” și multe, multe alte lozinci patriotice. Despre organizația “Majadahonda” nimeni nu auzise, cu atât mai mult despre neînfricații ei luptători. Aceștia frecventau lecțiile, se întâlneau deschis în școli și pe străzi ziua, iar seara aveau alte întâlniri după parole și semne numai de ei știute și la timpul strict stabilit. Totul funcționa ca un mecanism perfect dirijat, sporindu-și neconținut numărul membrilor și simpatizanților.

Ziua de 24 ianuarie era pe sfârșite. Amurgul de iarnă se lăsa tot mai apăsător. Elevii Școlii Pedagogice Dumitru Stici și Vlad Alexeev (foști liceeni) se întorceau acasă, pășind

încet prin amurgul înserării pe stradela Movilă. Din mers, fără a se opri, Vlad îi vorbea prietenului:

— Dumitru, te preocupă frământările noastre, te neliniștește situația creată? Sau poate mi se pare? Ca vecin și prieten, vreau să te rog să ne ajuți, fiindcă nu ne ajung băieți buni și devotați.

— Pe cine să ajut? Cu ce?

— Pe noi, colegii tăi. Să ajuți cauzei noastre, cauzei libertății și reîntregirii neamului. Parcă pe tine nu te neliniștește situația în care ne-am pomenit în urma ocupației?

— Mă neliniștește, nu o dată m-am gândit la aceasta. Dar cu ce pot ajuta? Pe cine? Crezi că eu aș putea fi de folos?

— Sunt sigur că ne poți ajuta. Sunt convins și contăm pe ajutorul tău.

— Cine?

— Noi, cei ca și tine. Tu nu vezi ce se întâmplă în jur? Bolșevicii au întrecut toate închipuirile de neomenie — barbarism adevărat. Arestează zi și noapte oameni nevinovați. Vor să ne nimicească. Nu vezi câți ruși au apărut în oraș? Ei ocupă casele celor împușcați și arestați, alungându-le soțiile, copiii, bătrânii în saraiuri, subsoluri, direct în stradă.

— Nu-mi face agitație. Văd totul și înțeleg. Dacă accept să fiu cu voi, cu ce vă pot ajuta? Vom fi doar o mână de oameni fără arme și experiență.

— Trebuie să răspândim foi volante, cât mai multe, să deschidem oamenilor ochii, să risipim frica. De aceea avem nevoie de băieți viteji care să le lipească în locuri văzute, să le răspândească peste tot. Iată una din ele. Te rog s-o lipești pe clădirea Școlii nr. 2. Aceasta e prima ta misiune.

A doua zi Dumitru Stici a îndeplinit misiunea riscantă. Foaia volantă a fost lipită chiar pe ușa Școlii nr. 2. Pe o foaie albă cu litere frumoase de culoarea sângelui era scris: "Jos călăul Stalin! Basarabia — basarabenilor!" *

* Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 83

Până la venirea directorului, toți elevii au dovedit să citească proclamația. Bucuroși, cu înviorare deosebită, discutau cele întâmplate. O discuție aprinsă, furioasă, avea loc în cancelarie, unde directorul a intrat ca un vârtej, certând învățătorii de ce n-au chemat miliția. A făcut-o el însuși. Cei doi milițieni, venind cu o sanie, au dezlipit atent foaia volantă de pe ușă și au cerut adunarea elevilor. Au tot întrebat, au amenințat, dar elevii au mărturisit că n-au văzut, n-au citit, n-au observat. Discuția cu învățătorii a fost serioasă și de lungă durată. În acea zi lecțiile n-au avut loc. Directorul i-a trimis pe toți acasă. Vestea se răspândise ca fulgerul. În oraș numai despre aceasta și vorbeau, atât maturii, cât și elevii.

Peste o săptămână, Dumitru Avramoglo a adus la școală zece foi volante. La repausul mare s-a apropiat de colegii săi de liceu, Vlad Alexeev și Dumitru Stici:

— Băieți, avem o nouă misiune. Trebuie răspândiți acești hulubași prin oraș.

A scos de sub palton două suluri nu prea mari de hârtie, întinzând fiecare câte unul:

— Vă rog foarte mult, fiți cu ochii în patru. Pretutindeni se învârtesc milițienii, care s-au înmulțit în aceste zile. Unii sunt deghizați în haine civile. Avem și dintre ai noștri lepre pârătoare, care ne urmăresc de după colțuri.

Seara Alexeev și Stici au lipit foile volante pe stâlpi, pereți și, neobservați, s-au întors la casele lor.

Tot în aceeași noapte, când întunericul își acoperea privirea, Dumitru Avramoglo și Vsevolod Ciobanu s-au strecurat chiar lângă sediul miliției și au aruncat câteva foi volante direct în prag, iar mai târziu au reușit să lipească una pe peretele clădirii. Pe foile volante era scris: “Jos călăul Stalin!”, “Jos bolșevismul!”, “Cărați-vă acasă!”, “Jos trădătorii neamului!”

Foile volante au apărut în toate colțurile orașului, chiar și în cele mai depărtate comune ale județului. Hulubașii albi, în-

* Dosarul penal nr. 2256, pag. 83

sângerați, pătrundeau pretutindeni. Țăranii, veniți la oraș, găseau proclamațiile în fânul din sănii, sub saci. Apăreau chiar și la hanurile din drum, unde se opreau să hrănească caii.

La 26 ianuarie, Vsevolod Ciobanu, Dumitru Stici și alți elevi ai Școlii Pedagogice și ai Școlii nr. 2, s-au adunat în casa lui Dumitru Avramoglo de pe strada Dorobanți 1. De data aceasta au hotărât să se adune în grupuri mici. În semiîntunericul opaițului Dumitru le-a mulțumit prietenilor pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor.

— Am făcut un lucru excepțional. Centrul e satisfăcut de activitatea noastră. Acum cred că toți își dau seama de politica mincinoasă a cotropitorilor. Făcând o totalizare a evenimentelor și represiilor din o jumătate de an, te poți ușor convinge că ocupanții au scopul de a ne nimici. Lor nu le trebuie noi, locuitorii acestui meleag, ci pământul nostru, ca să-l populeze cu lepădăturile lor. Arestările în masă, maltrătarile, împușcarea fără vină a românilor basarabeni, ducerea zilnică din oraș cu camioanele în direcții necunoscute a sute și mii de oameni nevinovați ne conving ușor despre scopul ocupanților — distrugerea neamului nostru. Uinci terori groaznice sunt supuși intelectualii, preoțimea, cei mai buni gospodari, țăranii înstăriți, numiți “kulaci”. Închisoarea nu-i mai încape pe toți arestații. Au fost luate la evidență toate subsolurile și beciurile instituțiilor din oraș, inclusiv al primăriei, care în prezent sunt arhipline cu arestați, pe care-i aduc și din sate. Nu le mai ajung milițieni, enkevediști, au adus și unități militare.

Noi am făcut primii pași, dar nu ne putem opri aici, nu ne putem mărgini la cele făcute. Înainte avem o cale grea, o luptă crâncenă, sunt convins că și în alte locuri oamenii, tineretul, populația nu stau cu mâinile în sân. Trebuie să răspundem cotropitorilor la fărădelegile lor. Să facem totul ce depinde de noi, să dăm lovituri cât mai simțitoare, ca orășenii, locuitorii județului și nu numai ei să știe că există lupta de rezistență

împotriva bolșevicilor. Cred că și frații noștri se gândesc la noi și în curând ne vor descătușa din jugul sovietic. Noi să le ajutăm de aici.

Deci, la luptă, fraților!”

OCUPANȚII ÎN ALERTĂ

Cele ce se petreceau în județ, actele subversive în timp de o lună și jumătate au tulburat grozav liniștea noii stăpâniri. Organele de partid, sovietice și cele de represie erau în alertă. Despre cele ce aveau loc la Orhei știau deja și organele superioare din Chișinău, care au cerut în mod categoric distrugerea cu orice preț a mișcării de rezistență. Urgent a fost poftită toată conducerea județeană și orășenească, secretarii de partid, președinții de executive, șeful secției securității județene, locotenentul Gavril Goldenberg. Discuțiile au fost din cele mai înverșunate. Ședința biroului de partid a fost scurtă și hotărâtă. Pentru lipsă de activitate, Goldenberg a primit o avertizare serioasă. Hotărârea cerea de la el ca în termen scurt să fie descoperiți făptașii, pedepsiți exemplar, să fie de învățătură tuturor, și de stabilit ordinea publică.

- Trei zile, numai trei zile termen, tovarășe Goldenberg, tuna șeful comuniștilor. Să am pe birou lista nemernicilor. Nici o cruțare! Cum au îndrăznit să fluture chiar sub nasul nostru steagurile lor, iar noi, ca niște căței miopi, nu vedem ce se întâmplă. Ați citit ce scriu pe foile lor?

- Nu înțelegem scrisul lor, nici limba, a încercat cineva să se dezvinovățească.

- Cum nu înțelegeți? Dar pentru ce v-am pus aici? Trebuie s-o învățați, să știți ca să-i înțelegeți, să le citim gândurile. Numai fierul roșu și glonții vor scoate din capul acestor berbeci tot românismul, vor face ordine în Basarabia româniată. Aveți alte păreri, tovarăși membri ai biroului?

* Dosarul penal nr. 2253, pag. 69

- Vom face regulă, tovarășe secretar. Numai decît vom face! au răspuns în cor cei adunați, stînd cu ochii bulbucați la secretar.

- Ai înțeles, tovarășe Goldenberg? Dacă ai nevoie de ajutor, mă suni în orice timp și oriunde. Să fii ținut la curent. Te laudai că ai aranjat niște informatori. De ce tac? Să știți cu toții, suntem aici ca să facem ordine pe acest pămînt rusesc. Să-l curățăm de români.

- Avem unul băgat să miroase printre elevii de la Școala Pedagogică.

- Să-i înregistreze pe toți. Nu cred eu în țîncanii aceștia. De pus pe urma lor copoi, zi și noapte. De aflat cu ce se ocupă ei, ce fac, nu se putea liniști secretarul. Unde s-a văzut una ca asta? Pe clădirea NKVD-ului să pună steagul românesc. Nemaipomenit! Vreau să-i văd vii, auziți? Acum plecați!

Cînd ușa s-a închis în urma lor, secretarul continuă să măsoare cabinetul de-a lungul cu pași mari, cu mîna vîrîată sub vestonul închis la toți nasturii, așa cum făcea Stalin.

— Închipuiți-vă. M-au făcut de rîs în toată Uniunea. Ce va spune tovarășul Stalin cînd va afla? Doar el ne-a trimis aici să restabilim puterea sovietică, surpată în '18, cînd s-au unit cu România. Personal ne-a spus să nu cruțăm pe nimeni. Am avut încredere în tovarășul Goldenberg. Mi l-au recomandat tovarășii din Ucraina. Dar se vede că...

Membrii biroului continuau să stea în picioare, urmărind orice gest al secretarului. Nu-l văzuse niciodată atît de enervat.

Șeful securității județene, locotenentul Gavril Goldenberg, s-a întors la sediu zdruncinat definitiv. Așa batjocură față de toți încă nu mîncase niciodată. "Dacă ar afla tovarășul Beria, nu știu ce s-ar întîmpla". Prinse o ură sălbatică împotriva secretarului. "Nu-i nimic, m-a pomeni el..., se frămînta Goldenberg de unul singur. Dar mai întîi să mă răfuiesc cu cei ce-au scos tricolorul în oraș. Să-l pună chiar pe sediul NKVD-ului... Nu-i glumă! Acum foile volante au apărut..."

— Cum de îndrăznesc nemernicii să mă înjosească în așa hal? Fără să-și dea seama, cuprins de o furie turbată, șeful trânti cu pumnul în biroul de lucru cu atâta furie că sări totul de pe el. Călimara se răsturnă, iar cerneala se vărsă pe covorul de pe podea. Lovitura îl făcu pe securistul de pază să tresară și să se repadă în cabinet cu revolverul în mână.

Prin ușa întredeschisă șeful urlă la el:

— Toți să intre la mine!

Între timp privea nemulțumit la cele întâmplate. Ținea mult la biroul său. Îl sechestraseră de la avocatul Ciobanu, după ce-l arestaseră.

Peste câteva minute cabinetul era plin. Toți priveau la șef cu spaimă. Până și cei veniți fuga de la interogatoriu, amețiți de băutură, își holbau ochii de oameni anormali; unii aveau mâinile și hainele pătate de sânge. Șeful, cu părul vâlvoi, mătăhăia din mâini, bătea din picioare de parcă își ieșise din minți. Pe masă totul era răsturnat.

— Drepti! Ce vă holbați așa la mine? Din pricina voastră am neplăceri. Foarte mari, auziți? Peste o oră să-mi puneți pe masă toată informația în legătură cu afurisitele celea de steaguri și foi volante.

Copiii securității se uitau holbați la el, strângeau din umeri.

— Nu dispunem de așa date, îndrăzni unul să deschidă gura.

— Să aveți! Căutați, găsiți! Din pământ scoateți, dar să am informația, că vă ia dracul pe toți. Adunați toate canaliile de informatori să vorbească cu ei. Aduceți-mi-l pe cel de la Școala Pedagogică. Să-l descos eu.

Au ieșit toți în grabă de parcă i-a măturat cineva. Șeful NKVD-ului, Buț, bolmojea ceva sub nas, urmat de secretarul Ambrosimov, care în acea noapte fusese de serviciu. Erau bucuroși că au scăpat cu atât. Îl cunoșteau bine pe acest pui de năpărcă al rusoaicei din Odesa și al frizerului ovreu Goldenberg. Când dă furia peste el, e prăpăd. Știa că-i muieratic, trăgea la măsca, dar slăbiciunea cea mai mare era

confiscarea celor mai scumpe odoare din casele oamenilor. De fapt, acest păcat îl aveau toți subalternii.

Pe data de 28 ianuarie, spre seară, în cabinet i-a fost împins un individ îmbrăcat în cojoc mișos și o cușmă mare trasă pe ochi. L-a adus Buț, șeful secției județene a NKVD-ului. La vederea lui, Goldenberg s-a speriat, ducând iute mâna la tocul revolverului. În cabinet a intrat grăbit adjunc-tul, anunțând:

— Acesta-i.

— De ce nu mi-ați spus deodată? Puteam să-l împuşc.

— O merită.

— De ce?

— Umblă fără știrea noastră, dar e cu noi.

— Ce-i cu mascarada asta?

— L-am adus drept din stradă.

— Dezbracă cojocul. Dă-i rachiu — e înghețat.

Paharul i-a dezlegat limba. Până acum nu rostise un cuvânt.

— Ce știi despre steaguri și proclamații?

— Nimic.

— Cunoști vreo organizație?

— Știu una.

— Cu ce se ocupă?

— Se petrec la sărbători, dansează.

— Altceva?

— Nu știu. Nu înțeleg. Se feresc de mine.

— Îs mulți?

— Precis nu știu, dar cred că da...

— Ce dracul, nu știu, nu cunosc. Atunci ce știi?

— Se învărt mai mult în jurul unuia din Pedagogică.

— Numele, prenumele?

— Îi zic Anatol. Numele de familie îmi pare că e Gumă, da poate Gudima...

— Îl cunoști în față?

— Da.

— Pleacă! Fără știrea noastră nici un pas. Stai acasă. Nu

ieși nicăieri. Dacă te-or mirosi, te suflă imediat. Trebuie să-l recunoști pe tip când îl vom înhăța.

Pe data de 29 ianuarie, după o noapte de lucru încordată, locotenentul securității de stat din Orhei, Gavril Goldenberg, semna dispoziția nr. 10 de arest a conducătorului organizației ilegale a tineretului studios "Majadahonda" din orașul Orhei — Anatol Gumă.

ARESTAREA

Ilegaliștii simțeau că, în ultima vreme, cineva se furișează pe urmele lor, că sunt urmăriți. Aceasta o simțea fiecare instinctiv, de parcă o umbră îi însoțea pretutindeni. Primejdia invizibilă îi păstrea zi și noapte. După zarva mare din oraș în legătură cu apariția foilor volante, ilegalistii nu se mai adunau. Chiar și atunci când trebuiau să comunice, o făceau în treacăt, aruncându-și un cuvânt-două sau aprinzând o țigară, veghind umbrele ce-i urmăreau. Anatol era cuprins de neli-niște. A poruncit ca fetele să plece din oraș. Ele s-au dus pe la rude, în sate. Anatol s-a bucurat mult. Printre fete era și cea de-i tulbura sufletul.

Ieri, în plină stradă, parcă cineva i-a înfipt un cuțit în spinare. S-a întors, nu era nimeni. Nu căzu. Instinctiv a dus mâna la spate. Parcă simțea o durere, parcă o mână nevăzută căuta să-l dibuie prin întuneric; niște ochi năprasnici îl ardeau de la distanță, apoi tot mai aproape. Un glas lăuntric îi șoptea: "Pleacă și tu pe un timp. Grăbește-te. Plecați cu toții". El îi răspunse: "Nu pot. N-am dreptul. Ce fac cu băieții. Nu pot să-i las singuri. Aș fi un laș...". "Ia-i cu tine și pe ei". "E târziu. Nu-i pot anunța. E periculos. Pe urmă". "Nu, acum, acum. Măine va fi târziu, târziu...".

Se străduia să alunge aceste gânduri ce-i copleșeau sufletul.

Acasă strânse toate hârtiile ce aveau cea mai mică legătură cu organizația clandestină și registrul în care erau înscriși mem-

brii ei. Aprinse focul în sobă și le arse, răscoli cărbunii și cenușa.

“În caz de ceva, voi răspunde eu singur. Nu voi implica pe nimeni”.

Cu aceste gânduri și frământări s-a culcat târziu. De manuale și conspecte nu s-a atins, somnul nu se lipea de el, îl prindea iepurește și dispărea. S-a sculat. A încercat să continue scrierea povestirii începute, dar gândurile se învălmășeau în minte. Capul i se desfăcea. S-a hotărât să scrie scrisoare acasă, dar nu i-a reușit. A încercat să citească conspectul la pedagogie, dar nu se fixa nimic în memorie. Ceva necunoscut, neînțeles îi strângea, îi apăsa pieptul, inima. De două ori a tresărit, i s-a părut că o umbră caută să-l fixeze de după geam, însă perdeaua îl încurca. De două ori întrezări acea umbră prin locul liber dintre perdele, mișcându-se dintr-o parte în alta. S-a apropiat brusc de geam și a dat perdeaua la o parte. De pervazul geamului era rezemat un om. Ar fi vrut să deschidă să-l întrebe cine este, ce caută, dar în aceeași clipă a bătut cineva la ușa casei de pe strada I. Pelivan nr. 3, unde se mutase de la un timp. Anatol și-a dat seama: “A început”. S-a apropiat de ușă:

- Cine-i acolo?

Stăpâna casei l-a dat la o parte, spunându-i să intre în odaie. A deschis ea ușa. Înăuntru au dat busna trei bărbați în uniforme, înarmați. Femeia a încremenit.

- Gde kvartirant?

De spaimă, femeia n-a răspuns, n-a putut scoate un cuvânt.

În prag stăteau locotenentul securității Goncareenko, sergentul Ambrosiev, șeful secției județene a NKVD-ului Buț. Din urma lor au mai intrat încă patru militari înarmați.

— Obâskivat povsiudu! a ordonat Goncareenko.

S-au năpustit cu toții prin toate încăperile. Însuși Goncareenko a izbit cu piciorul ușa camerei unde era Anatol, îndreptând revolverul spre el.

Anatol stătea calm în mijlocul camerei, parcă era gata de plecare.

- Grajdandin Guma! Vi arestovanî, se răsti el aspru. Sleduite za mnoi!

- Tolea, de ce? Îngăima bătrânica cu lacrimi în glas. E un băiat atât de caminte, se tânguia ea. A fost îmbrâncită, dar ea s-a întors din nou, s-a apropiat de Anatol și l-a sărutat pe frunte, făcându-i semnul crucii.

- Să te păzească Dumnezeu...

Lacrimile i se scurgeau pe fața speriată și îngrijorată.

- Konciai, babuška! ordonă Goncearenko.

Anatol îi cuprinse mâinile și i le sărută.

— O să fie bine, mamă, pronunță el cu lacrimi în glas. Cuvântul “mamă” de abia acum ajunsese la conștiința ei. Bătrânica îngenunche în fața călăilor.

— Vă reg, o clipă. Să-i dau ceva mâncare, se adresă ea celor ce-i puneau cătușele. Ce faceți? Dar a fost izbită în lături. Înconjurându-l pe Anatol, au părăsit casa.

În stradă, l-au ficsit într-o mașină tip “corbul negru” și s-au mistuit în bezna nopții.

Peste câțva timp închisoarea, cu porțile deschise, poreclită de oameni “fabrica morții”, construită tot de ocupanții ruși încă pe la 1875, l-a înhățat în brațele sale cu lovituri de băte din partea gardienilor.

În aceeași noapte Anatol Gumă scria în fața anchetatorului din închisoare:

“Subsemnatul, Gumă Anatol, domiciliat în Orhei, declar că m-am născut în Orhei, în anul 1921, și am trăit cu familia în satul Brânzeni, județul Orhei.

În anul 1933 am intrat la învățătură la Liceul “Vasile Lupu” nr. 1 de băieți din Orhei și am urmat cursurile până la ocuparea Basarabiei. Liceul a fost evacuat în România...

După răpirea Basarabiei și instaurarea regimului sovietic, am intrat la învățătură la Școala Pedagogică din orașul Orhei, unde am învățat până azi. Acolo s-au înscris și învățat mulți foști liceeni. Lupt contra regimului de ocupație, care ne-a furat libertatea, din convingere și am scop bine de-

terminat — reîntregirea cu Țara-Mamă, discreditarea și slăbirea regimului bolșevic, stabilit în Basarabia.

Gumă Anatol. 30 ianuarie 1941".

Apoi a mai adăugat:

"Aceasta o spun, o voi spune oricând și oricui, fiindcă aceasta este convingerea mea fermă, sunt tânăr și iubesc viața, libertatea. Oricine, la vârsta de 19 ani, iubește viața și luptă pentru ea..."*

Cercetările urmau zi și noapte. Cele mai strașnice erau noaptele. Anatol nu și-a trădat camarazii de luptă. Bătăile și maltratarea nu l-au înfrânt.

— Am declarat și declar că am activat de unul singur...

Însă cozile de topor, informatorii își făceau misiunea.

În zorii zilei de 8 februarie, locotenentul securist Goncareenko, însoțit de Iudin și Plotnikov, au năvălit în ograda casei nr. 12 de pe strada M. Gorki, unde locuia familia doamnei Olga Ciobanu, al cărei soț, avocat, a fost arestat încă în iulie 1940 și despre care nu știa nimic. Când slugoi bolșevici au început să forțeze ușa, feciorul, Vsevolod (Seva), s-a apropiat de mama și, îmbrățișând-o, i-a șoptit:

— Mamă, deschide ușa. Aceștia au venit după mine. Strânge-mi ceva merinde și haine. Să nu ne pomenești de rău pe tata și pe mine. Aprindeți pentru noi câte o lumânare. Am făcut ce am putut ca să-l răzbun pe tata. Iartă-ne pe amândoi că ți-am pricinuit atâtea dureri.

Enkevediștii au dat năvălă în casă.

— Vaș sân, Ciobanu Vsevolod Ivanovici, arestovan kak vrag naroda. Vot order nr. 24 na arest.**

Tot în aceeași zi, în închisoarea din Orhei, au fost aduși Dumitru Avramoglo, Dumitru Stici, Vlad Alexeev. "Corbii negri" lucrau intens, aducând noi și noi membri ai organizației "Majadahonda" — jertfe ale regimului de ocupație bolșevică.

* Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 793.

** Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 793.

La 19 februarie 1941, Goncareenko, însoțit de Platonov, Gurenko, i-au arestat pe membrii organizației Grigore Mihu, Victor Brodețchi, Anatol Cotun, Victor Gumă, Vichentie Eprov, Dumitru Dobândă, Pavel Boguș, Oleg Frunză.*

Zilnic erau aduși în închisoare alți membri ai organizației. Trădătorii își făceau misiunea conștiincios. În cursul lunii februarie majoritatea membrilor organizației au fost arestați și întemnițați în cele mai groaznice celule ale închisorii orheiene. Interogările continuau cu o furie turbată. Anchetatorii lucrau zi și noapte, folosind cele mai strașnice metode, căutând să stoarcă informații despre membrii și activitatea clandestină a organizației de rezistență “Majadahonda”.

Călăii regimului de ocupație făceau acest lucru cu zel, deoarece nu se puteau împăca cu faptul că sub nasul lor activează “naționaliști români”. Anchetatorii se schimbau unii după alții: Morev, Plotnikov, Terebilo, Toporov, Kruze, Goncareenko, iar cei anchetați rămâneau aceiași, trecuți de la unul la altul, zile și nopți, flămânzi, însetați, nedormiți, torturați, că nu se mai țineau pe picioare.

Organele superioare ale ierarhiei bolșevice cereau urgentarea procesului și pedeapsa capitală, ca să fie de învățătură și pentru alții. Erau folosite cele mai drastice metode de înfrângere a rezistenței împotriva acestor tineri cu suflete mari și curate, ce și-au manifestat dorința de libertate — acțiune ce nu poate fi considerată crimă penală. Pentru călăii inchiziției bolșevice aceasta era o meserie obișnuită: prin sânge și prin fier să scoată din om nu atât adevărul, cât faptul ca învinuirea însăși să fie convingătoare.

La sfârșitul lunii, locțiitorul șefului secției anchetă a NKVD-ului din RSSM, Terebilo, înștiința Moscova:

“Organele NKVD-ului din RSSM și secția județeană din Orhei au descoperit și lichidat o puternică organizație naționalistă contrarevoluționară-teroristă a tineretului studios din Orhei,

** Dosarul penal nr. 2233, vol. III, pag. 584

care avea drept scop ruperea Basarabiei de la Uniunea Sovietică și unirea ei cu România, răsturnarea puterii sovietice în Basarabia”.*

Cercetările sălbătice continuau. Erau vârați în închisoare nu numai membrii organizației, dar și alți tineri, rude, părinți. Anchetatorii de toate rangurile parcă se întreceau în aplicarea metodelor de schingiuire a tinerilor luptători.

Membrii organizației “Majadahonda” și-au asumat marele curaj de a rezista, de a nu cădea în cursa provocărilor de a respinge orice învinuire neobiectivă a anchetatorilor KVD-ului.

Într-o celulă a închisorii însuși Terentio îl cerceta pe tânărul văscăuțean Onisim Cozma.”

— Faceți parte din “Garda de fier”?

— Nu, niciodată n-am făcut parte din asemenea organizație. Mărturii false nu pot să dau.

În altă celulă, anchetatorul securității, sergentul Igor Morev, după miezul nopții, îl interoga pe Grigore Mihu:

— Recunoști că ai participat ca membru în “Garda de fier”?

— Nu.

— Ați adunat date de spionaj în favoarea României?

— Nu m-am ocupat cu asemenea acte. Minciuni...

— Atunci în ce constă activitatea organizației?

— Ne adunam, discutam despre starea în care am ajuns. Da, suntem cu trup și suflet pentru cauza reîntregirii Patriei, căci suntem același neam românesc, avem aceeași limbă. Dar voi nu sunteți în stare să înțelegeți lucrul acesta?

— N-o să-ți pară rău de ceea ce vorbești?

— Parcă poate fi mai rău? De ce nu vă place adevărul?***

Anchetatorul îl îndesea pe Ion Bacalu cu întrebări provocatoare.

* Dosarul penal nr. 2233, vol. V, pag. 1442

** Dosarul penal, nr. 2233 vol. III, pag. 646.

*** Dosarul penal, nr. 2233, vol. IV, pag. 286.

- N-am făcut spionaj în favoarea nimănui, răspunse el.
- Dar dacă vom prezenta dovezi?
- Poftim, aduceți dovezile.
- De ce v-ați ridicat împotriva Uniunii Sovietice?
- Din dragoste de neam și țară.
- Noi v-am eliberat de burjuii români.
- Sovieticii ne-au luat libertatea cu tancurile. Voi ne asupriți, nu frații noștri. Ne-ați luat limba strămoșească, ați călcat în picioare demnitatea noastră națională, ne furați istoria.
- Cum îndrăznești să vorbești așa împotriva politicii naționale a Uniunii Sovietice, mucosule! Suntem cea mai puternică țară din lume.
- Tăria voastră e Siberia, unde-i duceți pe oamenii nevinovați, și armele cu care-i împușcați pe cei de nu-i puteți da în legea voastră bolșevică.
- Și n-o să te căiești, n-o să-ți pară rău de cele ce-mi spui?
- Nu!
- Vorbește, te ascult.
- Știe toată lumea că statele mari imperiale, construite prin acaparări de pământuri străine, pe osemintele celor supuși, cu vremea se destramă, se autonimicesc. Cred, și mare e Dumnezeu, că copiii și nepoții celor de vor scăpa cu viață din acest iad vor vedea căderea voastră și vă vor blestema.
- Știi ce te așteaptă?
- Da, moartea. Dar nu mă tem de ea în numele neamului meu, pe care l-ați ținut în robie din 1812 și până în 1917 — mai bine de o sută de ani, iar acum din nou vreți același lucru. Doresc să lupt pentru libertatea neamului meu, în numele viitorului.*
- Lovitura l-a doborât la podea.
- La întrebările anchetatorului Morev referitor la actele de spionaj Ion Bacalu răspunse:

* Dosarul penal nr. 2233, vol. pag. 962.

— Nu ne-am ocupat cu nici un fel de spionaj.*

Onisim Cozma respingea categoric învinuirea că ar fi participat la organizarea partidelor politice ilegale.”

Ancheta a durat până la sfârșitul lunii aprilie. Ilegaliștii erau complet sleiți de puteri, și fizic și moral. Li se încredințau diferite învinuiri de care habar n-aveau. Toți înțelegeau din purtarea interogatorilor că ancheta e pe sfârșite, iar odată cu ea e și sfârșitul lor. Dincolo e neantul, dar băieții nu s-au lăsat înfrânți, nu regretau nimic, le părea rău doar că au făcut prea puțin, că lupta lor a luat sfârșit înainte de vreme.

După finisarea anchetei, Gumă Anatol, Brodețchi Victor, Gumă Victor, Eprov Vichentie, Dobândă Dumitru, Sârbu Constantin, Martânov Gheorghe, Bacalu Ion, Ciobanu Vsevolod au fost duși la închisoarea din Chișinău. Aici anchetarea a fost continuată de șeful secției NKVD-ului republican, locotenent de securitate Lutcenko. Ceilalți au rămas în închisoarea din Orhei, fiind de asemenea duși la interogatoriu. Nu primeau nici o informație din afară. De radio, ziare, nici vorbă. Unicul mijloc de comunicare era alfabetul Morse, transmis special din celulă în celulă. Dar și acest mijloc de informare era de scurtă durată, pentru că deținuții erau mutați dintr-o celulă în alta, în majoritatea cazurilor cu alți inculpați, din care unii căutau să-i provoace. Legea conspirației, stabilită încă în libertate, acționa și aici ca o lege nescrisă.

Din graba și nervozitatea cu care acționa administrația închisorii, anchetatorii și gardienii, se simțea apropierea unui mare pericol. Armatele germane păseau triumfător peste granițele statelor europene, de la malurile Oceanului Atlantic, înaintind spre est și sud-est, până la noua graniță cu Rusia, stabilită conform Protocolului adițional secret de delimitare a sferelor de influență în Europa de Est de la 23 august 1939.

* Dosarul penal nr. 2233, vol. II, pag. 694

** Dosarul penal nr. 2233, vol. II, pag. 34

Toată Europa era la picioarele lui Hitler și acum focul războiului se apropia de granițele sovietice. Stalin bătea din palme cu obișnuitul său surâs satanic, dar acest călău atotștiutor nu bănuia ce surpriză îi pregătea partenerul Hitler.

În aceste condiții extremale România a fost nevoită să se alieze Germaniei pentru a-și recuceri pământurile ocupate de Rusia și Ungaria. Mirosul prafului de pușcă, al războiului, se simțea tot mai aproape și mai aproape. Aceasta insufla ilegalistilor și tuturor celor din închisorile sovietice și subsolurile de pe teritoriul Basarabiei speranțe de izbăvire.

Însă ilegalistii n-au avut marele noroc al eliberării. Sute, mii de arestați de la închisoarea din Orhei erau zilnic cărați cu camioanele militare în direcție necunoscută. La sfârșitul lui iunie le-a venit și lor rândul...

DRUMUL PATIMILOR

Într-o noapte întunecoasă, pe o furtună groaznică, au început să-i scoată pe deținuți într-un coridor lung de la ieșire cu tot ce aveau pe ei. Au fost adunați din toate celulele, blenduiți, fugăriți și loviți din spate ca pe vite. Coridorul era îmbâcsit parcă de niște stafilii acoperite cu haine zdrențuite, îmbibate de sânge și puroi, schilodite, schiopătând sau sprijinindu-se una de alta. Ilegalistii nu se văzuseră împreună de mult timp, încă din libertate, acum de abia se recunoșteau. Între ei mulți lipseau. Nu era nici Anatol Gumă. Aceasta-i neliniștea. Ei nu știau că opt din ei au fost transferați la închisoarea din Chișinău. Era interzisă orice vorbă. I-au anunțat că-i transferă la închisoarea din Chișinău pentru proces. Erau încărcăți în camioane la lumina lanternelor conform listelor. Unii erau atât de slăbiți că nu puteau urca și atunci gardienii îi aruncau în mașini ca pe niște saci. Două camioane supraîncărcate cu deținuți și o pază puternică, un ofițer și zece soldați la fiecare mașină, au dispărut în noapte...

Era în zorii zilei de 20 iunie 1941. Când toți arestații, care treceau pe dosarul nr. 2233, au fost adunați în închisoarea din Chișinău, șeful secției de anchetare a NKVD-ului din RSSM a scos următoarea decizie:

“... cercetând materialele dosarului nr. 2233 cu privire la activitatea criminală a inculpaților Gumă A., Eprov V., Gumă V., Martânov G., Sârbu C., Boguș P., Brodețchi V., Cotun A., Dobândă M., Cozma O., Bacalu I., Grăjdianu M., Brașoveanu E., Majaru M. și a celorlalți, am constatat că toți fac parte din organizația ilegală antisovietică de spionaj care și-a pus drept scop ruperea Basarabiei de la Uniunea Sovietică și unirea cu România...”

Conform celor relatate și conducându-mă de articolul 213 al Codului penal al RSSM, decid să iau direct toată răspunderea asupra dosarului penal nr. 2233 de acuzare a inculpaților mai sus menționați și a celor care vor mai apărea pe lista cercetărilor și încheierii definitive a dosarului...”*

Peste două zile, în dimineața de 22 iunie 1941, Mareșalul Ion Antonescu, cartierul general al căruia se afla la Piatra -Neamț, a dat ordinul decisiv:

“Ostași români! Vă ordon, treceți Prutul. Eliberați frații noștri!”.

În aceeași zi ecoul exploziilor prevestea începutul războiului de eliberare a Basarabiei sângerânde de sub jugul bolșevismului.

Ilegaliștii din Orhei au fost țesuți în trei celule comune arhipline. Peste zi i-au adunat împreună, în afară de cei aduși mai înainte. Speranța eliberării creștea odată cu fiecare explozie. Unii spuneau că aud și canoade de artilerie.

— Poate vor dovedi ai noștri. Ajută-le, Doamne, se rugau băieții.

— Să nu pierdem speranța, fraților.

— Vedeți ce speriați sunt gardienii?

— De undeva, de aproape, bat antiacrienele.

* Dosarul penal nr. 2233, vol. I, pag. 2

O bubuitură puternică a zguduit pereții închisorii chișinăuene.

Simțind că le fuge pământul de sub picioare și că se apropie sfârșitul dominației bolșevice în Basarabia, ocupanții au hotărât să lase loc pustiu în urma lor. Au fost minate fabrici, uzine, poduri de cale ferată și șosele. Sute și mii de cirezi de vite, turme de oi și porci erau mâinate în Transnistria, crezând că războiul se va opri la Nistru. Mii de vagoane de pâine treceau în goană peste podurile păzite de antiaeriană, altele cu utilaje, tehnică, tot ce se putea fura. Mii de oameni erau mobilizați să mâne turmele, să însoțească vagoanele cu încărcături. Coloane întregi de mașini, căruțe, care, vagoane cu tot soiul de "neamuri" oploșite aici în căutarea norocului, pentru a se căpătuî, fugeau în panică din orașele Basarabiei. Îi ajungea din urmă pedeapsa lui Dumnezeu. Cei ce rămâneau — slugoii regimului de teroare roșie — trebuiau să șteargă urmele crimelor săvârșite...

În "Bukhenwaldul" din Orhei zilnic se petrecea ceva neobișnuit, zilnic intrau și ieșeau zeci de mașini, unele încărcate cu oameni arestați, aduși de prin comunele județului, altele, cu "elemente contrarevoluționare și naționaliste", cu "dușmani ai poporului sovietic" scoși prin porțile masive ale închisorii și duși sub escortă de kaghebiști și enkevedişti înarmați până în dinți în direcții necunoscute. Astfel, fabrica morții din ținutul nostru era mereu eliberată de mulțime de oameni nevinovați și completată cu alții: țărani, proprietari de pământ, de mici întreprinderi, profesori de școală, preoți, foști studenți etc. În cursul lunii iunie 1941 au fost băgați în închisoarea din Orhei 14 locuitori din comuna Isacova: oameni gospodari, activiști ai administrației publice, preotul Mina din Camencea, agronomul-inginer Victor Omăbun, funcționar la Camera agricolă, Mihail Ciobanu, Mihail Cuiban din Mitoc; zeci și sute de oameni vinovați doar pentru faptul că nu erau pe placul regimului. Prin oraș și între zidurile închisorii se răspândise vestea că deținuții duși noaptea cu camioanele erau omorâți fără cruțare în pădure,

în carierele vechi sau în minele de tăiat blocuri de piatră.

În aceste zile fierbinți de mare cotitură a fost scos din celulă și Ștefan Șornic, un bărbat tânăr, cât un munte de voinic, învinuit că ar fi răspândit vești provocatoare despre venirea românilor. Când poarta închisorii s-a închis scârțâind în urmă și camionul a pornit în viteză mare spre Slobozia Doamnei, Ștefan Șornic, așa cum era cu mâinile legate, se ridică în picioare, îmbrânci fulger pe un deținut, apoi pe un soldat, și sări peste bordul mașinii, mistuindu-se în bezna nopții. Camionul alerga în plină viteză. Paza nici n-a dovedit să se dezmeticească de cele întâmplate. Totul s-a petrecut într-o fărâma de secundă. Cotind pe străzile bine cunoscute lui, sărind peste garduri și pârlazuri, trecând prin curți dosnice, s-a ridicat în sihăstrile din piatră de pe Ivanos, unde a stat ascuns până la venirea Armatei Române... Ștefan Șornic nu-și putea închipui că peste patru ani, în 1944, va fi din nou arestat de bolșevici și același anchetator îi va zice:

— Știu că ai fugit atunci noaptea. Ai avut noroc.

— Da, am scăpat din iadul vostru.

— Nu te bucura.

— De ce m-ați arestat? Nu port nici o vină.

— Ai fost și esti "dușman al poporului".

— Nu dușmănesc pe nimeni.

— Ești "contra". dezertor ești și ai să fii pedepsit conform legii.

Ștefan Șornic și-a isprăvit nevinovăția în Siberia. S-a întors acasă târziu, înfrânt fizic, dar nu și moral. L-au băgat înainte de vreme în morinânt chinurile îndurate în gulagurile staliniste.

... Pe la 11 de noapte, o echipă militară dintr-o unitate de cavalerie, ai cărei cai au fost nimiciți de aviație între satele Chipereeni și Step-Soci, a primit ordin să se ocupe de lichidarea închisorii din Orhei. Soldații ruși au urcat într-un camion, anume încărcat cu canistre cu benzină. Un ofițer a dat o comandă, a răsunat o împușcătură și paza a împrejmuit

clădirea, încuind ieşirile. Soldaţii au stropit cu benzină uşile, geamurile, acoperişul, au dat foc şi au luat-o la sănătoasa spre Nistru.

În iadul de foc se auzeau răcnete îngrozitoare. Cordonul de gardieni înarmaţi cu puşti-automate priveau ca la spectacol, gata să deschidă foc asupra oricui s-ar fi arătat la geamuri sau în uşa de la intrare. Luptând cu moartea groaznică, unii deţinuţi au dezbătut graţiile de fier, încumetându-se să sară afară, însă erau împuşcaţi pe loc de gardieni. Spre dimineaţă a ars tot ce a avut de ars în acest pârjol mistuitor. Au încetat şi răcnete de moarte ale celor arşi şi asfixiaţi. Fumegau numai ruinele, răspândind miros de carne arsă. Locuitorii din apropiere au fost martorii unei tragedii groaznice, a unei crime odioase, antiumane. În zori criminalii au părăsit oraşul, luând calea peste Nistru.

Încă multă vreme trecătorii se strecurau cu groază pe drumurile ce înconjurau închisoarea, pe lângă ruinele fumegânde.

Abia după sosirea trupelor române în oraş, soldaţii au început să scoată de sub ruine corpurile neînsufleteite. N-a fost găsit nici un om viu. Toţi până la unul au fost mistuiţi de flăcările satanice ale antibriştilor sovietici. Basarabia toată era cuprinsă de pojarul războiului.

Administraţia militară a făcut avize în oraş, sate şi în alte judeţe, ca toţi acei ce au avut deţinuţi la închisoarea din Orhei să vină — poate vor recunoaşte măcar pe cineva. Venea mulţime de lume — soţii, părinţi, copii, fraţi buni, dar prea puţini au avut putinţă să recunoască pe cineva şi să-i înmormânteze creştineşte. Printre ei a fost găsit capul ars pe jumătate al lui Victor Ombun din satul Îndărăpnicieni, lucrător al filialei Camerei agricole din Orhei; trupul preotului Mina din judeţ. Rămăşiţele celor neidentificaţi au fost înmormântate de către soldaţii români şi preoţii militari.

Bolşevicii "eliberatori" au dovedit să mai scrie o filă din istoria cruzimii lor, antiumanismului şi politicii de genocid, începută de hegemonul proletariatului internaţional Lenin —

continuată de tatuca Stalin și toți ceilalți zbiri demenți, aflați la cârma imperiului întunericului și urgiei, ca apoi să spele urmele odioaselor crime împotriva omenirii, dând toată vina pe Armata Română și regimul burghez-moșieresc.

SENTINȚA

Pe data de 31 mai 1941, șeful secției de anchetă a NKVD-ului din R.S.S.M. Terebile, în urma terminării cercetărilor și încheierii dosarului, a emis următoarea decizie:

“Luând în considerație gravitatea crimei săvârșite de inculpați și în conformitate cu articolul 204 al Codului Penal al RSSU, hotărâsc ca dosarul penal nr. 2233 să fie transmis în judecată procurorului militar Odesa”. *

Se acționa foarte operativ. La 3 iunie 1941 dosarul se afla deja pe masa procurorului din orașul Odesa. Locuitorul procurorului Districtului militar Odesa Bergman semnează hotărârea de transmitere a dosarului penal nr. 2233 Tribunalului militar. Pe data de 13 iunie, Tribunalul militar din Odesa, sub președinția lui Ustiujaninov, Sokolovski și Lenkovici, decide să confirme verdictul și judecarea inculpaților elaborat de dosarul penal nr. 2233. Tribunalul cerea ca procesul de judecată să se facă în ședință închisă, fără reprezentanți ai învinuirii și apărării, fără prezența martorilor. Măsurile de reprimare să rămână aceleași (condamnați la închisoare).**

În aceeași zi, președintele Tribunalului militar din Odesa trimite decizia instanței șefului secției II a NKVD-ului din R.S.S.M., în care constată:

“Toți inculpații să fie transferați în penitenciarul din orașul Chișinău, unde va avea loc judecata”.*

La 14 iunie toți ilegalistii au fost adunați împreună după o despărțire de câteva luni pentru a li se aduce la cunoștință

* Dosarul penal nr. 2233, vol. V, pag. 1442

** Dosarul penal nr. 2233, vol. V, pag. 1445

*** Dosarul penal nr. 2233, vol. VII, pag. 13

verdictul. Lucrătorul NKVD-ului din Chișinău, I.I. Gorban, a tradus sentința în limba română.

Ținerii patrioți erau de nerecunoscut. Schingiuiți, maltratați, dar nimeni din ei nu se plângea. În ochii lor au apărut lacrimi de bucurie. Era bucuria reîntâlnirii. Se îmbrățișau, se sărutau, cu toate că le încureau cătușele. Zilele cât s-au aflat împreună au fost pentru ei poate cea mai mare sărbătoare, mai lungă și mai frumoasă în toată viața lor. Nu-și mai terminau vorbele și mărturisirile. Erau numai ei înde ei, fără copii.

Actul învinuirii a lăsat asupra lor o impresie zguduitoare. Conținea fapte care ei nu le făptuiseră. Li se puneau în cărea lucruri false, născocite. Semnăturile le-au fost smulse prin amăgeli, anchetele, procesele erau falsificate. În plus, toate erau fabricate în limba rusă.

— De la călăii aceștia nu poți aștepta miluire, le spuse Grigore Mihu, care părea o umbră.

— Să ne ținem tari până la urmă. N-avem dreptul să cădem cu sufletul, dacă mai avem în noi un suflet de român, îi sfătui Anatol Gumă. Să cântăm cântecul nostru iubit.*

La început mai încet, apoi tot mai tare, mai tare, până ce cântecul a răzbătut printre zidurile închisorii:

E jale multă-n țară,
Căci străinul e stăpân,
Cerșetor la el acasă,
Plânge bietul român.

În închisoare s-a făcut liniște. Cei închiși s-au tras aproape de uși. Cântecul prindea aripi și străbătea în toate colțurile penitenciarului:

De aceea azi în luptă
Noi pornit-am să scăpăm
Patria de toți barbarii,
Țara noastră s-apărăm.

Gardienii, care înțepeniseră locului parcă hipnotizați —

* Dosarul penal nr. 2233, vol. VII, pag. 13

aşa ceva în închisoare încă nu se întâmplase —, au început să alerge în toate părțile, țipând, alungând întemnițații de la uși, dar cuvintele se răspândeau peste tot:

Dreptatea iar s-o întronăm,
Români liberi vrem să fim,
Aruncați în focul luptei,
Ori învingem, ori murim.

Conducerea închisorii s-a înfuriat groaznic, înjurând și răcnind în toate părțile:

— Molceat'!

— Zakroite im glocki!

Gardienii s-au năpustit prin ușile camerelor:

— V karțer! V karțer ih!

În noaptea de 23 spre 24 iunie, după primele zile de război pentru eliberarea Basarabiei, o escortă puternică de soldați și ofițeri i-au încărcat pe deținuți în camioane închise și au pornit în viteză pe străzile pustii, încremenite de groază, spre clădirea predestinată sedinței Tribunalului districtului militar din Odesa, aflat special în deplasare la Chișinău pentru a face judecată ilegalistilor din Orhei.

Completul de judecată, sub președinția președintelui Tribunalului militar Odesa Ustiujaninov și a membrilor Ignatenko și Kapulov, secretar Gogovnik, au început judecata la orele 24 noaptea pe data de 23 iunie și au terminat-o la ora 7 dimineața pe data de 24 iunie, a treia zi de război. La ora 10.20 minute a fost dată citirii sentinței:

“În baza celor expuse, Tribunalul militar recunoaște vinovați pe înculpații Gumă Anatol, Telea Arcadie, Eprov Vichentie, Gumă Victor, Mișu Grigore, Sârbu Constantin, Boguș Pavel, Brodețchi Victor, Cotun Anatol, Martânov Gheorghe, Dobândă Mihail, Cozma Onisim pentru crimele săvârșite conform art. 54-4, 54-6c, 54-11 ale Codului Penal al RSSU și condamnă pe Gumă Anatol, Eprov Vichentie, Mișu Grigore, Brodețchi Victor, Cotun Anatol, Dobândă Dumitru, Cozma Onisim și Grăjdianu Mihail, pentru organizarea și săvârșirea crimelor, la pedeapsa capitală prin împușcare;

Luând în considerație vârsta lor minoră, inculpații Telea Arcadie, Gumă Victor, Sârbu Constantin, Brașoveanu Eugen, Bacalu Ion, Boguș Pavel, Martânov Gheorghe, Frunză Oleg sunt condamnați pentru crime săvârșite în baza art. 54-4 și anexei la art. 24 al Codului Penal al RSSU la detenție pe 25 de ani și lipsă de drepturi politice pe cinci ani”.*

Pe neașteptate Anatol Gumă a strigat băieților:

— Capul sus, fraților! Țara-Mamă nu ne va uita! Noi nu avem ce pierde. Murim cu cinste, pentru țară și popor!

— Cito on kricit? se indignă Ustiujaninov, întrebându-l pe traducător.

— Insultă statul sovietic.

— Molciat’! răcni cât putu Ustiujaninov, apoi continuă verdictul:

“Budeanu Leonid, Bivol Vichentie, Stici Dumitru, Alexeev Vladimir, Avramoglo Dumitru, Bobeică Simion, Ciobanu Vsevolod, Cuculescu Nicolae — 20 de ani, profesoara Majaru Maria — 10 ani, Așvitz Veaceslav, Croitor Gheorghe, Buiuc Sergiu, Blanaru Iacob, Druguș Mihail, Stici Dumitru, Dodon Vlad, Duca Anatol, Dumitrescu Valeriu, Cudrițchi Petru — 10 ani”.*

Toți au fost privați de drepturi civile.

Sentința a căzut ca un trăsnet. Ceva instinctiv i-a împins unul spre altul, înconjurându-i pe cei condamnați la moarte. Era instinctul ultimei clipe de despărțire. Erau îmbrățișările stângace ale unor tineri cu brațele ferecate, lacrimile sărate pe fețele lor încă copilărești, dar maturizate de iadul prin care au trecut.

— Să ne pomeniți, fraților! Știm, va sosi ziua când se vor deschide închisorile, când vă veți da liberi mâinile și vă veți bucura de viață.

— Nu uitați de noi, scrieți-ne numele în pomelnice, aprindeți câte o lumânare pentru noi.

* Dosarul penal nr. 2233, vol. V, pag. 1450-1456

* Dosarul penal nr. 2233, vol. V, pag. 1450-1456

— Spuneți la toți că am luptat și ne-am ținut bărbătește pentru neam, pentru Patria Română.

— Am fost mai tari ca moartea. Vom muri, dar numele nostru va trăi...

Vorbeau toți odată, nu se mai temeau de nimeni. Dar clipa despărțirii n-a durat mult timp. Ofițerul a dat comanda și soldații s-au repezit asupra celor condamnați la moarte, căutând să-i scoată dintre ceilalți cu lovituri de arme, târându-i de brațe.

În acest timp explozia unei bombe a zguduit clădirea unde avu loc procesul. Lumina s-a stins. Clădirea cu obloane închise s-a scufundat în întuneric. Când s-a aprins din nou lumina, cele două grupuri de condamnați — unul mic și altul mare — stăteau încremenite față în față, iar între ele un zid neclintit de soldați.

— Fraților, e vina mea, strigă deodată Anatol, conducătorul organizației. Răspund prin moarte pentru voi toți. Libertatea va triumfa! Așa ne-a învățat iubitul nostru profesor, domnul Vasile Mahu.

— Văvedite ih! Ispolneaite!

Și din nou cântecul iubit izbucni din piepturile lor plâpânde. Soldații au rămas încremeniți, privind la fețele tinerilor încredunțați, lacrimi curgând șiroaie pe obraji:

De aceea azi în luptă
Noi pornit-am să scăpăm
Patria de toți barbarii,
Țara noastră s-apărăm.
Români liberi vrem să fim,
Avântați în focul luptei,
Ori învingem, ori murim.

Sentința Tribunalului militar pronunțată de judecătorul Ustiujaninov a fost groaznică. Tinerii patrioți au fost urcați în mașini sub escortă. Cei judecați la moarte — într-o mașină aparte. Din acest moment nimeni nu i-a mai văzut. Cum au pășit pragul închisorii au observat că multe uși de la camere erau deschise vraiaște. Cum se vede, toată noaptea

mașinile i-au cărat la gară pe cei nejudecați și condamnați la muncă silnică, iar pe ceilalți la împușcare sau aruncați de vii în gropile cu var nestins.

La gară era pregătit un tren mărfar ce aștepta terminarea îmbarcării. Locomotiva pufăia cu zgomot. Undeva în înălțimea cerului se auzea vuietul avioanelor de luptă. Trenul era înconjurat de un lanț de soldați înarmați. Totul se făcea în liniște. Deținuții erau așteptați la un vagon din mijloc. Toate celelalte vagoane erau ticsite cu oameni, ușile închise și pecetluite, de parcă transportau nu oameni, ci vite. Geamurile erau fixate în zăbrele și rețea de sârmă ghimpată.

După ce i-au strigat pe toți conform listei, deținuții au fost ticsiți în vagon, încuindu-se și pecetluindu-se ușa în urma lor. Linia frontului se apropia cu fiecare zi. Bombele aruncate de avioane au făcut ravagii în gară.

Un șuierat scurt, și trenul porni pe calea urgiei spre Siberia blestemată. Atunci nimeni nu bănuia că libertatea care se apropia va fi de scurtă durată, că ocupații se vor întoarce din nou, că apoi aproape un milion de români basarabeni vor urma aceeași cale a gulagurilor staliniste, ca acolo să-și găsească moartea, semănând cu oasele lor acest pământ afurisit și blestemat de Dumnezeu. Ocupații se grăbeau să-i ducă pe toți în Siberia, să nu rămână urme, oameni vii, martori ai crimelor lor. Pe acest drum al morții au fost duși și tinerii ilegaliști. Trenul bătea tactul: "Te duc! Te duc! Te duc..." În tactul roților se înfiripase iar melodia cântecului patriotic care, între timp, a fost reluată de întregul vagon!

E jale multă-n țară,
Căci bolșevicul e stăpân,
Cerșetori la noi acasă
Am ajuns bieții români.

Mucenicii ilegaliști se gândeau la chinurile ce-i așteaptă, la cei de acasă, care nu vor ști niciodată unde să-i caute, unde le vor zace osemintele. Ei nu știau că ceretările și osândeale încă nu s-au isprăvit; că au încă multe de suferit; că anii de detenție și chinuri se vor tot înmulți pentru orice

pretext; că unora din membrii organizației, ca Avramoglo Dumitru, Duca Anatol, Șaptefrați Cuprian, li se va aplica pedeapsa capitală, prin împușcare, undeva departe în cazematele lagărelor staliniste sau în locuri necunoscute, pustii. De la puținii martori oculari, trecuți prin iadul pierzaniei, a devenit cunoscut faptul că grupul de tineri liceeni basarabeni surghiuniți au fost debarcați și trecuți mai întâi prin purgatoriul de la Kazan, de unde erau apoi distribuiți în toată Siberia și sălbatica Asie Mică.

Pușcăria se afla în vestita catedrală "Fecioara Maria". De aici unii au fost duși spre Ivdelag, la nord de Ekaterinoslav, alții — cu totul în altă direcție; o parte au murit în drum spre Svajsk, nu departe de Kazan. Era anul 1942 — din cauza chinurilor groaznice au murit mulți, printre ei și Arcadie Telea. În lagărul din Ivdelag s-au întâlnit puțini: Oleg Frunză, Leonid Budeanu, Gheorghe Martânov, Petru Cudrișchi și alți câțiva foști liceeni-ilegaliști ai organizației "Majadahonda". Ceilalți nu s-au mai văzut niciodată și nici o știre n-au avut unii despre alții.

Lagărul era nespus de mare. Oleg Frunză, unul din ilegaliștii basarabeni scăpați cu viață, ca prin minune, ajuns cu traiul în România, mărturisește că teritoriul lagărului era cât o Românie de mare. Era împărțit în douăsprezece raioane. Era adusă aici lume de pe lume. Majoritatea deținuților din lagăr (circa 60 la sută) o formau românii, iar restul (40 la sută) — ruși și alte naționalități. Toți românii, își amintește fostul patriot-ilegalist, erau judecați pe motive politice. Erau oameni de diferite profesii și vârste, începând cu elevi și studenți și terminând cu bătrâni cu părul alb: profesori, medici, ingineri, magistrați, preoți, muncitori, țărani, meseriași etc. Viața în lagăr era un chin îngrozitor. Adevărat iad pe pământ de nimicire în masă a oamenilor. Trăiau în barăci pe jumătate în pământ. Zilnic scoteau din ele 20 și mai multe cadavre. Moartea era ceva firesc și mulți deținuți o așteptau ca pe-o izbăvire.

Printre condamnații ruși, în lagăr "politici" erau puțini.

Majoritatea erau acuzați de drept comun te miri pentru ce. Oameni nevinovați, cu o soartă amară. Soarta lor era la fel ca și a tuturor deținuților. Celor care își ispășeau pedeapsa le era interzis să plece acasă. Erau escortați în regiunea Krasnoiarisk, în așa-zisa “volnoe poselenie” — adică schimbarea binevolă a locului de trai, dar de unde nimeni nu avea voie să plece. Era un fel de arest la domiciliu, aflat permanent sub pază.

Dar anii au trecut, războiul s-a sfârșit și unii ilegaliști, foarte puțini desigur, ajungând cu viață, în 1955, la doi ani după moartea călăului Stalin, au părăsit acele locuri strașnice. Venind acasă, nu și-au mai găsit părinții, frații, rudele. Mulți din ei au fost deportați în Siberia după anul 1944, alții au murit de foame, o parte s-a evacuat în România. Pușinii ilegaliști întorși pe locurile natale nu aveau nici un drept la casă, la averea părinților, devenind străini în propria lor țară, pe vatra strămoșească.

... Grupul de ilegaliști condamnați la moarte se afla încă în penitenciarul din Chișinău cuprins de flăcările războiului. Buiturile se auzeau tot mai aproape și mai aproape. Tinerii patrioți aveau o singură speranță — eliberarea, venirea cât mai grabnică a Armatei Române eliberatoare.

GOLGOTA SUBTERANĂ

În noaptea a treia, la ora 11, s-a deschis larg ușa. A scrâșnit cu jale ca o prevestire năpăstuitoare. Fiorul morții i-a cuprins pe băieți. Nimeni nu s-a mișcat.

— Vstat'! — a răsunat comanda.

I-au pus în rând. I-au strigat după listă. Apoi șeful convoiului le-a legat mâinile cu sârmă, i-au scos afară. În curte era un camion acoperit, cu o mașină de escortă în față și alta în urmă. Împreună cu ei au urcat și nouă soldați. Convoiul, cu luminile camuflate, a început virajul pe străzile blocate de gropi, pietroaie și dărâmături, spre partea de jos a orașului.

Chișinăul părea mort, cufundat într-un mormânt, răscolit de obuze.

Convoiul de mașini s-a oprit în fața unei clădiri dărăpă-nate. Nu departe se întrezăreau câțiva copaci. I-au împins înăuntru. De aici au pătruns într-un fel de coridor la subsol, de acolo într-o galerie subterană, luminată din loc în loc de felinare, până au ajuns într-o încăpere mai largă, un fel de tir cu ambrazuri. Pe peretele din față erau țintele de tragere, pe cel din spate locul de unde se împușca. Pe stânga și pe dreapta — niște uși de fier ce duceau undeva, în direcții necunoscute.

Aici, în acest tir, poate pentru antrenamentul ucigașilor, da poate special pentru executarea deținuților, avea să se curme în modul cel mai groaznic firul vieții grupului de tineri ilegaliști în frunte cu conducătorul lor Anatol Gumă.

Total s-a petrecut pe neașteptate. Cu o ură diavolească au rupt hainele zdrențuite de pe ei, le-au dezlegat mâinile. Comandantul plutonului de execuție a ordonat:

— Po vragam naroda, ogoni!

Au răsunat focurile de armă, dar nu toți au căzut.

— Tak țe je hlopți. Kakie oni vraghi? a zis un soldat, cum se vede ucrainean, din dosul ambrazurii. După perete a răsunat o împușcătură, apoi s-au auzit câteva cuvinte sfâșiate: “Oni ne vraghi, ne vraghi...”

Trei căzuse însângerați, ceilalți se țineau încă pe picioare, clătinându-se.

— Nu vă temeți, băieți! Noi suntem mai tari ca moartea! a strigat Eprov.

— Moarte călăilor! l-a susținut alt glas aproape stins.

— Vin ai noștri, ne vor răzbuna cu sânge pentru sânge, i-a îmbărbătat Anatol, sprijinindu-se de umărul lui Dumitru Dobândă.

— Ogoni! a răsunat din nou comanda și mai strașnică. Armele s-au descărcat din plin.

Ridicat într-un genunchi, însângerat, cu mâna dreaptă

căzută în jos, sângerândă, Anatol mai dovedi să șoptească:

— Auziți, băieți? Ai noștri sunt aproape. Trăiască...

Dar o împușcătură drept în frunte, trasă de însuși comandantul plutonului de execuție, l-a doborât la pământ.

— Konceaite s nimi! a ordonat el înfuriat la culme.

Călăii au dat buzna cu revolverele în mână, împușcând drept în cap fiecare victimă. Trupurile însângerate, instinctiv, se trăgeau unele spre altele, ca să fie împreună.

Slugoi staliști săvârșiseră poate cea mai odioasă crimă din lume. Tabloul execuției era înfiorător.

— Mojete vâpit' po glotke, zise șeful execuției. Bău întâi el direct din sticlă, apoi o întinse altuia. După ce goliră sticla, ordonă:

— Citobî do utra sleda ne bâlo! Odejdu sjeci. Trupî vânesti na verh, v sad, zahoronit' po glubje. Zemliu zatoptat' horoșo.

În acea clipă o detunătură de bombă ce a explodat nu departe a cutremurat subsolul, a aruncat o ușă din bălămăli și valul de aer a stins felinarele.

— Vâpolneaiete, a to jivâmi pohoroniu vsch. Pridu proveriu! a mai răcnit comandantul plutonului și s-a mistuit în întuneric.

Soldații se grăbeau. Au scos afară cadavrele. Erau nouă: opt ale condamnaților și unul al soldatului ucrainean, împușcat de șeful escortei. Au făcut o groapă comună sub gard. Locul din jur era pustiu, se vedeau numai rămășițele unor clădiri. Groapa au săpat-o repede. Au numărat încă o dată trupurile aruncate în ea — nu ajungea unul. L-au găsit puțin mai departe. L-au aruncat și pe acesta deasupra, fără să observe că dădea semne de viață. În timpul execuției căzuse printre primii, alții peste el și aceasta l-a salvat. Apropierea zorilor îi grăbea pe copoi. Au aruncat pământ deasupra, l-au bătătorit la nimereală și s-au făcut nevăzuți.

ȘI MORTII VORBESC

Totul ar fi rămas în taină, dacă cel rănit nu și-ar fi venit peste o vreme în fire. Nu-și dădea seama unde se află. Instinctiv, a început să răscolească cu mâna prin țărână. Trupul îi era presat de greutate, se înăbușea, țărâna îi nimerea în gură, ceva îl ardea în piept. După ce-a scormonit mai mult timp țărâna, mâna a ieșit din pământ afară, simțind răcoarea aerului. Aproape inconștient, a încercat să ridice capul, dar era imposibil. Atunci a început din nou să lucreze cu mâna liberă, dând țărâna la o parte. Deodată, a simțit aerul rece, pătrunzându-i în plămâni. A încercat să mai ridice o dată capul, să scape complet de țărână, dar puterile l-au părăsit. Simțea răcoarea dimineții care îl înviorase puțin. Trupul îi era strâns ca în clește din toate părțile, ar fi vrut să tragă cealaltă mână, dar nu o simțea, era moartă. Din cauza sângelui pierdut se prăbuși iar în hăul necunoștinței.

L-a trezit lătratul unui câine, care răscolea de zor țărâna cu labele. Cel din groapă a scos un geamăt. Câinele s-a dat într-o parte, s-a așezat alături și lătra neconținut la om. Venindu-și în fire, își simți fața descoperită de pământ. Deodată își aminti ca prin vis de toate cele întâmplate. Câinele prelungea să latre. Auzi apoi, ca de pe altă lume, un glas de femeie care îl chema:

— Nea, nea, Gavic.

A încercat să strige, dar n-a putut articula decât un hârâit nedeslușit. Câinele l-a părăsit. Deznădejdea a pus din nou stăpânire pe el. Nu a mai făcut nici o sforțare, fiindcă fiecare mișcare îi producea dureri extraordinare. N-a văzut femeia care s-a apropiat cu un băț în mână în urma câinelui. Ea s-a așezat în genunchi lângă groapă și abia atunci a văzut printre pământul răvășit o mână și capul unui om cu ochii deschiși. Un țipăt de spaimă i-a izbucnit din piept, rămânând încremenită. Ar fi vrut să fugă, dar i se muiașe picioarele. Își făcu semnul crucii. Era fața unui copilandru însângerat și murdară. Din ochii lui curgeau lacrimi ca două pârlăieșe.

— Cum ai căzut aici? Cine ești?

Buzele lui nu puteau schița nici o silabă. Cu mare greu, după multă trudă, au înfiripat câteva cuvinte răzlețe:

— Orhei... Anatol... Liceu... împușcat...

Femeia privea mirată, apoi s-a aplecat, i-a ridicat puțin capul din țărână, i-a curățit fața, gura, ochii. Atunci, parcă o forță supraomenească i-a străbătut corpul, dându-i puteri.

— Maică... Noaptea... fost împușcat... sub pământ... îngropat... Opt... liceul Orhei...

— Arăcan de mine. Păgânii! Ce fac din oameni. Așteaptă un pic, feciorașule. Trag o fugă după bărbat să te dezgropăm. Acuși vin. Stai, nu te mișca...

I se păru că durerile l-au slăbit. Se bucura că îl vor scoate din pământ...

Deodată i s-a făcut negru în fața ochilor — o durere cumplită i-a cuprins tot corpul, i-a străpuns inima, i-a oprit răsuflarea. Lacrimile i-au înrourat obraji. Câinele care stătea credincios lângă el a început să urle a mort. Când a ajuns femeia cu un ulcior de apă și ceva de-ale gurii, iar bărbatul — cu hârlețul în mână, fața lui era nemișcată. Femeia a îngenucheat și a început din nou să-i șteargă cu batista din cap fața încă murdară de pământ și sânge, brăzdată de două șiroaie de lacrimi ce se prelingeau pe obraji. I-a închis ochii. Bărbatul își făcu cruce și se așeză și el în genunchi alături de nevastă. Îi făcu semnul crucii.

Deasupra orașului se învârtejeau puzderie de avioane nemțești și rusești, încheștate în lupte aeriene. Din parcul catedralei răbufneau tunetele antiaerienelor și rafalele mitralierelor. Dinspre Orhei se auzea vuietul asurzitor al coloanelor de tancuri, tunete și împușcături, altele se apropiau dinspre Călărași.

Numai cei doi îngenucheați lângă mormântul dezgropat nu auzeau și nu vedeau nimic decât fața neînsuflețită a acestui băietan.

— Credeam că măcar acum ne-a trimis Dumnezeu și nouă un copil, un fecioraș dorit. L-am fi îngrijit, l-am fi

Iecuit și am fi avut și noi sprijin la bătrânețe, plângea cu lacrimi femeia.

— Iartă-ne, Doamne, păcatele noastre, o liniștea soțul. Ce facem, nevastă?...

— Să-l scoatem, Toadere, să-l înmormântăm, zise soția.

— Nu putem face așa ceva.

— De ce?

— Trebuie documente. Cine știe cât vor mai rezista aici antihriștii și atunci... E vreme de război... Cum înțeleg eu, ei nu doresc să se afle adevărul, să se știe de crimele lor.

— Da, așa o fi. Dar ce facem cu el?

— Îl lăsăm aici. Mormântul e mare. Așa a fost voia lui Dumnezeu. Au fost îngropați de vii. Bine se spune că și morții vorbesc. Du-te acasă și adă ceva să-i acoperim fața.

— Nu, să-l înmormântăm aparte.

— Te gândești, măi femeie? Dacă ne vede cineva, am pățit-o. Trebuie să plecăm imediat de aici. Când s-a liniștit vremea și se vor stabili ai noștri, vom anunța stăpânirea și-i vom înmormânta pe toți creștinește. Poate se vor găsi și părinții lor. A dovedit să-ți spună ceva?

— Vorbea cu greu, dar am înțeles multe. Că-i de la Orhei, din liceni. Au fost judecați, împușcați... Aici sub pământ. Iată acolo se vede parcă o intrare.

— Ține minte, să nu uiți, toate trebuie să le ținem minte. Toate. Doamne, scapă-ne de puterea necuratului!

— Ce-au făcut, antihriștii. Și pe copii îi împușcă. Le arde pământul sub picioare. Curăță, Iisuse Hristoase, pământul de ei...

Bărbatul aruncă țărâna cu hârlețul.

— Scoate pestelca să-i acoperim fața. Dă și basmaua.

Pământul l-a acoperit în întregime. Omul l-a bătătorit, l-a netezit și a rămas pe-o clipă în genunchi lângă mormânt.

— Să punem și niște vreascuri, zise femeia, să nu-i dezgroape haitele. Cine știe ce se poate întâmpla? Cum se poate schimba vremea?! Până mâine e mult...

EPILOG

Regimul totalitar comunist s-a prăbușit nu numai în toată Europa, dar și la el acasă, în Rusia. S-au năruit structurile kaghebiste, s-au prăbușit îngrozitoarele gulaguri comuniste, a luat sfârșit monstrul roșu, odată cu sfârșitul obștesc al “părintelui tuturor popoarelor”, Iosif Stalin.

Popoarele odiosului imperiu și-au cucerit independența. Zeci de mii, milioane de cereri ale celor osândiți și schingiuiți, ale rudelor și cunoscuților au fost și mai continuă să fie expediate pe numele procurorilor, judecătorilor, instanțelor în cauză spre a da de urmă celor “pierduți fără veste”, pentru a cunoaște adevărul despre monstrul roșu, despre cruciadele sângeroase ale bolșevicilor în destinul popoarelor lumii, a oamenilor de bună-credință din Basarabia anilor 1940-1960.

— Așa trebuia să se întâmple că, chiar în ziua puciului moscovit (19 august 1991), eu, subsemnatul Andrei Calcea, aveam să primesc de la Procuratura Militară a fostei Uniuni Sovietice, sub semnătura procurorului militar, colonel V.B. Gusev, scrisoarea nr. Z.K. 13645-47 din 19 august 1991, cu următorul conținut istoric:

“Aduc la cunoștință că condamnații în ziua de 24 iunie 1941 de către Tribunalul Militar al Districtului militar Odesa, Dosarul penal nr. 2233, elevii Colegiului Pedagogic din orașul Orhei, GUMĂ Anatol, EPROV Vichentie, MIHU Gri-gore, BRODEȚCHI Victor, COTUNĂ Anatol, DOBÂNDĂ Dumitru, COSMA Onisim, GRĂJDIANU Mihail, condamnați la pedepsa capitală — moartea, prin împușcare, precum și MARTÂNOV Gheorghe, GUMĂ Victor, SÂRBU Constantin, BOGUȘ Pavel, BRAȘOVEANU Eugen, BACALU Ion, FRUNZĂ Oleg, BUDEANU Leonid, AȘVITZ Veaceslav, ALEKSEEV Vladimir, CIOBANU Veaceslav, STICI Dumitru, profesoara MAJARU Maria ș.a., condamnați la diverse termene de privațiune de libertate, în corespundere cu p. I al Decretului Președintelui U.R.S.S. “Despre resta-

bilirea tuturor drepturilor față de jertfele represiunilor politice din anii '20-'50 de la 13 august 1990, PERSOANELE SUS-NOMINALIZATE SUNT REABILITATE”.

Mai târziu au fost reabilitați și ceilalți membri ai organizației ilegale antisovietice MAJADAHONDA din județul Orhei. O bună parte din membrii activi ai organizației au fost condamnați de către Tribunalul militar din îndepărtata Tatarie: Vlad ALEXE-EV, Vsevolod CIOBANU, Anatol DUCA, Dumitru AVRAMOGLO, Cuprian ȘAPTEFRAȚI (condamnat la pedeapsa capitală) ș.m.a.

Mormintele neînfricaților ilegaliști orheieni au împresurat pământurile Siberiei și Kazahstanului: Tomsk, Omsk, Kazan, Djeskazgan ș.a. Dar cine va răspunde de crimele monstruoase? Cine? În unul din documentele anexate la dosare (cele 11 dosare penale, fiecare din ele având de la 500 până la 1500 foi) am descoperit un document în care se concretizează un adevăr juridic îngrozitor: “MATERIALELE CULESE DE ILEGALIȘTI NU CONȚINEAU SECRETE ȘI TAINE DE STAT LA 1 IANUARIE ANUL 1941”. Ce pedeapsă merită anchetatorii, enkavediștii și kaghebiștii anilor '40-'50 ce-au fabricat asemenea dosare? De ce nu sunt trași la răspundere? De ce satrapii comuniști nu sunt pedepsiți pentru crimele monstruoase făptuite?

Părinții, frații și surorile, rudele apropiate, întregul neam românesc, popoarele lumii care au suferit în urma ocupației regimului totalitar comunist, în numele tuturor jertfelor, morți și vii, fără nici o vină, cer răspuns la chinuitoarele întrebări: de ce cei care au participat nemijlocit la deportările în masă, au schingiuit și au judecat lume nevinovată, au omorât oameni, cei de-au organizat genocidul de nimicire în masă a noroadelor, a tot ce e național, românesc, nu sunt judecați și pedepsiți conform legii? Nazismul a fost condamnat de întreaga lume, au fost judecați ideologii și criminalii naziști. De ce nu sunt condamnați și comuniștii, ideologii lor? În special bolșevismul rusesc, ca și cel românesc, german, și toate celelalte, din întreaga lume, care au adus omenirii tot

atât de multe și grele jertfe umane? De ce comunismul ca doctrină politică nu este pus la stâlpul infamiei, nu este judecat de istoria întregii lumi, de un tribunal mondial special? Să răspundă în fața întregii omeniri pentru crimele odioase împotriva umanității, să fie interzis ca formațiune politică, precum este interzis nazismul? Astăzi neocomunismul își ridică din nou steagurile de pe care încă nu s-a șters, nu s-a uscat sângele omenesc.

* * *

Anul 1989. Moldova devine stat independent și suveran. Cauza pentru care au luptat tinerii ilegaliști, ca și generațiile următoare de luptători pentru libertatea națională, a biruit. Jertfele lor nu au fost năprasnice. Cu Tricolorul în mână au fost oprite tancurile pe Piața Marii Adunări Naționale, cu Tricolorul a înflorit această Piață când ne-am declarat independența și suveranitatea. Tricolorul din nou fâlfâie pe meleagurile noastre înSORITE, în ciuda străinilor și a celor înstrăinați dintre noi, a celor ce și-au vândut sufletul diavolului, a celor care încearcă să întoarcă vremurile de groaznică pomenire.

Tricolorul fâlfâie azi semeț și deasupra Orheiului, baștina neînfrișcărilor luptători împotriva ocupanților sovietici. Drapelul a fost arborat de urmașii în cuget ai liceenilor din 1940-1941, care năzuiesc același gând și același ideal. Tricolorul a fost arborat de Gheorghe Vișanu împreună cu Vasile Samson în ziua memorabilă de 27 august 1989. Acest moment crucial a fost înveșnicit cu aparatul de luat vederi de Victor Badan. Simbolic este faptul că Drapelul a fost confecționat din trei bucăți de pânză: roșie, galbenă și albastră, duse de dl Vasile Samson și cusute împreună cu mâna de doamna Tij Diana. Astfel a renăscut Tricolorul deasupra bătrânului Orhei, contrar voinței și urii străine împotriva a tot ce e național; prin lupte și foc a renăscut, asemenea păsării Phoenix, din cenușa fierbinte a dragostei de neam și țară.

Trebuie să ținem minte pururea numele celor de au luptat și au arborat drapelul libertății naționale în anul 1940-1941, apoi în anul 1989. Există deci o sfântă continuitate a generațiilor. Să nu uităm niciodată faptele de vitejie ale celor ce-au ars pe altarul jertfirii de sine pentru libertatea și independența noastră națională, pentru pământul străbun, pentru Tricolor. Numele lor trebuie înveșnicite în monumente și străzi, instituții și școli, incrustate pe plăci memoriale, să fie șoptite, cântate și plânse în rugăciuni.

Cinste și glorie eternă tinerilor croi liceeni, membri ai glorioasei organizații ilegale de rezistență din Orhei "Majadahonda".

Victor Brodețchi

Gheorghe Martănov

Vichentie Eproș

Eleonora Vascan

Anatol Cofan

Pavel Boguș

Veaceslav Așvîț

Maria Mașaru

Ovidiu Cozma

Dumitru Dobândă

Oleg Frunză

Un grup de liceeni (1940)

DOCUMENTE DE ARHIVĂ, MĂRTURII, DECLARAȚII

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS
“MAJADAHONDA” DIN JUDEȚUL ORHEI,
BASARABIA**

1 august 1940

31 mai 1941

**MEMBRII ORGANIZAȚIEI ILEGALE
ANTISOVIETICE “MAJADAHONDA”**

(perioada de constituire a organizației)

1. GUMĂ Anatol, student, anul III
2. BOGUȘ Pavel, elev, cl. X, școala medie nr. 2, moldovenească, Orhei
3. BACALU Ion, elev, cl. X, școala medie nr. 2, moldovenească, Orhei
4. BRODEȚCHI Victor, student, anul III
5. EPROV Vichentie, student, anul III
6. MARTÂNOV Gheorghe, student, anul III
7. MIHU Grigore, student, anul III
8. SÂRBU Constantin, elev, cl. X, școala nr. 2, moldovenească, Orhei
9. GUMĂ Victor, student, anul III
10. DOBÂNDĂ Dumitru, student, anul II
11. COZMA Onisim, student, anul III
12. FRUNZĂ Oleg, student, anul III
13. CIOBANU Vsevolod, student, anul III
14. COTUN Anatol, student, anul II
15. DRUGUȘ Mihail, student, anul II
16. DUMITRESCU Valerian, student, anul II
17. PRICHICI Constantin, student, anul II
18. AVRAMOGLU Dumitru, student, anul II
19. STICI Dumitru, student, anul II
20. ALEXEEV Vlad, student, anul II

..... *(dosar penal nr.*

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS**

**“MAJADAHONDA” din JUDEȚUL ORHEI,
BASARABIA**

1 august 1940

31 mai 1941

MEMBRII ORGANIZAȚIEI “MAJADAHONDA”

SENTINȚA:

1. GUMĂ Anatol, 1921, Orhei, cursul III,
Școala Pedagogică Orhei împușcat
2. GUMĂ Victor, 1923, Peresecina 25 ani
3. MARTĂNOV Gheorghe, 1924,
Cucuruzeni 25 ani
4. BRODEȚCHI Victor, 1922, Puținței împușcat
5. EPROV Vichentie, 1920, Verejeni împușcat
6. MIHU Grigore. 1921, Curleni împușcat
7. SÂRBU Constantin, 1924, Cucuruzeni 25 ani
8. BOGUȘ Pavel, 1923, Mana, elev,
Școala medie nr. 2, Orhei 25 ani
9. COTUN Anatol, 1922, Sămășcani,
cursul II, Școala Pedagogică împușcat
10. DOBÂNDĂ Dumitru, 1922, Ghetlova împușcat
11. COZMA Onisim, 1921, Văscăuți împușcat
12. GRĂJDIANU Mihai, 1922, Orhei împușcat
13. BRAȘOVEANU Eugeniu, 1924,
Găuzeni 25 ani
14. BACALU ION, 1924, Orhei 25 ani
15. DUCA Anatol, 1922, Ciocâlteni împușcat
16. DUMITRESCU Valerian, 1922 datele lipsesc
17. BIVOL Vichentie, 1922, Morozeni 15 ani
18. ȘAPTEFRAȚI Cuprian, 1922, Olișcani împușcat

19. CIOBANU Vsevolod, 1920, Orhei,
cursul II, Școala Pedagogică 15 ani
 20. STICI Dumitru, 1923, Orhei 15 ani
 21. ALEXEEV Vladimir, 1923, Orhei 15 ani
 22. DRUGUȘ Mihai, 1924, Ghiduleni,
Orhei 15 ani
 23. BARČARU Grigore, 1923, Orhei, elev datele lipsesc
 24. TIMOV Ilie, 1923, Orhei datele lipsesc
 25. MAJARU Maria, Orhei, prof.
de psihologie, Școala Pedagogică 15 ani
 26. VASCAN Eleonora, Orhei, elevă datele lipsesc
 27. VASCAN Margareta, Orhei, elevă —” —
 28. JOVMIR Tamara, Orhei, elevă —” —
 29. MARTÂNOV Larisa, Cucuruzeni, elevă ... —” —
 30. STOIANOV Rita, Orhei, elevă —” —
 31. FRUNZĂ Oleg, 1923, Orhei, anul II,
Școala Pedagogică Orhei 25 ani
 32. AȘVITZ Veaceslav, 1924, Chișinău 10 ani
 33. AVRAMOGLO Dumitru, 1923, Bravicea,
student, anul II, Școala Pedagogică împușcat
în Rusia, Gulag
 34. ȚELEA Arcadie, 1923, Soroca 25 ani, decedat
în Gulag, 1942
 35. BUIUC Serghei, 1924, Chiperceni,
anul II, Școala Pedagogică 10 ani
 36. CROITORU Gheorghe, 1923, Orhei 10 ani, căzut
pe front în
- 1945
37. BLANARU Iacob, 1923, elev 10 ani
 38. CHIRILOV Iacob, 1923, Ustia, elev domiciliat
în România
 39. CUDRIȚCHI Petru, 1923, Brăviceni 10 ani
 40. BUDEANU Leonid, 1923, Peresecina 25 ani, decedat
 41. GUDIMĂ Vlad, 1924, Peresecina datele lipsesc
 42. CRUCINSCHI Petru, 1924, elev datele lipsesc
 43. MIHALACHE Iurie, 1923, elev datele lipsesc

44. DÂNGA Boris, 1923, Criuleni datele lipsesc
45. DODON Vlad, 1923, elev 10 ani
46. PRICHICI Constantin, elev, an. II,
 Școala Pedagogică datele lipsesc
47. HOLBAN Elena, elevă datele lipsesc
48. SANDU Ana, elevă datele lipsesc
49. CRECIUN Eudochia, elevă datele lipsec
50. CUCULESCU Nicolae, 1923, Orhei 20 ani
51. DUMITRESCU Valerian, elev datele lipsesc
52. GUMĂ Vladimir, 1921, Orhei, student datele lipsesc
53. MUNTEANU Dumitru,
 profesor la Liceu datele lipsesc

Spre regretul nostru, și această ultimă listă a foștilor membri ai organizației ilegale “Majadahonda” nu este completă. Una din cauzele principale e că nu avem accesul la documentele celor două instituții de represalii ale regimului totalitar comunist sovietic, K.G.B. și N.K.V.D., pentru a continua cercetările și a completa astfel datele. Sperăm că Dumneavoastră, stimați cititori, vă veți da tot concursul la întregirea cărțuliei. Cercetările continuă.

S C H E M A

**de activitate a Organizației ilegale "MAJADAHONDA"
a tineretului studios din orașul Orhei (1940-1941)
(perioada de inițiere a organizației)
CONDUCEREA**

ANATOL GUMĂ,
conducător

VICTOR GUMĂ,
locțiitor

ziarul "CU FRUNTEA-N SUS!",
redactor GHEORGHE MARTÂNNOV

GRUPA NR. I

ANATOL GUMĂ
VICTOR BRODEȚCHI
ION BACALU
PAVEL BOGUȘ
GRIGORE MIHU
OLEG FRUNZĂ
IACOB BLĂNARU
ANATOL DUCA

GRUPA NR. II

VICHENTIE EPROV
CONSTANTIN SÂRBU
EUGEN BRAȘOVEANU
VICTOR GUMĂ
LEONID BUDEANU
VEACESLAV AȘVITZ
VLAD DODON
VALERIAN DUMITRESCU

GRUPA NR. III

DUMITRU AVRAMOGLU
DUMITRU DOBÂNDĂ
ONISIM COZMA
ANATOL COTUN
VLAD ALEXEEV
VSEVOLOD CIOBANU
DUMITRU STICI
MIHAIL DRUGUȘ

GRUPA DE FETE

ELEONORA VASCAN
MARIA VÂSCAN
TAMARA JOVMIR
LARISA (LORA) MARTÂNNOV
RITA STOIANOV
DUSEA CRECIUN

REZERVĂ

ARCADIE ȚELEA, student, Iași
VLADIMIR GUMĂ, student, Chișinău
GHEORGHE CROITORU, elev, Școala Pedagogică
SERGIU BUIUC, elev, Școala Pedagogică

ÎNVĂȚĂTORI

membri ai organizației ilegale “Majadahonda”

DUMITRU MUNTEANU
MARIA MAJARU

ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ A TINERETULUI STUDIOS “MAJADAHONDA” DIN JUDEȚUL ORHEI, BASARABIA

1 august 1940 — 31 mai 1941

ALFABETUL CIFRAT SECRET

A — U	N — P
B —)	R — i
K —)	C —
g — T	Ș —
E — I	T — -
F — L	Ț — +
G — P	Y — u
Â — X	
U — T	
L — ..	
M — —	
N —) — I	
O — I	

(dosar penal nr. 2233 K.K.SS vol. V, pag. 5)

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS
“MAJADAHONDA” DIN JUDEȚUL ORHEI,
BASARABIA**

KNSS RSSM a descoperit și a lichidat Organizația ilegală contrarevoluționară și de spionaj a tineretului studios din or. ORHEI, care avea legătură directă cu centrul din România, urmărind scopul principal - RĂSTURNAREA PUTERII SOVIETICE ÎN BASARABIA și UNIREA EI CU ROMÂNIA.

Ținând cont de caracterul periculos al organizației și faptul că ancheta preliminară s-a încheiat, a înainta dosarul în cauză, conform art. 204 al CPP RSSU, Tribunalului Militar spre a determina gradul de vinovăție al inculpaților Gumă A., Țelea A., Gumă V., Frunză O. etc. și a fi supuși pedepsei cuvenite.

Alcătuiește — 31 mai 1941 or. ORHEI, RSSM

Locțiitorul șefului Secției anchetă a KNSS RSSM,
locotenent de securitate TEREBILO

(dosar penal nr. 2233 KNSS, vol. V, pag. 1442)

HOTĂRÂRE

1941, februarie, ziua a 20, or. Orhei

Eu, locțiitorul șefului secției anchetă a KNSS RSSM, locotenent de securitate TEREBILO, cercetând materialele dosarului nr. 2233 cu privire la activitatea criminală a cet. Gumă A., Eprov V., Gumă V., Martânov Gh., Sârbu C., Boguș P., Brodețchi V., Cotun A., Dobândă M., Cozma O., Bacalu I., Majaru M., Grăjdian M., Brașoveanu E. ș.a.,

AM CONSTATAT:

Activiștii sus-numiți constituie nucleul Organizației ilegale antisovietice și de spionaj, care are drept scop dezbinarea Basarabiei de la Uniunea Sovietică și alipirea ei la România. Activiștii în cauză adunau date informative cu caracter de spionaj pentru securitatea românească.

Sus-numiții erau bine cunoscuți între ei și desfășurau o activitate contrarevoluționară intensă cu deosebită precauțiune.

Luând în considerație faptele descrise și, conducându-mă de art. 213 al CPC al RSSU,

AM DECIS:

Dosarul penal nr. 2233 se aprobă spre cercetare și anchetă preventivă.

Locțiitorul șefului Secției anchetă a KSS RSSM,
locotenent de securitate TEREBILO

(dosar penal nr. 2233, vol. I, pag. 2)

ORGANIZAȚIA ILEGALĂ A TINERETULUI

STUDIOS “MAJADAHONDA”, jud. ORHEI

1 august 1940 — 31 mai 1941

CERTIFICAT

(dosar penal nr. 2233 K.K.SS, vol. V, pag. 1459)

SENTINȚA Tribunalului Militar al Districtului Militar Odesa din 24 iunie 1941 cu privire la condamnarea inculpaților la pedeapsa capitală — MOARTE prin ÎMPUȘCARE:

1. GUMĂ ANATOL ȘTEFAN, a.n. 1921, s. Brânzeni, elev, a. II, Șc. Ped.
2. EPROV VICHENTIE PROFIR, a.n. 1920, s. Verejeni, elev, a. II, Șc. Ped.
3. MIHU GRIGORE ION, a.n. 1921, s. Ghiduleni, elev, a. II, Șc. Ped.
4. BRODEȚCHI VICTOR VASILE, a.n. 1922, s. Puțuntei, elev, a. II, Șc. Ped.
5. COTUN ANATOL TUDOR, a.n. 1922, s. Sămășcani, elev, a. I, Șc. Ped.
6. DOBÂNDĂ DUMITRU MIHAI, a.n. 1921, s. Ghetlova, elev, a. II, Șc. Ped.
7. COZMA ONISIM ȘTEFAN, a.n. 1922, s. Văscăuți, elev, a. II Șc. Ped.
8. GRĂJDIAN MIHAI HARALAMBIE, a.n. 1922, elev, a. II, Șc. Ped.

A FOST EXECUTATĂ la 27 IUNIE 1941

Secretarul judecății Tr. Militar al D.M.O. (Akselrod)

13 IULIE anul 1941

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS
“MAJADAHONDA” DIN JUDEȚUL ORHEI,
BASARABIA**

1 august 1940—31 mai 1941

NOTĂ AUTOBIOGRAFICĂ

“EU, CIOBANU VSEVOLOD, m-am născut în or. Orhei, la 5 august 1923, pe str. Regina Maria nr. 12. Am terminat școala primară nr. 2 și am intrat la Liceul de băieți “Vasile LUPU”, unde am terminat 3 clase și, când au venit sovietele, am intrat la Școala Pedagogică din Orhei. Mama — Olga Alexandru — e casnică. Tatăl meu — Ion Ciobanu — a fost învățător, apoi a terminat Universitatea din Iași, este avocat și a practicat acasă până la 1939. În acest an a fost concentrat aproape un an de zile. S-a întors de la concentrare în Armata Română și a fost arestat de organele NKVD. Am doi frați: Valentin și Alexandru. Valentin a terminat 8 clase de liceu. În prezent învață la Universitatea Pedagogică din Chișinău.

13.II.1941

Ciobanu Vsevolod”

EXTRAS SENTINȚĂ:

Judecătoria Supremă a RASS Tatară, în componența președintelui Sergheev și a secretarului, în ședința de judecată din 26 septembrie 1941, CONDAMNĂ:

AVRAMOGLO Dumitru, pe art. 58-10 11 și 58 11 CP, la pedeapsa capitală — MOARTE PRIN ÎMPUȘCARE;

CIOBANU Vsevolod Ion, ALEXEEV Vlad Nichita (rus), STICI Dumitru Nicanor, pe art. 38-10 11 și 58 11 CP al RSFSR, la 10 ani privațiune de libertate și 5 ani lipsă de drepturi fiecare în parte.

(dosar penal nr. 2256 KSS, pag. 203)

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS
“MAJADAHONDA” din JUDEȚUL ORHEI,
BASARABIA**

31 mai 1941 — 1 august 1940

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU
(început ora 22 — încheiat ora 24)

14 februarie 1941, EU, locțiitorul șefului secției județene NKVD, locotenent inferior de securitate MALININ, l-am interogată pe inculpatul STICI Dumitru Nicanor, a.n. 1924, or. Orhei, str. Movilă nr. 2, student în anul I la Școala Pedagogică din Orhei.

Tata — STICI Nicanor,
mama — STICI Natalia, gospodină,
frate — STICI Alexandru, elev la școala din Telenеști

...În organizația ilegală antisovietică m-a adus Alexeev Vladimir la 24 ianuarie 1941. Cu Alexeev mă cunosc din copilărie, deoarece trăim în vecinătate. Eu de fiecare dată mă consultam cu el în anumite chestiuni și el, la rândul său, îmi povestea despre planurile sale. Deseori îmi vorbea despre viața în România, se mândrea cu conducerea României. Îmi spunea că de curând se apropie ceasul când Basarabia se va UNI cu România.

La 24 ianuarie 1941, aproximativ la ora 20, împreună cu Alexeev ne întorceam acasă de la școală. El îmi povestea că trebuie să ajutăm la revenirea României în Basarabia. Pentru asta trebuie să luptăm. E necesar consimțământul meu de a adera la organizația ilegală “Majadahonda”. Alexeev tot atunci mi-a înmănat o foaie volantă pe care trebuia s-o închei pe ușa școlii nr. 2 moldovenești din Orhei. Ceea ce-am și făcut...

(dosar NKVD nr. 13645, pag. 83)

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS
“MAJADAHONDA” din JUDEȚUL ORHEI, BASARABIA**

1 august 1940—31 mai 1941
INTEROGATORIU (continuare)

ORHEI, 1941, februarie, ziua 14

anchetator superior al Secției județene Orhei a NKVD, sergent de securitate MOREV, l-am interogat pe CIOBANU VSEVOLOD

...EU, AVRAMOGLO Dumitru și ALEXEEV Vladimir eram foarte buni prieteni și învățam tustrei la cursul II al Școlii Pedagogice din Orhei. Aflându-ne în relații prietenești destul de bune, deseori ne împărtășeam ideile și gândurile unul altuia. În timpul discuțiilor fiecare din noi își spunea părerea despre noua putere — cea sovietică, care, cu părere de rău, și-a început activitatea în teritoriul românesc ocupat nu prin instaurarea adevărului și dreptății, ci arestând mereu oameni nevinovați, care așteaptă reîntoarcerea României în Basarabia. Conform celor expuse, ne-am decis că a sosit ceasul când trebuie să ne concentrăm puterile și să începem lupta împotriva puterii sovietice, gândindu-ne ce trebuie de întreprins în timpul cel mai apropiat, pentru ca locuitorii orașului Orhei să știe adevărul despre toate nelegiuirile comise de soviete...

pag. 70 ...Mai târziu, analizând părerile noastre, am ajuns la concluzia că trebuie să începem lupta ilegală contra puterii sovietice în județ. Prima noastră acțiune împotriva regimului sovietic a fost răspândirea foilor volante prin oraș. Mai ales, în locurile văzute: lângă clădirea NKVD, comitetul județean al partidului komunist, comitetul executiv sovietic (sovietele) și la școala medic nr. 2 moldovenească. În aceste foi volante erau scrise următoarele lozinci:

“Sus Naționalismul! Jos Komunismul!”

“Români din toate Țările, Uniți-vă! Căci ceasul eliberării va sosi în curând!”

“Jos călăul Stalin!”

(dosar KNSS nr. 13645, pag. 69, 70, 71)

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS "MAJADAHONDA"
din JUDEȚUL ORHEI, BASARABIA**

1 august 1940 — 31 mai 1941

Proces-verbal al interogatoriului

ALEXEEV VLADIMIR NICHITOVICI (rus), a.n. 1924,
Orhei, str. Mândru 4, elev, anul II, Școala Pedagogică Orhei
14 februarie 1941

ÎNTREBARE: Când și unde AVRAMOGLO, CIOBANU,
STICI și tu personal ați pregătit și ați împrăștiat foile volante
antisovietice?

RĂSPUNS: La 26 ianuarie (1941), la școală, în timpul prân-
zului, Dumitru AVRAMOGLO mi-a înmănat în clasă niște foi
volante mie și lui STICI, spunându-ne: "Faceți totul ca azi
aceste volante să fie împrăștiate prin oraș. Numai în așa mod
ca să nu fiți observați de nimeni". După lecții eu și Stici ne-am
pornit spre casă. În drum, o foaie volantă am lipit-o pe un
copac, altele două le-am aruncat în stradă.

În această seară AVRAMOGLO și CIOBANU au aruncat
două foi volante în fața clădirii NKVD-ului. La 25 ianuarie
personal am fixat o foaie volantă în vitrina comitetului jude-
țean al partidului komunist. CIOBANU Vsevolod Ion, a.n.
1924, născut în or. Orhei, str. Gorki 12, elev în anul II,
Școala Pedagogică. STICI Dumitru Constantin, a.n. 1923, or.
Orhei, str. Internațională 2, elev în anul II, Școala Pedago-
gică Orhei.

(dosar penal KNSS nr. 2256, pag. 8, 83)

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS
“MAJADAHONDA” din JUDEȚUL ORHEI,
- BASARABIA**

1 august 1940 — 31 mai 1941

8 februarie 1941

Sau. Gheorghe Cristescu
Procurorul RSSM

HOTĂRÂRE

emisa de la Iași, la

1. Cu privire la organizarea ilegală a tineretului studios din județul Orhei, în perioada 1 august 1940 — 31 mai 1941, care a avut ca scop organizarea și desfășurarea activității antisovietice în județul Orhei, în vederea realizării scopurilor și intereselor antisovietice, în scopul realizării scopurilor și intereselor antisovietice, în scopul realizării scopurilor și intereselor antisovietice.

2. Cu privire la organizarea ilegală a tineretului studios din județul Orhei, în perioada 1 august 1940 — 31 mai 1941, care a avut ca scop organizarea și desfășurarea activității antisovietice în județul Orhei, în vederea realizării scopurilor și intereselor antisovietice, în scopul realizării scopurilor și intereselor antisovietice.

3. Cu privire la organizarea ilegală a tineretului studios din județul Orhei, în perioada 1 august 1940 — 31 mai 1941, care a avut ca scop organizarea și desfășurarea activității antisovietice în județul Orhei, în vederea realizării scopurilor și intereselor antisovietice, în scopul realizării scopurilor și intereselor antisovietice.

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS
“MAJADAHONDA” din JUDEȚUL ORHEI,
BASARABIA**

1 august 1940 — 31 mai 1941

DISPOZIȚIE

21 iunie 1941

Șefului Închisorii or. Chișinău

Astăzi, 23 iunie, anul 1941, ora 21.00, să fie escortați în sala de judecată a Tribunalului Militar al Districtului Militar Odesa, Direcția N.K.G.B., condamnații aflați sub pază:

GUMĂ Anatol Ștefan
ȚELEA Arcadie Vasile
EPROV Vichentic Profirie
GUMĂ Victor Ștefan
MIHU Grigore Ion
SÂRBU Constantin Tudor
BOGUȘ Pavel Tudor
BRODEȚCHI Victor
COTUN Anatol Tudor
MARTÂNOV Gheorghe Tudor
DOBÂNDĂ Dumitru Mihai
COZMA Onisim Ștefan
GRĂJDIANU Mihai Harlampie
BRAȘOVEANU Eugeniu Alexandru
BACALU Ion Trofim
MAJARU Maria Nicolac
și ceilalți pe Dosarul 2233.
Președintele Tribunalului Militar

Ustiujaninov

(dosar penal nr. 25434, KSS, vol. VII, pag. 15)

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS "MAJADAHONDA"
din JUDEȚUL ORHEI, BASARABIA**

1 august 1940 — 31 mai 1941

CERTIFICATE

(Dosar penal KSSS nr. 2233, vol. 5, pag....)

pag. 1412

Certificat emis pe numele cet. MIHU Grigore Ion, locuitor din Curleni, a.n. 1921, 1 august. Este fiu de chiabur. Până la sosirea Armatei Roșii părinții lui Mihu G.I. dețineau 25 ha de teren arabil. În prezent dispun de 10-15 ha. Pe timpul României Mihu Grigore învăța la Liceul de băieți din Orhei și era membru al unei organizații ilegale. În prezent este arestat la închisoarea din Orhei.

Semnătura

pag. 1414

Certificat emis pe numele cet. SÂRBU Constantin Tudor, a.n. 1921, 1 martie, locuitor din s. Crihana, jud. Orhei. Este fiu de chiabur. Până la sosirea Puterii Sovietice tatăl, Sârbu Fiodor, avea 12 ha de teren arabil și 20 ha de vie. Acum lucrează brigadier.

Preș. s/s Chiperceni

N. Pavlevii

pag. 1415

Certificat emis pe numele cet. BOGUȘ Pavel Haralampic, a.n. 1923, 29 mai, s. Mana, jud. Orhei. Părinții sunt țărani liberi.

pag. 1416

Certificat emis pe numele cet. BOGUȘ, locuitor din s. Tabăra. Părinții lui sunt săraci. Tatăl lui, F.I. Boguș, locuiește la Cobâlca, dar are la Tabăra 5 ha de teren agricol, dintre care 1 ha de vie. Mama este învățătoare la Orhei.

30 aprilie 1941

Președintele s. Tabăra,

Pavel NEGHINA

pag. 1419

Certificat emis pe numele cet. COTUN Anatol Matfei, s. Sămășcani, jud. Orhei, a.n. 1922, 28 octombrie, este elev la Școala Pedagogică Orhei. Tatăl, Fiodor Cotun, a decedat în 1940, mama, Caterina A. Cotun, locuiește în Sămășcani. Cotun Fiodor a fost primar 5-6 ani până la deces. Are frați — Boris

— 15 ani, Eleonora — 20 de ani. Este învățătoare în s. Țareuca.
Președintele s. Sămășcani, Ștefan BĂNARU
pag. 1410

Certificat emis pe numele cet. EPROV Vichentie Profirie, a. n. 1922, august, s. Verejeni, jud. Orhei. Tatăl Eprov Profirie Vichentie — bogătaș. Mama — învățătoare. Dețineau 6 ha de teren agricol, dintre care 2,5 ha vie, 3,30 ha pășuni, aveau 2 cai și o vacă. Din 1928 Profirie Eprov a trecut cu traiul în s. Vadu-Leca, unde lucrează om de cult.

29.IV.1941

Președintele s. Verejeni

pag. 1411

Certificat emis pe numele cet. GUMĂ Victor Ștefan, a.n. 1923, precum că tatăl lui, Gumă Ștefan L. a lucrat în anii 1923-1925 în satul Peresecina.

10.V.1941.

Președintele s. Peresecina,

V. Stratan

pag. 1421

Certificat emis pe numele cet. MARTÂNOV Gheorghe Fiodor, a.n. 1924, 19 aprilie, s. Crihana, jud. Orhei, precum că părinții lui — tatăl, Martânov Fiodor, a lucrat la Școala Agricolă învățător până în 1939, când a decedat.

pag. 1421

Certificat eliberat cet. DOBÂNDĂ Dmitri Mihail, a.n. 1922, originar din s. Ghetlova, din părinți învățători. După moartea părinților a fost crescut de fratele său — tot învățător. Acum este elev la Școala Pedagogică din Orhei.

10 mai 1941

Directorul Școlii Pedagogice...

pag. 1425

Certificat eliberat pe numele cet. BACALU Ion Trofim, a.n. 1921, 1 septembrie, or. Orhei, precum că părinții lui — tatăl, Bacalu Trofim, a fost deputat în Parlamentul României, membru al Partidului Renașterii Naționale. Tatăl a fost arestat în 1940.

**ORGANIZAȚIA ILLEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOȘ "MAJADAHOHDA"
din JUDEȚUL ORHEI, BASARABIA**

1 august 1940 — 31 mai 1941

(SFÂRȘITUL CĂLĂILOR)

STRICT SECRET

KONOPELKIN Vasili Mihailovici, a.n. 1906,
șeful Secției anchetă a KNSS RSSM,
originar din s. Butrea, raionul Karakaevsk, reg. Oriol;
1940-1941 — șeful Secției anchetă KNSS RSSM.
Condamnat la închisoare, a. 1945-1946.

TEREBILO Danil Ilici, a.n. 1901, locțiitorul șefului Secției
anchetă a KNSS RSSM, 1940-1941;

1946 — arestat pentru săvârșire de crimă ca conducător al
Lagărului nr. 41 MKVD din reg. Kalinin.

GOLDENBERG Gavril Iosifovici, a.n. 1895,
or. Kremenciug;

1941 — șeful Secției județene Orhei a KNSS RSSM;
1945 — șeful "SMERȘ". pe Frontul Sud-Vest;

MOREV Igor Mihailovici.

1941 — anchetator superior, Secția anchetare KNSS Orhei;

1952 — eliberat pe caz de necorespondere în serviciul KSS
URSS.

TOPOROV Anatolie Petrovici., a.n. 1917,

s. Bolșoi Long, reg. Kirov,

1940 — locotenent de securitate la Secția județeană a KNSS
RSSM;

1942 — dispărut fără urmă în război, divizia 391, Frontul
Kalinin.

KONOPELKIN Vasili Mihailovici, arestat, 12 noiembrie 1946.
Activând ca șef al Secției anchetă a KNSS RSSM, a făcut abuz

de serviciu — în ianuarie 1945 a însușit de la un parașutist german 15095 ruble.

La 3 ianuarie 1947, Tribunalul Militar al MAI RSSM l-a condamnat, conform art. 206-17 “A”, la 3 ani privațiune de libertate.

(Dosar penal nr. 25434. Secția Centrală Informație Operativă a Arhivei KSS URSS.

30 mai 1989, colonel, N. K. Grișcenko)

**ORGANIZAȚIA ILEGALĂ ANTISOVIETICĂ
A TINERETULUI STUDIOS “MAJADAHONDA”
din JUDEȚUL ORHEI, BASARABIA**

1 august 1940 — 31 mai 1941

STRICT SECRET

STATUL-MAJOR AL FORȚELOR ARMATE ALE URSS

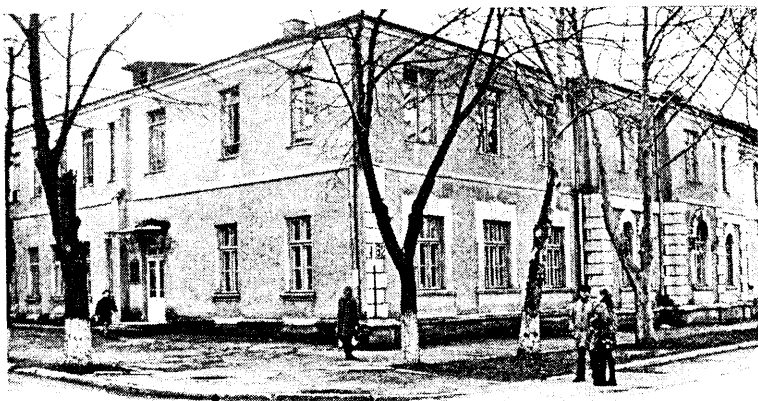
DIRECȚIA A VIII-a

Șefului Direcției speciale a KGB Odesa

26 aprilie 1989

Datele ce se conțin în materialele de la 1 ianuarie 1941 —
NU ERAU O TAINĂ DE STAT.

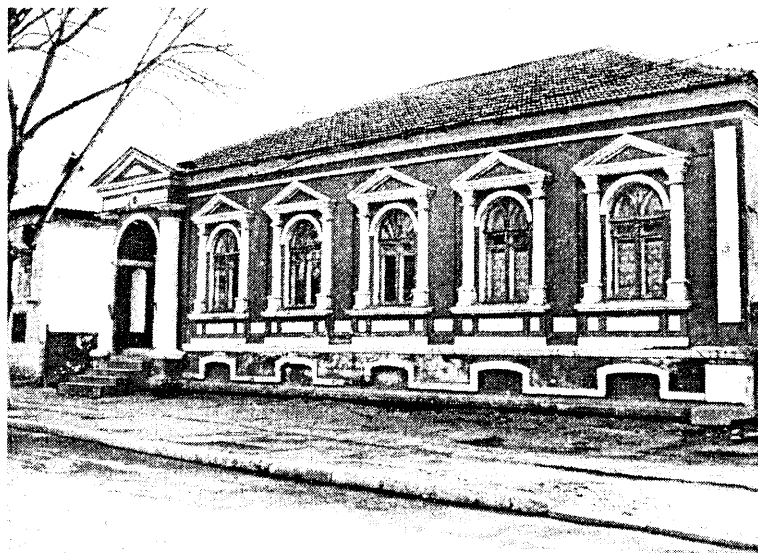
Locțiitorul șefului Direcției, colonel A. T. Iliin

Clădirea fostului Liceu "Vasile Lupu". Astăzi — Colegiul Pedagogic

Căminul Liceului "Vasile Lupu", construit în 1938 de dl director Vasile Mahu

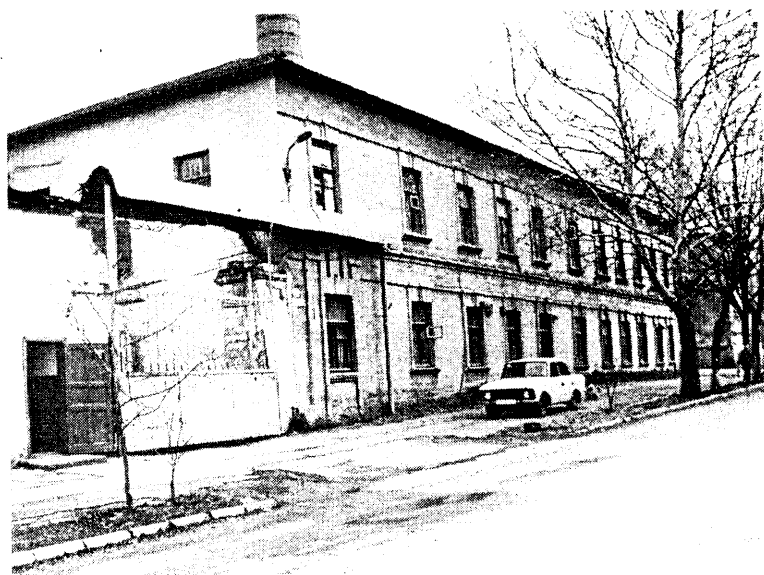
Fosta Primărie a oraşului până la 1940

Sediul Prefecturii

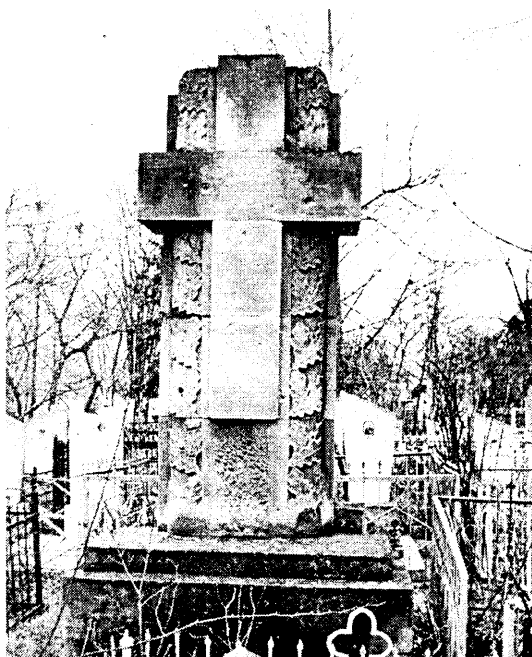
Clădirea N.K.V.D.-ului (1940-1941)

Închisoarea din Orhei, unde au fost deținuți, anchetați și torturați membrii organizației clandestine "Majadahonda"

Actualul Liceu "Onisifor Chibu" — promotor activ al tradițiilor patriotice ale foștilor liceeni de la "Vasile Lupu"

Crucea ridicată de orheieni în cimitirul central al orașului în semn de adîncă recunoștință fostului director al Liceului de băieți "Vasile Lupu" și Primar de Orhei, Vasile Mahu

O secvență istorică: arborarea Tricolorului pe clădirea
actualii Primării a orașului. 27 august 1989

CORRESPONDENȚE.
MEMORI

GHEORGHE MARTÂNOV:

În anul apărut pe lume în 1924, A serie am început să învăț prin anul '30, când am pășit pragul acelei săli de clasă, mai bine zis, de clase (toate 4 clase de elevi se antrenau într-o singură sală) din subsolul Școlii Agricole din Cocorani, județul Orhei, unde tatăl meu fusese numit profesor încă în 1922. Încăputare era d-na Luncvski, fiica fostului director al școlii Comaromski încă pe timpul mamei. În clasa noastră a I-a eram de toți 5 puștani. Eu, Cotoi-Lunga-Roschi, fiica directorului, și doi frați Fililevici — Alina și Susa. Celalții a câte 2-3 elevi din clasele superioare erau tot băieți, dar erau și două doamnelor, Chisăndrac și Râmbăceler, sora ne cunoscută la "elevi" că era nevastă de un medic din orașul Iași, care venea în vacanțe la Cocorani.

de stil cu exemple de onomatopee din “Moartea lui Fulger” de Coșbuc: “Adânc din bubuitul frânt al bulgărilor de pământ”, ori continua în franceză: “Et qui sont ces serpents qui sifflent sur ma tete?” Îmi amintesc și de ceilalți profesori. Dl Simășchevici predă istoria, Luchin — latina, iar în cursul superior — dl Brăteanu din Vaslui; la matematici — Slonovschi, la algebră și geometrie — Djebco, gimnastica — dl Bălănescu, muzica — Iacovlev, religia — protoiereul de la Catedrala Sf. Dumitru, părintele Gherbanovschi, dreptul și filosofia — dra Maria MADJARU, cu un dar de predare de se făcea liniște în clasă că se auzea numai bâzâitul muștei. Director ne fusese dl Vasile V. MAHU, în ultimii ani ales primar al orașului Orhei.

După componența etnică clasele erau formate din 850 basarabeni (50%), majoritatea lor fii de negustori din oraș.

În 1940 trecusem în clasa a IV-a. După examene mă găseam la fratele mamei, la unchiul Victor din satul Cuizăuca. În ziua de 28 iunie unchiul înhămă caii la trăsură ca să ne ducem la pădure. După ce am ieșit din sat, la jumătate de drum spre șleahul Rezinci, ne întâmpină în goana calului un călăreț care, ajuns în dreptul nostru, opri calul, respirând din greu:

— Dinspre Nistru vin rușii!

— Care ruși, mări?

— Rușii au luat Basarabia cu tancuri, armată, românii se duc!

A dat pinteni calului și a pornit-o spre sat.

...Primele tancuri rusești intraseră în Orhei. Tot cerul era acoperit de avioane, un vuiet groaznic domina văzduhul de parcă venise ultimul ceas al Pământului. Cu alți băieți, toți în costume frumoase străjerești de vară, ieșisem la colțul poștei, unde se oprise un tanc rusesc, din care și-au făcut apariția niște soldați cu comandantul lor. ...Liceul nostru de băieți “Vasile Lupu”, cât și cel de fete “Maria Doamna” le-au prefăcut în Școala Medie Rusă. Vedeți, câtă batjocură, câtă nesuferință față de tot ce-a fost românesc pe acest melcag.

Rusul sovietizat vroia să ne sugrume. Și a găsit metoda. Era una dintre cele mai draconice — lichidarea instituțiilor de învățământ românesc și a locașurilor românești de cultură. Fostul Gimnaziu Industrial l-au prefăcut în Școala Pedagogică de 3 ani. Tot învățământul — predarea în limba rusă. Pe noi ne-au repartizat astfel: moldovenii — la Școala Pedagogică, orașenii — la Școala Medie Rusă. Directorul școlii era un moldovean Mateeș, adus de peste Nistru. Profesor de istorie — unul Țaranov. Limba, deja “limba moldovenească”, ne-o predă Ela Davâdovna Vinograd, evreică (așa ni s-a recomandat, deși ne părea absurd să rostim asemenea încurcătură de adresare, tov. profesoară Ela Davâdovna, pe când noi eram deprinși cu “stimată dnă profesoară”...), despre care I. C. CIOBANU pomenește în romanul “Podurile”. Ne-au adus tot soiul de vorbe “șanti”, “sinsi”, “sasi”, “zese”.

S-a inventat și comsomolul — un oarecare elev din cursul I. Răilean, era secretarul organizației. Imediat s-a uitat de Eminescu, Creangă, Mateevici, în schimb eram “bombardați” cu epopeile istorice ale țarilor ruși Iuri Dolgoruki, Aleksandr Nevski, despre care habar n-aveam...

Pe la 1 martie 1941 i-au arestat pe doi din ai noștri mai mari. Peste vreo 2 săptămâni — încă pe câțiva. La alte 10 zile ne-au luat într-o noapte și ne-au adus la închisoare. Cercetările se făceau la N.K.V.D., care era în casa lui Coteanu, mai jos de liceu. Șeful NKVD era un evreu zdravăn, păros la mâini, pe nume Gavril GOLDENBERG, anchetator-șef — unul CEREpanov, și simplu anchetator — un sergent Pavel PLOTNIKOV. Cercetările erau duse de ăștia doi. Aveau metodele lor. Câte 7 zile la rând ne mânau la interogatoriul ce dura zi și noapte. Se schimbau numai ei doi. Noi vorbeam, ei scriau în chirilică și rusește, știind cu bună seamă că nu cunoaștem rusa și nici chirilica. Noi îi spuneam lui Plotnikov că omul nu poate avea două Patrii, la care el ne amenința mereu cu tocul revolverului, ce stătea în fața sa pe masă.

A fost arestat și Oleg FRUNZĂ. Îl știam din liceu, era cu

o clasă mai mare ca mine. La închisoare am stat mult timp într-o cameră. Toate camerele erau pline de băieții noștri. Mai țin minte că aproximativ la 10-15 februarie 1941 i-au adus pe Tolea GUMĂ și Grigore MIHU. Apoi am fost arestat și eu după 11 martie 1941. Când au bătut la ușa, anunțându-mă pe mama că “aveți o telegramă”, am înțeles că m-au ajuns și pe mine. Plotnikov, anchetatorul N.K.V.D.-ist, mi-a luat totul: fotografiile regale, stema statului, un aparat “akva-box”, un șapirograf. La ieșire am îmbrăcat paltonul sur, din postav, prefăcut dintr-un palton al tatei, fular alb de lână împletit de mama, pe picioare aveam jambiere groase de lână sură, bocanci negri, mi-am pus centura mea îndrăgită străjerească și, le-am spus că putem merge. Liniștit, Plotnikov m-a privit, spunându-mi fata de mama: “De faci un pas în stânga sau dreapta, te împușc. Așa că fii cuminte”. Măinile le țineam la spate. În noaptea de 11 martie 1941 m-au adus în fața porții masive a închisorii din Orhei, care era alături de liceul nostru. Când am trecut pe poartă, mi-am făcut în gând cruce, să n-o simtă vrăjmașii. Am fost băgat în camera de serviciu a gardianului. Fumau mahorcă. Plotnikov predă niște foi scrise. Unul m-a percheziționat, luându-mi șireturile, centura, pieptenele, tocul rezervor, banii. Apoi m-au predat altuia, care m-a dus de la ușa de jos ca o poartă, unde duceau niște scări de lemn în sus, drept în fața altei scări el cobora la subsol. Gardianul vorbea ceva cu cel de la ușa și-mi făcu semn să mă duc pe scară în jos. Un coridor umed la dreapta era abia luminat în fund de un bec, prin părți — uși zăvorâte. Mă opri în fața uneia, descuie lacătul, scoase zăvorul, își recită sărăcăciosul recital de aflare a mea în celulă, pe care l-a încheiat cu zângănitul puternic al cheilor. O clipă m-am pierdut. Liniștindu-mă, am văzut unde sunt. O cameră de vreo 4 m, de la ușa și până la peretele exterior, cu lățimea aproximativ de 1 m. Peretele din stânga era semnat cu inscripții, zgârieturi românești și rusești. Fundul camerei avea un uluc care ducea spre două luminițe plâpânde. Erau ferestrele zăbrelete ce ieșeau la nivelul pământului din exteriorul închisorii. Podeaua

de ciment era mâncată de vreme, lângă ușă — un butoiș, o cadă mică. Cele două uși duceau în carcerile unde pedepseau pe cei ce se făceau vinovați... La cercetări ne duceau special pe lângă curtea liceului nostru și neapărat în vremea recreației, când toți elevii (acum școala rusă) erau afară. Ne duceau cu mâinile încătușate la spate, cu un gardian din urmă și cu altul din față, având mâna pe tocul revolverului. Observam că mulți dintre elevi ne compătimeau, alții priveau cu dezgust la cei doi gardieni, întorcându-le spatele. Mă cerceta Pavel Plotnikov de la N.K.V.D. Anchetator superior era unul Cerepanov, un tip tânăr, îndesat. Clădirea N.K.V.D.-ului se afla, am mai spus, în casa lui Coteanu — o clădire cu două etaje și subsol, în față — cu coloane. Mai la vale de ea era casa lui Cogan, un avocat...

MĂRTURIILE

lui Oleg FRUNZĂ, fost licean-ilegalist, membru al organizației “Majadahonda”, unul din puținii supraviețuitori ai gulagurilor staliniste (1940-1956).

Din relatările ziaristului Valentin ȚIGĂU, România:

“Domnul Oleg Frunză este domiciliat în orașul Bacău. M-a primit cu nespusă ospitalitate și amabilitate în apartamentul său...

“...Abia revenisem de la Liceul Militar “Regele Ferdinand” din Chișinău, începu dl Frunză să-și depene firul amintirilor sale, și tata mă înscrise în 1940 la Liceul de băieți “Vasile Lupu” din Orhei. La început nu făceam parte din grupul “Majadahonda”, creat îndată după ocuparea Basarabiei, dar simpatizam mișcarea de rezistență. Apoi am început să mă implic în acțiuni. Tot ce făceam, era pentru unitatea cu România. Toți așteptam eliberarea Basarabiei...”.

— Ați participat și D-voastră la acțiunile din Ajunul Crăciunului, 1940?

— Am făcut parte din grupul operativ.

— Cum ați procedat?

— Simplu. Ne-am urcat pe scara de incendiu a clădirii. Alții pe copacul de alături și de acolo nu ne-a fost greu să smulgem steagul lor și să-l punem pe-al nostru. Dimineța se adunase în stradă mulțime de lume. Privea la Drapelul Tricolor. Nimănui nu-i venea a crede ochilor. În oraș, se începuse o hărmălaie extraordinară...

“Mai târziu ne-au arestat. Ne-au bătut crunt, dar n-am recunoscut. Toți ne-am ținut bine. Nu ne-am pârât. Ne-au judecat de acum când la Prut începuse acțiunile militare de eliberare. Unora le-au citit sentința, altora nu. Ne-au mai judecat prin închisori și gulaguri. Soarta vitregă i-a lovit cu aripa sa grea și nemiloasă pe fiecare. Pe unii cu aripa morții chiar după judecată: Grigore Mișu, Anatol Gumă și alți șase băieți. Am fost judecați în noaptea de 24 iunie 1941 de către Tribunalul Militar din Odesa. Nouă am fost condamnați la 25 ani de privațiune în gulag. Țelea Arcadie a murit în Svajsk, lângă Kazan, în 1942. Dumitru Avramoglo a fost condamnat tot în lagărele din Kazan la pedeapsa capitală...”

“Cei care împlineam 18 ani eram condamnați a doua oară la moarte. Eu aveam numai 17 ani, am scăpat de moarte. De fapt am reușit să păcălesc și moartea, și pe călăi. E greu să-ți amintești chinurile iadului și de acci camarazi care au murit fiecare izolat, fără a avea alături măcar un suflet apropiat, sub gloanțe sau de loviturile mortale ale călăilor, sau de foame și boli, când nu mai puteai lucra...”

Umbre negre i-au întunecat fața, i-au împânzit ochii. A lăsat mâinile obosite în jos. Apoi a mai băut puțin ceai răcit, ca să poată să-și prelungească amintirile:

“...După ce am trecut Nistrul, aproape de Colbasna, trenul a fost oprit în câmp și ne-au sortat, trenurile fiind înconjurate de mașini militare — soldați cu câini. Femeile și copiii erau suiți în alte vagoane, bărbații în altele, desigur cei apti de muncă. Membrii celor mai multe familii nu s-au mai întâlnit niciodată. În lagăr, dintre basarabeni erau mulți intelectuali: magistrați, profesori, doctori, avocați, preoți. Buni gospodari, muncitori cu mâini de aur, deportați

în friguroasa Siberie numai pentru vina de a nu fi fost rusofili... În lagăr la 60% erau români, iar 40% ruși și alte naționalități...

La întoarcere tata îmi povestea că, atunci când au început prigoana, sovieticii umblau noaptea cu mașinile și arestau în primul rând intelectualii. Din spusele lui, am înțeles că pe sora mea mai mică “au măritat-o” peste noapte, ca să n-o găsească acasă. Tata a avut noroc că s-a refugiat la timp și n-a mai “dovedit” să ajungă în Siberia, unde îl aștepta moartea...”

“...Pușcăria de la Kazan se afla în vestita Catedrală Feocioara Maria. Celula mea era chiar în fostul altar al Catedralei. Oficial, în scris, nu promisem sentința. Am mai fost bătut, încarcerat, judecat. Abia la 2 februarie 1942 a venit sentința — muncă silnică, 25 de ani. Eram învinuit de justiția sovietică de acte contrarevoluționare, după vestitul lor articol “CRD” — activitate contrarevoluționară. În mai 1942 am fost transferat de la Kazan la Ivdelag, la nord de Ekaterinoslav. Aici erau aduși bărbații condamnați la muncă, în robie, în Rusia sclavia era în înflorire. Eram mai mulți basarabeni. Aici i-am întâlnit pe colegii de la Orhei: Leonid Budeanu, Gheorghe Martânov, Crucinschi ș.a., condamnați în baza aceluiași articol “CRD”...”

“În Kazan, ca și în Ivdelag sau Krasnoiarsk, toți cei de vorbeam românește eram ca o familie. Tot lagărul Ivdelag era împărțit în douăsprezece raioane și avea o suprafață egală cu a României. Trăiam în bărci, pe jumătate în pământ. În fiecare zi din bărci erau scoase până la douăzeci și mai multe cadavre. Mureau de foame, frig, mizerie, de bătai neomenești și gloanțe. Am rezistat, fiind trecut prin școala militară românească. Am supraviețuit și fiindcă în închisoarea din Kazan am învățat bine franceza, iar de la un general rus închis am învățat limba rusă, prin intermediul celei franceze. Am schimbat mai multe meserii. Fiindcă cunoșteam bine latina, am fost și doctor. M-am eliberat în 1951 cu specialitatea de normator în domeniul exploatării lemnului...”

“...Basarabeni, bucovinenii, alți români din lagăr eram numiți “politici”, pe când restul populației lagărului, la 40%, erau în majoritate ruși și alte naționalități. Nu știu rolul lor. Mulți ziceau că-s spioni. Ei erau condamnați pe drept comun, dar ne stimau, ne înțelegeau, noi toți eram disciplinați, muncitori, de noi nu se prea puteau lega, chiar și conducerea lagărului. Cum se vede, eram și pârați, fiindcă eram deseori cercetați și torturați, din nou judecați...”

“În 1951 mi s-au împlinit anii, așa am fost anunțat. Trebuiau să mă elibereze. Dar, spre mirarea mea, am aflat că n-am voie să părăsesc Siberia. Indignarea mea n-avea margini. Dar, ca un sclav, nu puteam să fac nimic. Din Ivdelag am fost sub escortă trimis în Krasnoiarsk, cu domiciliu forțat. Aceasta însemna în rusește “volnoe poselenie”, adică noi, de bunăvoie, ne-am schimbat locul de trai. Dar ce fel de schimbare voluntară a locului de trai în sălbatica regiune Krasnoiarsk, unde, cum am aflat de acum scăpat de Siberia, a murit în condiții până în prezent necunoscute minunatul și nerepetatul nostru profesor și însuflător al organizației noastre Vasile Mahu. De acolo nu aveam dreptul a pleca nicăieri. Și aici eram mulți români. Abia în 1955, de acum călăul popoarelor decedase, am avut dreptul să mă întorc în Basarabia natală, și nu singur. Acolo am întâlnit o altă victimă a regimului stalinist încă din 1940, lituanianca Marieta Curanschene. Ne-am întors acasă în trei, noi doi și feciorașul Alexandru...”

“...Tata, care dovedise să se evacueze în România, ne-a făcut chemare din Ardeal, unde lucra, și noi tustrei am venit la el. În vârstă de 34 de ani, după 15 ani de privațiune în Siberia și după doi ani de la venirea în România, unde regimul totalitar era tot atât de aspru, am început totul de la capăt. Am învățat, am fost persecutat, dat afară de la lucru, dar nu m-am lăsat. Ambasada U.R.S.S. la București mă socotea cetățean sovietic, “fugar”, deși niciodată nu m-am considerat cetățean sovietic”.

“...Păi suntem din neam de mazili. După lupta de la Lipnic,

Ștefan cel Mare ne-a reabilitat în drepturi. Străbunul nostru a primit o moșie în ținutul Hogineștilor. Bunelul a ridicat în sat biserica cu hramul Sfântul Dumitru și până în prezent în cimitir se înalță singura cruce de piatră a bunelului”.

“...Păi, noi basarabenii, avem o altă mentalitate, o altă educație. Rușii de când sunt ei încă din primul mileniu au fost și au rămas barbari. M-am convins în cei 15 ani de detenție în Siberia. Înainte de ocupația lor, la Orhei, viața trecea liniștit, patriarhal. Plecau de la putere liberalii, veneau țărăniștii și invers — se duceau țărăniștii, veneau liberalii, viața curgea liniștită, pașnică, cu înțelegere, cu hramuri și petreceri, în armonie... Aveam țară, Patrie, neam, și credință sfântă în Dumnezeu, care nu m-a părăsit niciodată și nici eu n-am uitat de Dumnezeu... L-am purtat pretutindeni în suflet, l-am simțit alături; chiar și în celula din Catedrala Sfânta Maria din Kazan, când toți adormeau eu mă rugam lui Dumnezeu. Poate el m-a scăpat cu zile din iad...

Mai 1998

Stimate dle Andrei CALCEA,

Vă scrie fostul elev al Liceului de băieți “Vasile Lupu” din Orhei, promoția 1936, Afanasie M. CHIȘLARU.

Susțin cu o deosebită plăcere grupul de inițiativă care pune problema ca Școala Pedagogică din Orhei, situată azi în fosta clădire a liceului nostru, să poarte numele ilustrului pedagog și om politic VASILE V. MAHU. Ar fi bine, de asemenea, să se pună un bust al profesorului și primarului legendar Vasile Mahu. El merită această înaltă apreciere.

...La liceu am frecventat secția reală (matematica), unde preda dl profesor MAHU. Eu eram elevul favorit, fiindcă aveam o deosebită străduință pentru matematică. Ca profesor Vasile V. MAHU era foarte principial, om cu dreptate, cunoștea bine matematica și se mândrea cu obiectul său. Totodată cerea cunoștințe profunde de la elevi. Sub conducerea lui în

liceu era o disciplină exemplară. Mulțumită directorului Vasile V. MAHU, copiii de țărani au avut posibilitatea să studieze la liceu. El a deschis special pentru această categorie de copii un internat într-o clădire arendată la comerciantul Vainștoc. În 1930 a fost construită clădirea internatului din curtea liceului. Cu toate că avea doi copii, dl MAHU a luat de suflet un băiat orfan de la țară, pe care l-a crescut și educat până la maturitate.

Bacalaureatul l-am susținut în 1930 în clădirea Liceului “Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Chișinău. Președintele Comisiei era vestitul patriot Onisifor Ghibu, membru al comisiei — profesorul Vasile MAHU. Cerințele erau foarte mari. Din 400 de concurenți la bacalaureat, l-am susținut doar 22. Pe diploma mea de bacalaureat este și semnătura iubitului profesor.

Vasile V. MAHU a fost un Om cu suflet mare, păstrez cu sfințenie în memorie chipul lui luminos.

Stimate dle A. CALCEA,

Vă scrie o fostă elevă a Liceului “MARIA DOAMNA” din Orhei, Valentina Tudor COSCIUG (LUPȘA) din s. Hirîșeni, Telenеști.

În anul 1935 am susținut examenul de admitere la Liceul de fete “MARIA DOAMNA” din Orhei, unde am studiat până în 1939. Directoarea Liceului a fost dna Curbet, mai apoi dna Anghel.

În acest timp director al Liceului de băieți “Vasile Lupu” era dl Vasile V. MAHU. Ambele licee organizau diverse manifestări cultural-artistice, sportive etc. Deci, aveam ocazia să fim deseori în localul Liceului de băieți. Peste tot îl vedeam mereu pe profesorul Mahu. Avea un mers domol, dar sigur, o privire severă, pătrunzătoare. Când intra în sală, se așternea o liniște profundă. Fiecare gest, fiecare cuvânt era cumpănit, și-ți insufla încredere, disciplină, respect.

O grijă părintească a purtat pentru copiii de la țară care manifestau dorința de a studia. Le acorda burse, îi scutea de taxele pentru studii. Printre aceștia au fost și frații mei Anatol și Gheorghe LUPȘA, în prezent trecuți în lumea celor dreپți. Primul — profesor la Iași, al doilea maior de aviație. La Liceul de băieți “Vasile Lupu” se făcea carte. Majoritatea absolvenților acestui liceu au ajuns oameni de vază.

25 Mărțișor ‘98

Codreanca

Mult stimat dle Bunacalea,

Din “Flux”-ul de azi am aflat despre nobila D-voastră muncă întru rescrierea adevăratei istorii a plaiului nostru, a luptei de eliberare de sub jugul bolșevic.

Vin cu următoarea rugăminte: unul din membrii “Majadahon-dei” a fost cobâlceanul PAVEL BOGUȘ. Născut de fapt la Mana, el și-a petrecut copilăria și adolescența la Cobâlca, unde locuiau părinții — Teodosie și Valentina Boguș. Mama era șefa grădiniței de copii din sat de prin 1921, tatăl era agricultor.

M-ar interesa, când și unde a fost judecat Pavel, sentința, data decesului și locul.

De asemenea, dacă vă este cunoscută adresa surorii mai mici — Benedicta — și a altor rude apropiate.

Vă destăinuiesc și motivul “curiozității” mele: lucrând la o “Cronologie” a satului Cobâlca (Codreanca), aș vrea ca informația despre acest erou al rezistenței basarabene să fie cât mai veridică și mai completă.

Vă mulțumesc anticipat.

Cu deosebită considerație,

Constantin BOBEICĂ,
profesor pensionar,
Școala Medie Codreanca

30 aprilie '98

Codreanca

Mult stimate dle Bunacalea,

...Vă expediez poza lui Pavel Bogus, pe care o aveam într-un singur exemplar. Vă sunt foarte și foarte recunoscător pentru informațiile furnizate referitor la activitatea "Majadahondei"...

Părinții lui Pavel Bogus au avut domiciliu în Cobâlca între anii 1922-1944. Atunci s-au evacuat. O soră mai mică, Benedicta, a fost deportată în 1941 și a revenit în republică în 1946 sau 1947, căsătorită. Era pe atunci domiciliată la Tiraspol, dar nu-i am adresa. E clar că și numele de familie îi e schimbat, puține speranțe să-i putem da de urmă. Cam atâta. Un frate mai mic — Nicolae — s-a evacuat cu părinții în România tot în 1944. Adresa nu i-o cunosc.

Vă urez să finalizați cu succes munca asupra cărții despre eroii "Majadahondei" și s-o aveți materializată.

Cu aleasă stimă,

Constantin BOBEICĂ

Bacău, 13 iulie 1998

Stimate dle Petru BUNACALEA,

Am primit scrisorile D-voastră, fapt care m-a bucurat nespus de mult, constatând că pe meleagurile baștinei mele se mai găsesc oameni care își pun pe deplin străduința de a păstra și cultiva conștiința națională română în acel teritoriu al Basarabiei atât de bătut de soarta istoriei.

Regret că povara anilor nu-mi mai permite să mă deplasez pe meleagurile natale. Între anii 1988-1996 vizitam de mai multe ori pe an Moldova, existând în viață Martânov Gheorghe, din grupul "Majadahonda", condamnat la 25 ani muncă silnică, singurul cu dna Majaru, care s-a întors în 1954 din Siberia. Cu